

Recenzije

Emanuil Vroom Red Hot Chili Peppers

www.pressing-magazine.com

PRESSING

ISSN 1451-1584

akademski list

20
godina
Pressinga

Broj 64 * godina XX

FLEKE

povratak niških
new wave heroja

Intervju:

**NIKOLA
MALOVIĆ**

Film

**PARADA
PANK
NIJE MRTAV**

Priče

**ČIRA
MAGIČNI**

TV Mania

MAD MEN

Zoran Ćirić MATADOR

Još kao mala došla sam do zaključka da se većina loših stvari događa noću.

Tata je bez prestanka pio, sve dok mu glava ne bi pretegnula u tanjir pun podgrejanog ručka, negde oko ponoći, koji mu je mama revnosno servirala, a u isti mah mu rastvarala desetak tableta «traneksa», da što pre zaspi kada sve poždere tako evokativno pijan.

Do proždiranja ručka u te sitne sate bi retko kada došlo. Glava je bila teža.

Osim što je od rane mladosti bio ljubitelj dobre i loše kapljice, voleo je sa svojim pajtosima ponekad i da se kocka.

Tako je bilo i te noći. Kada se njegov omiljeni bircuz zatvorio, cela ekipa je prešla kod čika Đoke u stan, nadomak kafane. Sa njim su bili: Grada, Ćora, Julkica, Ciga i naravno čika Đoka koji je držao pikslu. Iz priče odraslih saznala sam da su obično igrali ajnc.

U to vreme Grada, Ćora, Julkica i tata već su bili

poznati policiji.

Grada je najbolji i najčuveniji falsifikator dokumenata u gradu. Priča se da je sa njegovim pasošima, potpuno verodostojnim originalu, sav ološ iz kraja otišao u Italiju i Nemačku na valu, džeparenje i prostituciju. Čak je jednoj trudnici izdavao doznake i mišljenja komisije za produžetak trudničkog bolovanja, sve do samog porođaja.

Ćora je prvi velegradski registrovani heroinski zavisnik, koga je na dop navukla ćerka nekog čuvenog posleratnog generala, koja se u međuvremenu obesila, a on umesto nje preuzeo distribuciju i nastavio konzumaciju opijata.

Julkica je pijani kum moga tate, koji je sa pasošem Gradine izrade otišao na rad u Nemačku, tamo se jedno kratko vreme skrasio i oženio nekom dobrostojećom gospođom, našeg porekla. Ali đavo mu nije dao mira. Noću je provaljivao u stanove njenih bogatih prijatelja.

Tata se bavio istim poslovima kao i njegov kumašin, samo u našem gradu.

Ciga u to vreme još nije upao u bilo kakve poslove koji se kose sa zakonom.

Čika Đoka je bio samostalni kamiondžija, koji je radio i za policiju, kao potkazivač.

Elem, te noći, pošto su se dobro ubaljezgali, seli su da igraju karte. Ko je koga tu varao, ni sami nisu znali. Od početka partije su se pomalo svađali, tako da nisu ni primetili - pod neumoljivim dejstvom alkohola koji su dodatno ulivali tokom kockanja, kada je svađa preasla u ogromnu galamu, toliku da je komšiluk bio prinuđen da pozove organe javnog reda.

Čim se zvono na vratima oglasilo, svi prisutni su zanemeli. Pokušavali su da se posakrivaju po stanu gde je ko stigao. Tata je, kao po običaju, pokušao da ispadne najpametniji.

Zavezao je dva čaršava jedan za drugi, otvorio prozor i krenuo da se spušta na ulicu. Nije bilo toliko visoko. Čika Đoka je stanovao na drugom spratu. Ona izreka o pijancima, ludima i brižnom Bogu sa razvijenim refleksima, ponovo je dokazala da je istina o mogućem spasenju jedino moguća ako se strmoglaviš u poprilično beznadežnoj akciji. Čaršavi su popustili i pukli, a pad mu je ublažila parkirana plava «škoda», čiji je krov potpunom ulubio, a potom pao na pločnik.

Prošao je samo sa prelomom desne noge. Međutim, s obzirom na količinu alkohola u krvi nisu tokom operacije smeli da mu daju anesteziju.

U međuvremenu se ispostavilo da je tata

bežao od zakona već duže vreme, zbog krivičnog dela teške provalne krađe, koju on naravno nije počinio. Sa gipsom do polovine desne noge direktno je prebačen u zatvorsku bolnicu Centralnog zatvora.

Narednih meseci mama mi je govorila da je tata na vojnoj vežbi, ne znajući da sam već sutradan pročitala članak u novinama. U jednom momentu nije mogla istinu više da krije od mene. Povala me je u posetu da vidim tatu.

Kockasto zakrivljen neki hodnik pun pogrbljenih ljudi, graja, žamor, miris skoravljenog znoja i neizrezbarene drvene klupe, oljuspanso zelene boje. Ništa mi nije jasno, ali tako i treba da bude jer ja sam dete, a ovo mesto nije predviđeno za one koji nisu porasli, makar do posivele sijalice na niskom plafonu.

U jednom trenutku vidim da u pratnji policajca nailazi tata sa štakama. Pomalo i skakuće onom zdravom nogom. Ruke drži ispred sebe, vezan je lisicama. Kada je shvatio da je mama dovela i mene, pokušao je da se okrene i vrati natrag ali mu policajac nije dozvolio.

Tada sam jedini put u životu na njegovom licu primetila da ga je sramota.

Sedela sam mu u krilu na toj drvenoj klupici, a on je sa mamom raspredao o nekom ljubavniku, varanju, sve tako nekim odraslim tajnama. Non-stop se nervozno osvrtao, kao da ga neko prati. A onda je hitrim pokretom otvorio svoju torbicu, od koje se nikada nisam odvajala, i koju policija nije proveravala zato što su smatrali da sam mala. Iz nje je izvadio tri «unučeta» Rubinovog vinjaka i neverovatno spretno počeo da ih zavlaci u gips na nozi. Bila sam zapanjena, uopšte nisam znala da to imam u torbici. Neko je te braonkaste čokanje stavio namerno, i ja sam znala ko je to učinio dok nisam bila pokraj svoje prve damske torbice. I odjednom sam znala i da je to bio deo njihovog zajedničkog plana - setila se kako da prokrijumčari poklone za tatu. Valjda je htela da mu pokaže koliko joj je stalo do njega i njegovih navika.

Moje ćutanje je odavalo prevarenu ljubimicu, a ovo mi nije bila prva prevara koja me naterala da se osećam kao ničija ljubimica. Ni oni nisu još mnogo rečenica razmenili. Osim što je otac, glasom koji je istovremeno siktao i zapomagao, ponovo spominjao tog ljubavnika, pitajući se kako je to mogla da mu uradi. U jednom momentu mi se učinilo da mu se zaklela u mene, sve pokušavajući da mu objasni kako je to biti sama sa detetom na slobodi. Osećala sam da su oboje zbog nečega kažnjeni, pa su zato i razdvojeni.

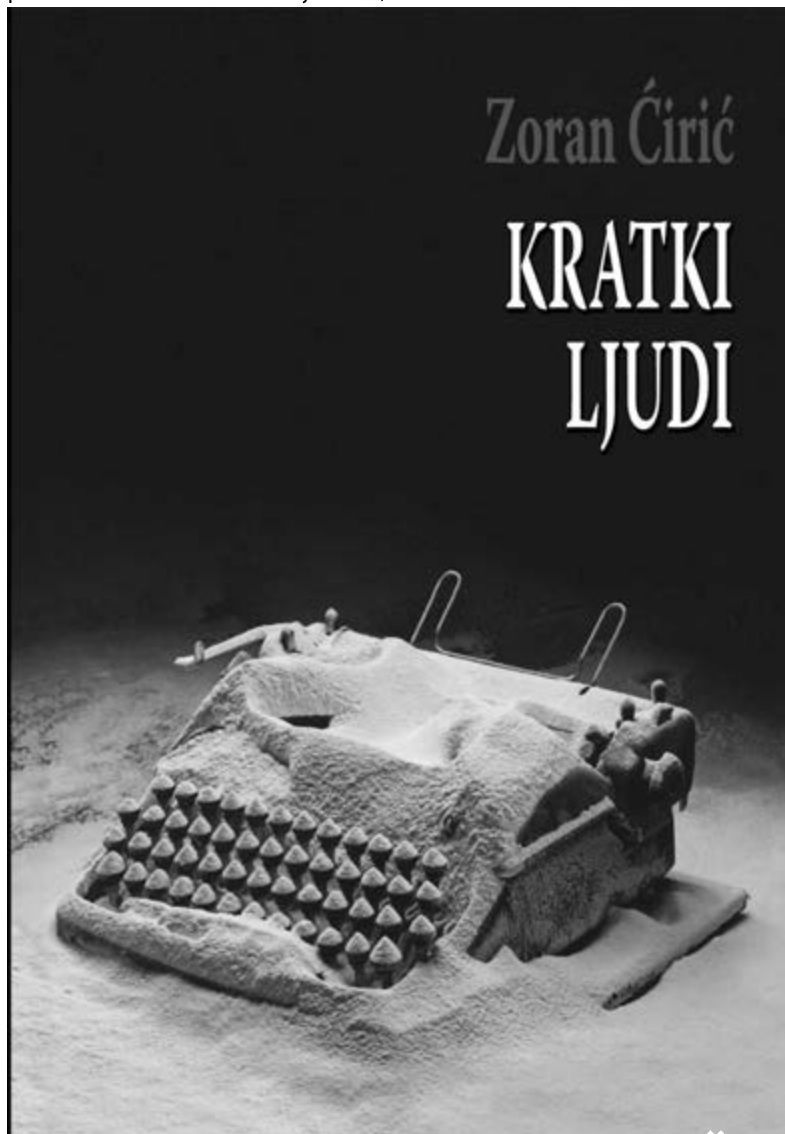
Mama se na rastanku rasplakala, tata joj je dao papirnate maramice i otišle smo ne progovorivši ni reč, sve dok nismo stigle kući i kada me je mama pitala gde je ključ od stana, a ja joj odgovorila da ga je možda stavila u svoju torbicu.

Te noći posle posete, verovatno dirnut našom pažnjom, tata nikako nije mogao da iz gipsa izvadi treći čokanj. Pretpostavljam da mu je bio neophodan, mada kažu da je pretpostavka majka svih nesporazuma. No, ni tatine sobne kolege nisu bili u nesporazumu sa svojim željama i zdušno su mu pomagali dovijajući se iz sve snage. Ali u pokušaju da izvade vinjače nekim oštrim predmetom, gips je pukao i tata je ponovo prebačen u bolnicu. Tamo su ustanovili da stopalo ne zarasta onako kako bi trebalo, pa su mu nogu ponovo lomili i nameštali. Naravno, i ovog puta bez anestezije.

Dugo je bio odsutan, to vreme veoma dobro pamtim. Kada se vratio sa čuvene vojne vežbe,

mama i ja smo uveliko čuvala bebu. Moju malu seku. Prišao je krevetiću u kome je seka spavala i dugo zurio u nju. Ona je gugutala i zavodnički se smeškala, pružajući svoje rukice ka njemu. Okrenuo se ka mami, i rekao da nikada nije svoj odraz video tako kako ga je video u sekinim plavim očima, bez obzira što je znao da je seka samo mamina i moja. Moguće da je tada prestao da bude senka u onome što je preostalo od zajedničkog doma. Ionako se uvek opijao napolju, na mestima određenim za to. Nastavio je po svome, ali sada sa novim rasporedom: mamu i mene je nosio u jetri, a našu seku u srcu. Zato i kasnije, kada je seka izrasla u plavog anđela, nikada nije poverovala da je umro od ciroze. A možda je zaista za sve bilo krivo slomljeno srce?

Priče su preuzete iz zbirke pripovedaka Kratki ljudi (Agora, 2011.) uz dozvolu autora

Nikola Malović je rođen u Kotoru 1970. godine, diplomirao je na Filološkom fakultetu u Beogradu, živi u Herceg Novom, a sebe određuje kao srpskog pisca iz Boke. Objavio je knjigu kratkih priča *Posljednja decenija*, novele u dramskoj formi *Kapetan Vizir - 360 stepeni oko Boke i Peraški goblen*. Roman *Lutajući Bokelji* doživio je šest izdanja i dobio isto toliko nagrada (među kojima su i nagrade *Borislav Pekić* i *Laza Kostić*), a Malović je postao oficijelno najnagrađivaniji obalni pisac ikad, sa više od deset hiljada prodatih knjiga. Veliku pažnju čitalaca privlači i njegova zbirka priča „Prugastoplave storije“ (2010), čiju prednju korice krasi natpis: „Knjiga od značaja za srpsku kulturu po oceni beogradskog ogranka dvanaest vekova stare (!) organizacije *Bokeljska mornarica*“. Neki naivčina, neupućen u balkanske prilike i kulturno-političke igrarije, očekivao bi da je Malović pisac sveprisutan u crnogorskoj javnosti.

Iako imaju morski naslov, „Prugastoplave storije“ nikako ne spadaju u literaturu za čitanje na pesku. Ili ipak spadaju, ako čitalac odluči da bira samo jednu boju?

„Prugastoplavim storijama“, ako se ipak nađu na plaži, u prilog ide to što su nevelike obimom. I što su ilustrovane sa dvadeset sedam motiva zvanično jednog od trideset najljepših Zaliva na svijetu, Boke Kotorske, iz nerva Majstora fotografije, Branislava Strugara. No, vi pitate pravu stvar, jer su storije iliti priče podijeljene na šest bijelih, višedimenzionalnijih, zahtjevnijih – i na šest plavih, koje se smjenjuju, kao pruge na mornarskoj majci, pri čemu su plave priče kraće, nikako proste, čak i kad su književno uobličene da budu bezobrazno zanimljive. U svakoj od njih, neko će odjenuti, neko svući, neko se prošepuriti u mornarskoj majci, tom najpoznatijem

INTERVJU: NIKOLA MALOVIĆ, SRPSKI PISAC IZ BOKE KOTORSKE

Razgovarala: Aleksandra Gojković

PREVIŠE JE OSREDNJE

„Sve što mislimo da smo kupili jeftino, ili je otrovano, ili ga je napravio rob. Vole ljudi ovakva promišljanja, jer vide da su istinita, premda ne u književnosti. Zato sam svaku od istina po vrstama upakovao značajki: red mora, red realnog života, red mora, red realnog života“, objašnjava Nikola Malović.

modnom dezenu na svijetu.

U jednoj domanovićevski intoniranoj priči dečak priželjkuje mobilni telefon koji čita misli prolaznika; u drugoj muškarac odlučuje da naruči roba, i to je, gle čuda, moguće u demokratskom društvu... Gde su nestali moralni obziri koji nas teraju da ograničimo sopstvene želje?

Živimo u vremenima u kojima se čuju bubnjevi apokalipse. Najfrekventnija riječ na svijetu je mir, iako vojni budžet SAD prevazilazi zbir svih vojnih budžeta ostalih zemalja. Čine li to SAD zarad mira? Generišu se sukobi, i bolesti, i hrana. U takvoj konstelaciji, ako je kome Bog dao da bude izvorno mudar, taj se pita ko je lud: on, ili vremena u kojima živi?! Mislim da sam uspio u namjeri da napišem zanimljivu knjigu čiji će čitalac još neko vrijeme naokolo da hodi sa plavo-

bijelim upitnicima iznad glave. Kao ono kad nam se vraćaju slike iz kakvog zanimljivog filma...

Pišete i o drugom licu političke korektnosti, profitiranju od borbe za ljudska prava, o besmislenosti ideala koje postavlja globalističko društvo... U nešto se ipak mora verovati a tradicionalne vrednosti nisu na dobrom glasu... Da li je izlaz možda u razvijanju ekološke svesti koja se kao motiv provlači kroz većinu priča?

Hvala vam. Niko me to nije pitao. Zaista mislim, zanemarimo li da je ova ideja u uslovima 21. vijeka čista utopija, da je ekološka svijest, kada bi se usvojila (a to znači da mi sami, ne neko drugi – prvi, ne bacamo kojekuda, ne potpomažemo kupovinom koješta, ne

stimulišemo liberalno tržište ličnim porocima) - sasvim bliska s onim svim *dobrim* u tradicionalnom. U „Prugastoplavim storijama“ opisuje se društvo u kome je moguće legalno kupiti roba. I meni je bilo teško kad kad shvatio, pa stilizovao, ali: mi živimo u tom društvu. Sve što mislimo da smo kupili jeftino, ili je otrovano, ili ga je napravio rob. Vole ljudi ovakva promišljanja, jer vide da su istinita, premda ne u književnosti. Zato sam svaku od istina po vrstama upakovao znalački: red mora, red realnog života, red mora, red realnog života.

Svakog leta vaša hercegovačka knjižara neobičnog naziva, Knjižara So, postaje poprište malog književnog praznika, dvodnevni „Dana Knjižare So“ (12-13. jul). Koliko imate veze sa junakom priče „Žena je opipala koliko je želim“, koji se od berzanskih problema brani čitanjem zanimljivih knjiga?

Nije uvijek pišćeva žena ona žena koju junak u prvom licu naziva suprugom. Jer, književnost nije preslikana stvarnost, nego je modelovana, stilizovana, znalački poslagana, red imenica, red glagola, i sa prilozima i predlozima... izmiješana, zbog čega književnost i jest umjetnost. Junak priče koju pominjete srpski je obalni biznismen, čije bogatstvo sve vrijeme zavisi od mnogo većih finansijskih igrača. Oni hoće da kupe tri jedina nezagađena zalivska izvora pitke vode. Godinama pod stresom, godinama bez iole posvećenijeg vođena ljubavi sa suprugom, junak prelama, jedne noći, otkazuje poslušnost: neće da proda vodu. Time odlučuje ne samo da osiromaši pred čitalačkim okom, nego i u oku žene. U zlo doba noći, pita je - je li budna? Srećom, bila je. Opipala ga je, spremnog, pod čaršavom. Do te ju je mjere, siromah, konačno poželio.

Šta vam nedostaje na aktuelnoj književnoj sceni?

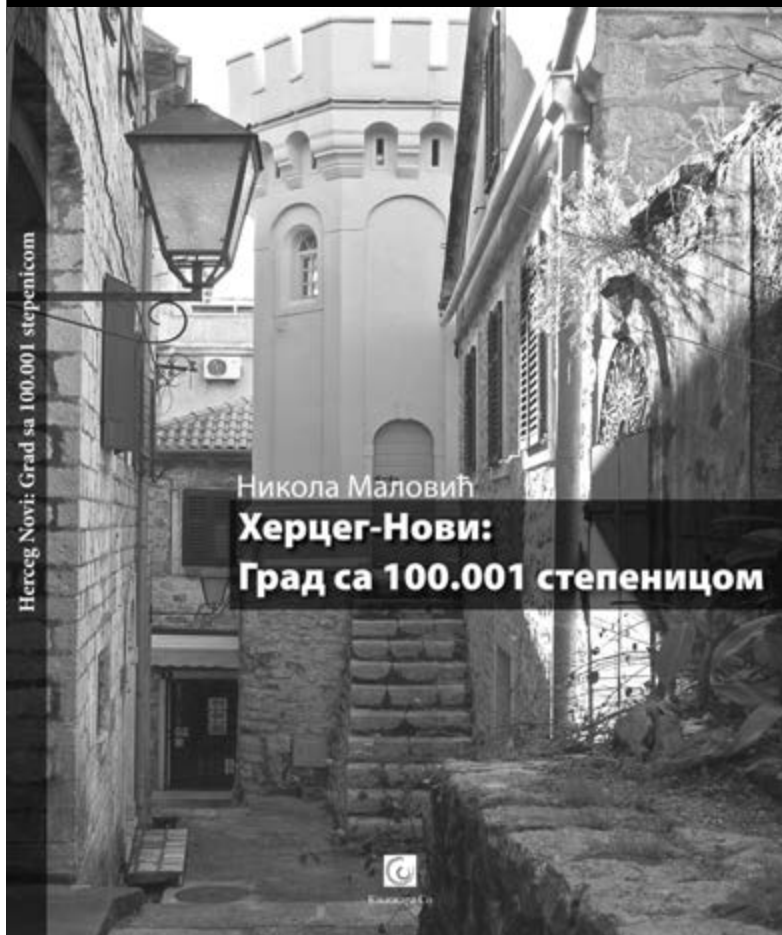
Previše je osrednjeg. Definitivno mi nedostaje više knjiga pisanih dugo.

Kad čitaoci mogu da očekuju vašu novu knjigu? Zapravo, već je izašla, u izdanju Knjižare So! Drugog je jula, na dan kad sam (2003) dobio nagradu „Borislav Pekić“, iz štampe izašla luksuzna, žanrom atipična, književna fotomonografija „Herceg Novi: Grad sa 100.001 stepenicom“. Donosi katalog od preko 500 fotografija iz Starog grada, Grada, s Hercegovačke rivijere, svega Zaleđa, s Poluostrva i sa Ostrva. Unutar korica nalazi se najveća ikad objavljena kolekcija stepenika i skalina. Time što se može ovjeriti dvojezičnim pečatom - knjiga postaje ono što je do sada knjiga rijetko bila - unikatni suvenir. Baš takav suvenir svjedoči da je njen vlasnik uspio da savlada brojne stepenice, po kojima je Herceg Novi poznat. Bez sve šale: valja imati srce za obilazak Grada sa 100.001 stepenicom.

Tvorci lepe književnosti

Grupa P-70 je u Srbiji izazvala oprečne komentare, uključujući i nagađanja ko stoji iza nje. Koji je bio vaš motiv za osnivanje i za članstvo?

Grupu P-70 čine pisci iza kojih stoji desetak visokih srpskih književnih nagrada, oko 50 hiljada prodatih knjiga u malo vremena, i koncept. Nismo skloni da književnost koju pišemo potčinjavamo ni politici, ni lobi-grupama, ni tržištu. I dalje smo tvorci prave, lijepe književnosti.

Masonski izuzetak

Knjigu prate fotografije Boke, među kojima je i jedan uljez - neobična Miloševićeva slika. Zašto ste napravili ovaj izuzetak?

Zato što izuzetak od pravila dokazuje da pravila bez izuzetka nema. Na strani 38. „Prugastoplavih storija“ nalazi se vrlo rječita fotografija predsjednika Miloševića. Na jednoj strani vidi se masonski po svoj prilici lanac s portetima figura: Živadin Jovanović, ministar inostranih dela Savezne Republike Jugoslavije - Slobodan Milošević - Džesi Džekson & Brothers iz 1999. kako se u Belom dvoru tokom NATO bombardovanja SR Jugoslavije drže za ruke. Kakve to sve veze ima sa pričom izuzetno neobičnog naslova „ani musmah meuniversitat olbrajt“, koja za temu ima ubistvo princeze Dajane, čitaoca bi po difoltu trebalo da zainteresuje...

Nikola Malović

DEMOKRASI

*Daj mi umorne tvoje, tvoje jadne
Zlosrećne što su sa tvoje obale bučne odbijeni
Promrzle mase, slobodnog daha gladne
Beskućne, burom šibane, pošalji meni
Što dižem baklju pokraj kapije zlatne.*

EMA LAZARUS,
Zapis na Kipu Slobode

Načuo sam nešto o tome u gradu, ali informaciji isprva nisam pridavao značaja. Govorkalo se i na poslu da je demokratija u zadnje vrijeme uznapredovala, i da se, dok traju borbe na istočnim frontovima, uzdigla na viši nivo. Jest, kolporter je prije neki dan uzviknuo, sinulo mi je: „Nadgradnja civilizacijskog uzora: Savremeno doba teži demokratiji starogrčkog tipa!“ Odjeven u mornarsku, plavo-bijelu majicu, pozivao je prolaznike da čuju i počuju, da kupe i pročitaju. Sve u vezi s tim...
Po povratku sa posla zatekao sam suprugu nalakćenu na balkonu. S nekim jeftinim džinom, naravno. Gledala je odozgo prema luci u kilometarske kolone noćnih automobila. Gužve se nikad nisu razvezivale. Metro nije pomagao. Put od posla do kuće trajao je satima. Otkud ti tako rano?
Nije se ni okrenula. Zajebavala me. Ponoć nikad ne može biti rano.
Na 5/1. kanalu pripuštao se neki film sa Tomom Kruzom. Ala je omatorio, pomislio sam. Na 8/36.

kanalu reality. Na 1/77, crni je Predsjednik srao. Na 4/76. tri javnosti najpoznatije feministkinje pozivale su žene na globalni ustanak. Na 23/108. kviz *Ko želi da dobije ostrvo u Tuamotu arhipelagu?* Na 56/911. kanalu opet Predsjednik, sad kao bijelac, ali s drugom kravatom, i s istim very optimizmom. Prebacio sam na kviz i otišao do WC-a, mokrio, potom se svukao do gaća, otvorio frižider i našao tamo ostatke ženinog mađarskog gulaša spremljenog po recepturi sa World Cook TV-a, 37/5. kanala. Pomirisao sam. I radije odabrao flašicu hranjivog „badvajzera“. Vratio sam se i stušio u sofu. Umoran kao pas. Sve manje plaćen. Daljinski mi je bio nadohvatruke.
Imam sat, sat i po, računao sam, da se opustim prije spavanja. Čim trepnem, čujem šefovo: Work!
Šta si radila danas? doviknuh ženi u pokušaju da razgovaramo.
Sjetila sam se Njutna.
Je li ti to neki bivši?

Nije odgovorila. Pila je na balkonu. Gledala je more. Ulivala je džin u čašu. Ponekad se propinjala na prste ubijedena valjda da će se okom domoći svjetlosti Evrope. Kao da tamo sva sranja nisu doplovila i prije njenog pogleda. Neka se jebe, rekoh u sebi. Možda je Njutn kakva nova marka džina. Prcao sam ženu u mislima.

Utoliko, reklame su presjekle kviz. U kurac. Ima da popijem pivo dok traju reklame. A to mrzim. Nego je gle, poslije PP-a za tablete koje poslovne ljude drže budnim i do 7 dana, te nakon PP-a za novi kućni digitalni čitač podataka sa implantiranih čipova, neki tip uzeo da hvali grčku staru Demokratiju: Zaposleni ste do mjere da sanjate klonu? srao je i ovaj, pretvoren u PP smile. Klonovi su zabranjeni, kao što znate. Ali, „Assistant Import Unlimited“ našao je za vas rješenje! Od danas se možete baviti filozofijom, ako ste baš o tome sve vrijeme sanjali!

Načuljio sam uši. Neznatno pojačao ton. O tome se, dakle, priča ovih dana.

Od danas možete i da pišete i da slikate, ako sve ove godine duboko u sebi osjećate da ste inkarnirani pisac ili slikar! Zato, nabavite roba! Naši su svi robovi mladi, do 25 godina, testirani na AIDS, eboļu i griPP, sa većinom zuba u glavi. Pozovite odmah! I dovešćemo vam roba na kućnu adresu! Ne za 499, nego za nevjerovatnih, pazite nevjerovatnih! 199! Zašto ne iskoristiti sve oblike najvišeg civilizacijskog oblika demokratije? Pozovite odmah. Ali, to nije sve! Uz *personalnog asistenta*, ako pozovete odmah! dobijate i kompletnu njegovu odjeću i obuću, plus hranu za mjesec dana! neodoljivo se osmijehnuo glumacu PP spotu.

Onda je neka riba stala da reklamira novo, elektromagnetno sredstvo za skidanje fleka. Pogledao sam ka balkonu. Žena je sebi dolivala džin. Kao vodu, jebo je Njutn. Smanjio sam ton, i okrenuo broj. Bio je zauzet. Pritisnuo sam redial. Linija je bila zauzeta. Opet sam...

Konačno, imao sam nekoga s druge strane: Operater broj jedan nula pet šest, Kimberli na vezi, izvolite?

Kimberli... Naručio bih *asistenta*. Pretpostavljam da imate veći izbor. Bijelog bih, ako imate...?

Naravno. Ali ste se javili za tren prekasno. Raspoložemo ograničenim izborom in this very moment. Trenutno nemamo evropskih muslimana ni bahajaca. Raprodali smo sve bliskoistočne šiite i sunite. Evo... upravo mi javljaju... nema ni Kopta ni monofizita... Halo...?

Da, tu sam... Ok je to with me, agnostik sam,

ali zar sve ovo nije nelegalno? Mislim, robovi, danas? Kakve su garancije da će zbilja asistent da me sluša? Da neće da pobjegne? Otkuda je roba, na kraju krajeva? ...

Gospodine. Imamo neke hrišćane na lageru, zdrave, do 25, sa svim zubima, balkanske. Sad, da li grčke ili bugarske, moguće i srpske, morala bih da pitam... Centrala: pitanje u progresu?... Gospodine, želite da pitam...?

Ne, ne! Samo nastavite. ...

Garancije su ove: u dijelu debelog crijeva koji se zove sigma, svaki naš asistent ima implantiranu mikrobombu. Dovoljno jaku da mu oduzme život, dovoljno slabu da ga ne raznese sasvim, ukoliko biste poželjeli naprosto da asistenta isključite iz odnosa u, recimo, vašem stanu. Da vam tepisi i tapete ostanu čisti, razumijete? Čak i trivijalni neposluh dojavljen kupcem robe kažnjava se, da tako kažemo, perforacijom sigme, ili terminacijom roba. Roba nije ilegalna, to ste željeli da znate. Koriste je danas i Predsjednik i Sekretar i svi šefovi poslaničkih grupa. Demokratska elita je, amandmanom na Ustav 11/9, vlastite slobode željela da podijeli sa onima koji su vlast direktno birali, dakle sa narodom, svama ili sa mnom, naposljetku.

Kimberli, oprostite...?

Centrala: moguć problem u progresu; klijent ne izgovara razgovjetno riječi; tražim profil... Da, gospodine?

Kimberli, veoma sam umoran, i... .

Centrala: moguć stepen dva... . Da, gospodine?

Jeste li i vi sebi priuštili asistenta? Mislim, recesija je, niste mogli do njega doći pod povoljnim kreditnim uslovima. Ili jeste...?

Kupac je po profilu ok?... Ok. Očekivani odgovor...? ... Da, gospodine.

Kupili ste asistenta, dakle. I kakva su vam iskustva, mislim, kako je to imati roba u kući?

Centrala: marketinški odgovor u odnosu na profil...? Može?... . Ne morate asistenta držati pod obavezno u kući, gospodine. On ima bombu u sebi, zaboravljate? Možete ga držati na uzici, svuci, prostitutisati, tako zarađivati extra money bez taksi, mozete ga hraniti ili ne hraniti, a kad se razboli, ili vam dosadi, pozovite naš 024 terminirajući servis. Asistent će iznutra pući. Naši će ga opslužitelji pronaći po signalu ma gdje da je zalegao. „Assistant Import Unlimited“ stvara od građana vlasnike povlašćene robe, i pomaže im da na najekološkiji način zaborave na te uslužne radnike ako ovi počnu da podbacuju estetički, zdravstveno, ili radno. Znaete kako je sa hrišćanima, posebno pravoslavicima, oni mimo drugih vjeroispovjednika drže do osjećaja vlastite slobode. Centrala: 5 sekundi off-a, na moj račun, ok?... Zato bi bolje bilo da možda pričekate, gospodine; neke ponovo bahajce, ili budiste,

neke šintoiste... Na on smo, već?, ok... . Gospodine?

Asistenta želim koliko još ove večeri, Kimberli. Baš sam se naložio. Ako nemate budista, dajte hrišćanina, ne marim. Mnogo sam umoran... . Nego, sve vrijeme razmišljam o motivu, prije negoli o cijeni. Objekt moje kupovine ne mogu poslati na posao umjesto sebe, zar ne? Asistent je neobrazovan, nije li?

To da, gospodine. Ali su svi naši asistenti jaki; savatani su svakakvi, tokom worldwide ustanaka, a na našem se tržištu pojavljuju samo oni probrani. Ne pitajte kakvih sve ima... . Žena zasad nemamo u ponudi. Mislim, nemamo na diskauntu, kao niti djecu. Imamo mlade, do 25 godina, sa svima zubima.

To cijenim. A žene između 13 i 17, pošto bi bile?

Centrala: da zanemarim?... Ok. Zanimarite robu barelylegal, gospodine. Možda tek pred Božić. Sada je važno da imate na umu kako je rat protiv neprijatelja našeg sistema postao nemoguć ukoliko se svi patrioti listom ne oslobode obaveze da lično rade, a što ne isključuje obavezu glasanja. Stara Grčka kao nova doktrina, ne dopada li vam se kao mogućnost? Za samo 199, ako potvrdite sada! Dakle...? Centrala: moguć kreditni transfer u toku... . Gospodine: Dakle?

Da, Kimberli! Kupiću jednog balkanskog hrišćanskog asistenta.

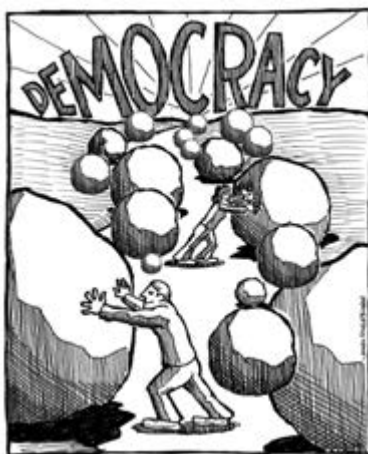
To je duh demokratije, gospodine! Molim vas da odluku o kupovini verifikujete prevlačenjem dlana preko statičnog kućnog digitalnog čitača. Imate ga, da? Pola sume plaćate in advance, a pola po primitku robe. Ok?

Ok!

Centrala: transfer kredita u toku, over and out. Laku noć, gospodine.

Wow! Pucnuo sam prstima.

Možda već noćas mogu da odspavam sat-dva duže. Pogledao sam na ženu, pa na sat. Da nije možda čula kakvog joj ljubimca privodim? Možda se i razveseli. Možda okrene dupe s

balkona da joj konačno vidim lice; mjesecima razgovaram s njenom sve većom guzicom. Majko, rob koji će da kuva, možda bolje od žene, mađarske gulaše? Or anything! Ili će njoj da doliva džin dok se ne raskravi, svejedno.

Kad sam pogledao, plativši iz ruke pola, počuvši u trenutku beep, znak da je summa s mog prešla na račun „Assistant Importa“ i dobivši potvrdu sa sitnim slovima u dnu papira izašlog iz čitača, žene mi više nije bilo na balkonu. U kurac. Milice...? pozvah je. Pošao sam do frižidera po drugi „badvajzer“. Svihart...! doviknuo sam. Opet mi se iza piva pripišalo.

Kad sam se vratio iz WC-a i potražio suprugu na balkonu, nje više tamo nije bilo. Ni čaše. Samo poluprazna boca džina. Stotinak metara ispod, već su pod stambenom kulom titrala rotaciona svijetla. Nisam provjeravao ostale prostorije. Znao sam, slutio sam. Konačno se bacila. Gojila je dupe sve vrijeme da po odluci bude teža. Da pukne kao dinja. Da se ne spase. Neka ide u kurac. Pošao sam do frižidera, opet. Asistent će, ako je vjerovati PP-u, stići za koji minut. A zapravo će roba, nisam bio naivan, stići pred jutro. Dok je ne dostave kroz ovu užasnu gradsku gužvu; jebeni došljaci, i Kinezi i Indusi i svi, toliko ih je; glasaću sljedećeg puta za desničarskog kandidata; smrt ilegalnim imigrantima, u kurac više s njima. Možda sam se zeznuo kupovinom: ni da spavam sada, ni da čekam. Oči su mi na pola koplja. Ali, ako iz „Assistant Import Unlimiteda“ zaista isporuče roba za sat-dva, biće to sasvim ok. Stoga sam prelomio da ne spavam. Nego da bdijem.

Šta da zapovjedim skotu prvo? Da možda okrene broj moje tašte in law?

Ili da mi pođe po kršten ulični hot-dog, dolje do Circle-a. Sasvim umirem od gladi.

Imam jedinstvenu priliku da okrenem 69/69. kanal. Malo porno TV-a nije na odmet.

Javiću sekretarici kako sam naprasno obolio. Reći ću da je posrijedi virus, jebete mi se. Mnogo je u komšiluku tih sumnjivih asistenata, posebno nakon novog amandmana na Ustav. Svašta se uvozi, pa i bolesti. Dokle više tako! Ima da serem, slabšašim glasom, sekretarici. Umiraću, samo da spavam do podna.

Skinuo sam i gaće. Sunce me je ogrijalo. Potegao sam džin preko piva.

Pogled preko balkona ukazao mi je da su, izgleda, pokupili moju nesrećnicu. Rotacionih svijetala nije više bilo dolje. Bacio sam pogled na more. Da me želja mine. Iako živim u obalnoj radničkoj zoni, obalu i ne stignem da opazim. Sad sam eto stigao da vidim more. Živjela demokratija. Naručio sam slobodu. Stići će mi u najkraćem mogućem roku.

VELIBOR PETKOVIĆ,
"UČITELJ ZEN BUDALIZMA",
NIŠKI KULTURNI CENTAR, 2011

PRIČE ZA (NE)ZRELE

*„Mora da je Apsolut milostiv do beskonačnosti, ako nas ovakve trpi. I trpa u raj, rekli bi oni skloni humoru, koji je zapravo jedini štit pred onim što nam je nepoznanica, od rezultata na kladionici do naše sopstvene sudbine.“
(iz priče „Srbija na zahodu“)*

Piše: **Aleksandra Gojković**

Ma o čemu pisao, Velibor Petković, u stvari, uvek govori o nadi, o tome da postoji dovoljno dobar razlog da svakog jutra ustanete iz kreveta, ma koliko vreme bilo sumorno a vi mamurni, i da pokušate da nekome ulepšate život, čineći tako i svoj vlastiti podnošljivijim. Taj kreda, koji je sam sebi nametnuo, bolje reći zadao, autor poštuje i u svojoj novoj knjizi „Učitelj zen budalizma“, zadržavajući humoran ton i izbegavajući lažnosuperiorni cinizam.

Knjigu čini dvadesetak priča, od kojih neke nisu duže od jedne stranice, i otkrivaju nam da Petković može biti i pisac efektne sažetosti, bez previše ličnog tona u pripovedanju. Utisak je, možda sasvim subjektivan, da je njegovo pripovedanje ipak najbolje tamo gde je vidno obojeno autobiografskim detaljima, ukombinovanim sa velikim interesovanjem za svet oko sebe i sa maštom koja neke stvari menja i „dorađuje“, kako bi postale još „istinitije“.

Ako se zanemari Petkovićeva (izolovano) poigravanje sa dramskom formom u kojoj su nemogući junaci smešteni u nemoguće situacije („Skraćenica za ništa“), sve ostale

priče, uključujući i onu jednu koja spada u žanr (uspele) političke satire („Usputna stanica za Borisa“), čitaocu nude mogućnost identifikacije na bazičnom ljudskom nivou i pružaju mu priliku da uživa u nescrpnim jezičkim dosetkama.

Petković pripoveda o „pogrešnom“ zaljubljanju (devojka je druge nacionalnosti i živi u republici koja više nije „bratska“), o nekim davnim letovanjima ispunjenim anegdotama, o dragim i talentovanim ljudima kojih više nema (junak jedne priče je niški muzičar Čupa), o prijateljstvu dva kršna mladića, prekinutom pod naletom alkoholnih strasti, uz krv i psovke („Jedna je majka“), o gradskom „galebu“ koji ni u starosti ne odustaje od održavanja telesne i mentalne kondicije i lepih žena („Varšavski let niškog galeba“)… Govori, u stvari, o problemima odrastanja, sazrevanja i onim potonjim koji nastaju kad ukapirate da nikad nećete biti toliko zreli da ne biste zavisili od nečije tople ruke i blage reči, i da nikada (srećom!) nećete imati takvu sigurnost u sopstveni izbor da biste bezrezervno mogli da osudite tuđi pogled na svet.

I u ovoj, kao i u prethodnoj Petkovićevoj knjizi priča, ima Bosne, i metafizičke i konkretne, Bosne koja iskrsava iz uspomena na detinjstvo, iz promišljanja sopstvene zadatosti, iz nekih reči koje se pojavljuju u ijekavskoj varijanti…

Čitaoci će u njegovom pripovedanju osetiti nešto od Čopićeve topline, nešto od Valjarevićeve sentimentalnosti i ranjivosti, a oni koji su u rukama držali Bazduljeve priče ili romane, verovatno će napraviti „kopču“ između načina na koji ova dva autora vole da pomenu svoju omiljenu lektiru, citirajući je u dramaturški važnim trenucima.

Ova proza je novinarska u dobrom smislu te reči - poseduje fabulu, likove koji nisu maske, opise koji otkrivaju smisao za detalje i poruke koje nisu ideološke već životne.

U priči ispunjenoj proročkim snovidenjima („Sanjivi učitelj zen budalizma“) autor melahnolično kaže: „Ono što osećaš u jednom trenutku imaš za ceo život“. Ako tragate za knjigama koje su sposobne da pobude emocije, ovo je, sasvim sigurno, jedna od njih.

Samo nemojte da me pitate kad ću ponovo pročitati ovako dobru knjigu, zato što ne znam. Izgleda da je prešlo u naviku da se pisci glavnog toka šaltaju u žanr. Ali, Dorst nije uradio čak ni to. On nas je, recimo... slagao? Recimo. *Alive in Necropolis* i jeste i nije žanrovski roman.

Radnja romana *Alive in Necropolis* smeštena je u mesto Colmu - koje stvarno postoji i nalazi se u blizini San Franciska - gde je broj mrtvih stanovnika mnogo veći od broja živih, tako da policija veći deo vremena provodi patrolirajući po groblju. Pandur početnik usred noći, po snegu, u jednoj od grobnica nalazi polumrtvog drogiranog klinca, uvezanog izolir trakom. Obećava sebi da će naći onoga ko je to učinio, ali kako roman odmiče, mi zapravo shvatamo da taj događaj jeste okidač za priču, ali neku sasvim drugu.

U romanu ima i pandura i duhova. Ima zapleta, a i nema ga. Sva očekivanja su izneverena, ali na onaj fini način. A taman kad odustanete od očekivanja, dolaze i razrešenja. Naravno, drugačija nego što ste mislili.

Dorst se pre svega bavio likovima i njihovim pričama, problemima i dilemama. Jedan od problema je starenje ili odrastanje ili sazrevanje i gotovo svi likovi romana se na neki način bore sa tim i donose razne odluke kojima će pokazati svoju (ne)zrelost. Zato će vas *Alive in Necropolis* više podsetiti na, ne znam, *Magnoliju* ili *Bringing Out the Dead*, nego na neko žanrovsko ostvarenje koje obećava glupava naslovnica.

Problem koji romani pisani u trećem licu često imaju, da ne znaju kad da stanu i šta da ne prikažu, Doug Dorst vešto savladava. *Alive in Necropolis* nije tanka knjiga, ali je knjiga bez gotovo ijedne rečenice viška.

Njene kompleksnosti - mada se u momentima čini da se ništa ne dešava i da se neće ni desiti, a opet vas vuče dalje - postaćete svesni tek kad dobro odmaknete sa čitanjem. A onda ćete moći samo da stojite i divite se raskoši Dourstovog talenta.

Doug Dorst je ovaj roman prodao izdavaču sedam godina pre nego što je objavljen, samo na osnovu sinopsisa i nekoliko uvodnih poglavlja. Ne znam da li je bio lenj da roman završi u kraćem roku ili pisanje ovakvog romana iziskuje vreme. Sačekaćemo novi roman koji Dorst piše sa J.J. Abramsom, koji bi trebalo da se pojavi naredne godine - znači, za mnogo kraće vreme - pa ćemo da vidimo.

Do tada nam ostaje njegova zbirka *The Surf Guru* koja, po rečima kritičara, u mnogo čemu pomera granice pisane reči.

Uopšte ne sumnjam.

DOUG DORST: ALIVE IN NECROPOLIS

Piše: Željko Obrenović

INTERVJU

Dag Dorst je neverovatno talentovani novi autor koji potpisuje sjajni roman *Alive in Necropolis* i zbirku priča *The Surf Guru*. Trenutno kao koautor radi na novom romanu sa J. J. Abramsom. I pored brojnih obaveza, kao svaki pravi profesionalac, bio je ljubazan da mi odgovori na nekoliko pitanja.

Zašto treće lice i prezent?

Od početka sam znao da ću koristiti treće lice; iako sam znao da je *Necropolis* primarno Merserova priča, hteo sam da se narativ proteže van njega, da bude u stanju da se približi i drugim likovima. Treće lice sa rotirajućim tačkama gledišta učinilo mi se kao pravi izbor. (Pretpostavljam da je i rotirajuće prvo lice moglo da funkcioniše, ali obično me to kao čitaoca nervira - čini mi se da je promena glasova neskladna i nametljiva.) Roman je bio u perfektu dok nisam stigao do tristote strane prve ruke. Uhvatio sam sebe kako skliznem u prezent dok skiciram nove scene, tako da mislim da je podsvest pokušavala da mi da znak. Takođe se dogodilo da sam u to vreme čitao *The Night Country* Stewarta O'Nana i jako mi se dopala atmosfera koju mu je prezent omogućio. Tako sam se vratio na početak i napisao prokletinju u prezentu. (Ne možeš samo da promeniš glagole. Mislim, možeš, ali će rezultat gotovo sigurno biti užasan.)

Ako bi uporedio svoj roman sa pesmom (ili albumom), koja bi to bila?

Napravio sam plejlistu romana za largeheartedboy.com (a to je sajt koji bi definitivno trebalo da overiš, ako ti već nije poznat). Sastoji se od pesama koje sam dosta slušao dok sam pisao jer sam osećao bliskost (emotivnu, lirsku, tonsku) između njih i knjige.

Da li planiraš svoje romane (i priče) i u kojoj meri?

Spadam u pisce koji zavise od otkrića tokom procesa pisanja. Često ću poći od okvirne ideje sekvenca događaja, ali nikad zaista ne znam kako (i da li) će se oni uklopiti. Čuo sam da je Džon Irving rekao da sve planira u napred, tako da je proces pisanja za njega u suštini proces transkripcije. U neku ruku mu zavidim - mislim, voleo bih da sam u stanju da stvaram na taj način, kada bih želeo - ali nisam naročito organizovan mislilac i jako brzo budem ophrvan ako probam da planiram previše detaljno.

Kada pišu u trećem licu, mnogi pisci ne znaju kad da stanu. Ti si našao savršen balans. Kako?

Nisam znao kad da stanem. Ono što vidiš je rezultat ogromnog broja revizija i brojnih instrukcija mojih prijatelja pisaca, moje žene i mog neverovatnog urednika Šona Mekdonalda.

Zašto ti je trebalo tako dugo da napišeš *Alive in Necropolis* kad si nacrtao romana prodao još pre sedam godina?

Vidi prethodni odgovor.

Govoriš o prvoj „ruci“ onoga što pišeš... Koliko „ruku“ pišeš, i kako možeš da posvetiš toliko vremena i energije brojnim verzijama istog scenarija kad imaš toliko različitih stvari koje pišeš u isto vreme?

Ulažem dosta truda u prvu „ruku“ svega što pišem u nadi da napisano prilikom čitanja neće delovati kao „prva“ ruka. Pišem i prerađujem. Glancam. Ne odbacujem scenario samo zato što je to moj prvi pokušaj... I zato puno mojih scenarija ode u štampu nakon samo jedne „ruke“. Ipak, čak i tada, kada je sve nacrtano i tekst upisan, vraćam se i dorađujem dijaloge. Ponekad moram da uradim drugu i treću „ruku“ scenarija, da bih sredio stvari sa kojima urednik ima problema. Retko sam išao dalje od treće „ruke“. Ako dođeš dotle da imaš četvrtu i petu „ruku“, to znači da imaš debelih problema sa svojom pričom.

Kako se nosiš sa blokadama u pisanju? Šta ti pomaže u tim situacijama?

Nemam vremena za blokade u pisanju. Rešavam ih pisanjem. Ovih dana obično pišem četiri ili pet različitih serijala, i ponekad pišem za mnogobrojne crtače u ovim serijalima, tako da nemam vremena da sedim unaokolo i čekam da mi se moja muza obrati s nebesa, ili nešto slično. Prosto pišem. Ako želiš da živiš od ovoga, moraš da ga tretiraš kao ono što jeste - posao. Neki scenariji mogu biti bolji od drugih, ali to je sjajna stvar u pripovedanju, kad se radi o serijalima - uvek postoji sledeće poglavlje u kome možeš da pokušaš da budeš bolji.

Brajan Majkl Bendis je jednom rekao da je dobio svoje najbolje ideje tokom rekreativne vožnje biciklom. Da li u tvom slučaju uviđaš neku vezu između pisanja i fizičke aktivnosti?

Da, sasvim se slažem s njim. Dobijam najbolje ideje kad mogu da iščistim glavu od svega drugog. Ponekad je to pod tušem - napisao sam neke od svojih najboljih priča pod tušem. Ponekad je to u šetnji. Kada mi je sin bio beba, stavio bih ga u kolica i gurao kroz naš kraj. Napisao sam puno svezaka serijala Scalped na ovaj način.

Jesi li se ikada susreo sa cenzurom u pisanju, da ti neki urednik odlučno kaže "To ne može!" Da li sam ponekad pribegavaš autocenzuri kad pomisliš da ti neće dozvoliti da nešto izvedeš u stripu?

Pokušavam da sam sebe nikada ne cenzurišem. Ponekad napišem stvari za koje znam da nema šanse da prođu, ali to prepuštam uredniku. Bilo je sitnih stvari koje sam pokušavao ovde i onde koje su mi odbijene, ali nikada nešto veliko. Napisao sam referencu o tome kako je Volverin

INTERVJU: DŽEJSON ARON

DO POSLEDNJEG DAHA

Razgovarao: Marko Stojanović

Džejson Aron je američki scenarista koji mi je pažnju privukao svojim stripom Scalped, na kome je radio sa crtačem koji je, uprkos tome što se potpisuje kao R.M. Guera, naše gore list Rajko Milošević Gera. Uprkos činjenici da nije ovenčan ni jednim jednim stripovskim Oskarom, nagradom Eisner, u pitanju je, po mom mišljenju, jedan od najboljih stripova koji se danas objavljuju kako u Americi, tako i van nje, što Arona, opet po mom mišljenju, čini jednim od ponajboljih scenarista danas. Ono što nije stvar mog mišljenja već činjenično stanje jeste da je Aron uspeo da za jako kratko vreme svoj potpis stavi na avanture Spider Mana, Punishera, Hulka, X-Mene, Wolverina, Hellblazera, Ghost Ridera... Kao i to da je u pitanju jako interesantan sagovornik za bilo kakvu vrstu razgovora. Uostalom, uverite se i sami...

urinirao na nekoga, koja je potom isečena. Ko bi rek'o, da će mi to izbaciti, je l' da (smeh)? I da, jednom sam imao scenu u kojoj je Logan držao čovekovu glavu u činiji za punč, dok je ledeni kip golog anđelčića po njemu pišao šampanjac. Anđelčić je preživeo, doduše, ali šampanjski mlaz nije. Reklo bi se da je naravoučenije da samo treba da se držim podalje od bilo kakve reference na pisanje, i sve će biti u redu.

Da li ti oduzima podjednako mnogo vremena i energije da pišeš svoje stripove (recimo, Scalped), ili stripove sa likovima koji su vlasništvo kompanije (recimo, Captain America)? Ima li neke razlike u tome kako pristupaš pisanju jednog u odnosu na drugo?

Ako je u pitanju lik koga nikada ranije nisam pisao, obično mi treba malo duže da napišem scenario - dok mu pronađem glas i tako to. Sa stripom Scalped nemam taj problem, pišem te likove duže od 50 brojeva, tako da mi je postalo mnogo laže da se uvučem u taj svet. Pokušavam da pišem po dva scenarija nedeljno, ali mi za poneke treba i puna sedmica. Ako mi treba više od nedelju dana, onda je to znak da nešto baš i ne štima.

Možeš li lako da skačeš između pisanja dva potpuno različita žanra, različita naslova u toku istog dana?

Pokušavam da izbegnem da se nađem u situaciji da moram da skačem od jedne stvari na drugu u toku istog dana, ali u istoj nedelji da, svakako da to radim. Do sada mi to nikada nije bio problem - u stvari, uživam u tom izazovu. Osetim uzbuđenje kad završim scenario i znam da me čeka nešto potpuno drugačije još koliko sutra. Da, zabavno je tako istezati različite kreativne mišiće. Zato što stalno skačem na nešto novo, nikada ne ostaje dovoljno vremena da mi nešto što pišem postane dosadno, da mi dosade neki likovi.

Šta po tvom mišljenju čini tvog saradnika na Scalpedu, Rajka Miloševića Geru tako sjajnim crtačem? U čemu misliš da je suština njegove vizuelne briljantnosti (i ne, nije me potkupio da ti postavim ova pitanja trejdovima Scalped-a sa posvetama, uprkos tome što si možda čuo (smeh))?

Gera je istinski umetnik. Ne samo u smislu da ume da nacрта bilo šta, iako ume i to, već u smislu da unosi toliko emocije i strasti u ono na čemu radi, toliko sebe... On uvek stavlja izazove pred sebe, ali i pred čitaoca. Nikada ne ide linjom manjeg otpora, nikada se ne zadovoljava time da prosto nacрта ono što je na površini stvari. Mislim da je majstor u crtanju suptilnosti komplikovanih emocija, što je nešto što zbunjuje puno crtača. Prosto rečeno, on je

genijalac, i ja sam srećnik što s njime radim toliko dugo.

Jednom si rekao da je čitanje PDF-a sa upisanim tekstom koje prethodi objavljivanju jedino vreme kad zapravo čitaš svoje stripove. Zašto?

Jedan od razloga je što nemam vremena da se vraćam i čitam svoje stvari - ja već radim na sledećoj... Ili sledećih pet stvari. Ponekad mi se prosto digne kosa na glavi kad pomislim da treba da ponovo pročitam stvari za koje znam da sam mogao bolje da ih uradim. Ili pak ponekad pročitam nešto što sam napisao i to mi se sviđa, i tada brinem o tome da postajem previše samozadovoljan. Ne želim da nikada dođem u poziciju da pogledam svoj rad i pomislim: "Hej, pa ja sam prilično dobar u ovome!" Kad pisci stignu do te tačke, počnu da se šlepaju. Osećaju da su dostigli nivo kvaliteta sa kojim su zadovoljni, i sve što treba da učine jeste da ga održavaju. Ne želim da ikada iskusim taj osećaj, želim da, dok god sam u stripu, stalno bivam sve bolji i bolji... Ili da se barem trudim da tako bude.

Jesi li ikada imao problema da se stvari koje čitaš „uvlače“ u ono što trenutno pišeš? Da li moraš da se svesno trudiš da do tako nečega ne dođe?

Ukoliko ne čitam nešto u cilju sasvim određenog istraživanja, stvari koje čitam iz zabave su obično veoma različite od stvari koje pišem - tek tada imam vremena da čitam iz užitka. Prema mom iskustvu, kada jednom dobiješ decu, vreme za čitanje je jedna od prvih stvari koje izlete kroz prozor.

Tokom jednog razgovora Gera i ja smo se složili da ti, radeći na Scalped-u, u stvari pišeš stripovski ekvivalent TV serije. Da li se slažeš s tim?

Neki ljudi kažu da ih podseća na HBO-ovu seriju. Serija The Wire svakako je bila veliki uticaj. Drugi kažu da im Scalped deluje kao roman. Pisci kao što su Kormak Makarti i Džejs Elroj takođe su definitivno veoma uticali na serijal. Što se mene tiče, Scalped je uvek bio samo strip - nikada o njemu nisam razmišljao na drugi način.

Da li je bilo priča koje si želeo da uradiš u okviru Scalpeda ali nisi, i zašto?

Bilo je nekoliko priča koje sam želeo da uradim u okviru Scalpeda za koje mislim da na kraju nećemo imati vremena. Iz nekog razloga, prosto se nisu uklopile. Zato ću ih sačuvati za drugu priliku.

Pisao si u svojoj kolumni "Gde sam dovruga ja" na sajtu Comic Book Resources o tome da, kad previše radiš na priči, moraš da je daš nekom drugom da ti kaže valja li išta. Ko je za tebe ta osoba, kome veruješ?

Obično svojim urednicima. Imam puno prijatelja koji se bave ovim poslom, ali su oni podjednako zaposleni poput mene, pa retko kad zamolim nekog od njih da pročita nešto što sam napisao. Imam sreće da sam radio i radim sa puno sjajnih urednika, čijoj viziji zaista verujem.

Prema tvojim rečima, pisao si pesme, priče, čak i romane, ali danas zarađuješ za život pišući stripove. Da li te ove druge forme pisanja i dalje privlače? Da li bi se nekoj od njih vratio, i pod kojim uslovima?

Nisam dugo napisao ništa što nije stip zato što sam kao strip scenarista početnik želeo da se zaista fokusiram na pisanje stripova i naučim zanat. Još uvek to želim, još uvek osećam da treba da se skoncentrišem na tu jednu stvar pre nego što iskočim iz toga i probam bilo šta drugo.

Kada ćemo biti u prilici da čitamo tvoj prvi roman?

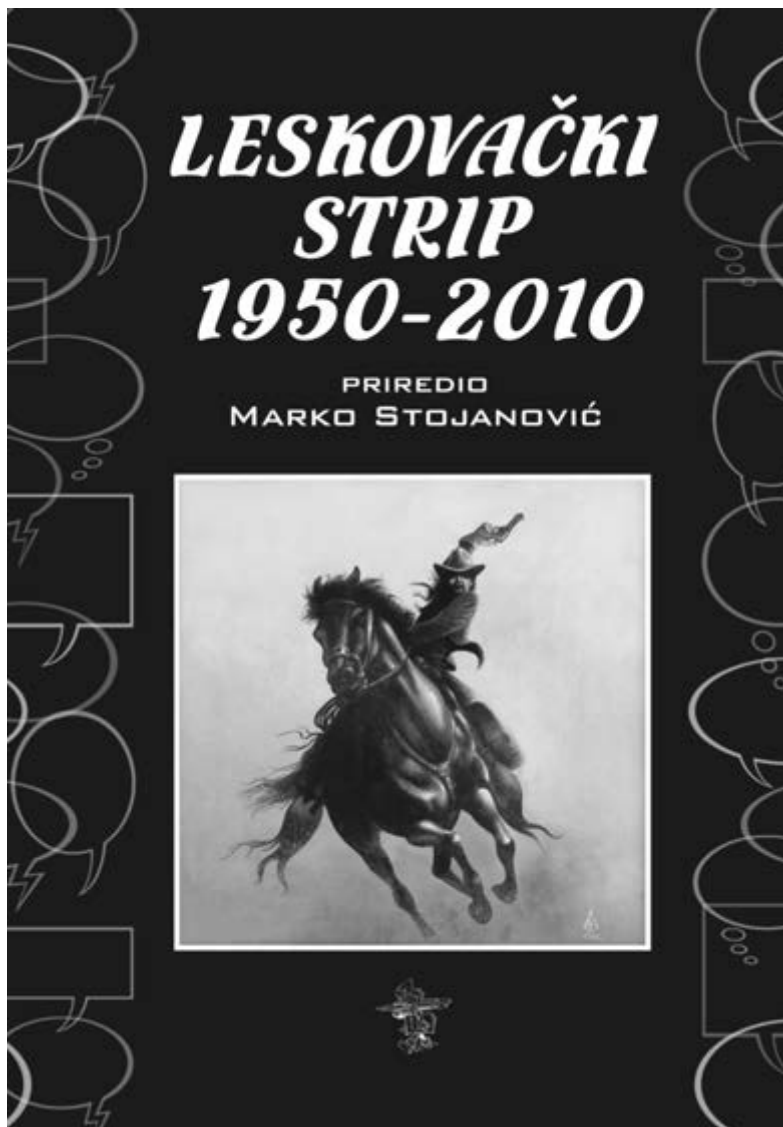
Jednog lepog dana. Kad god osetim da sam konačno spreman da se razgranam i napišem nešto drugo sem stripa, roman je ono što mi prvo padne na pamet. To ipak ne znači da ću okrenuti leđa stripu. Nadam se da ću pisati stripove do svoje smrti.

Tvoj savet mladim autorima jeste, i citiram: "Pišite i prepravljajte. Uvek prepravljajte." Mislim da svi razumeju važnost pisanja, ali šta je to toliko važno u prepravljanju?

Prvi insitinkt je često prosto najočigledniji i samim tim najdosadniji odgovor na problem. Gotovo uvek pisac može bolje ako samo zagrebe malo dublje i potruđi se malo više.

Jedan od bitnijih razloga zašto sam odlučio da priredim svojevrstu antologiju leskovačkog stripa, „Leskovački strip 1950-2010“, bila je činjenica da je 1995. godine, u inače izuzetno bitnoj monografiji Slobodana Ivkova „60 godina domaćeg stripa u Srbiji“, Leskovac predstavljen sa samo jednim strip autorom, Nikolom Mitrovićem Kokanom. U toj knjizi, koja je čini mi se po prvi put dala pravu stripovsku mapu Srbije, Leskovac je, koji je u tome trenutku prema mom saznanju imao petnaestak objavljenih strip crtača (od kojih su neki svoje stripove publikovali u inostranstvu i tamo za njih dobijali prestižne nagrade), ucrtan sa jednom jedinom odrednicom. Naravno, informacije u to doba nisu bile ni izdaleka dostupne kao sada a internet je bio, za veliku većinu Srba, misaona imenica. Ali to ne menja činjenicu da je Leskovački strip silom prilika ostao uskraćen. Uhvatio sam se toga da na mapi Leskovca ucrtam, da tako kažem, trgove i ulice, da sem tog kamena temeljca, kog je Kokan nesumnjivo predstavljao, dam bogatu panoramu koja postoji i koju čine autori, izdanja, festivali, škola stripa, knjige o stripu... Da neka buduća publikacija o srpskom stripu uključi grad na Veternici onako kako on to svojom strip tradicijom zaslužuje.

Takođe, želeo sam da knjiga ispuni dvostruku funkciju - da ljudima od stripa van Leskovca i ljudima van stripa u Leskovcu pokaže čime sve to Mali Mančester može da se podiči kad je deveta umetnost u pitanju. Na žalost, istina je da velika većina Leskovčana ne zna koga sve ima (i koga je imala) za sugrađane - oni ne znaju da je, primerice, Nikola Mitrović Kokan bio jedan od ljudi koji su posle Drugog svetskog rata obnovili strip u Srbiji i da je jedan od svega nekolicine autora koji su crtali „Mirka i Slavka“, da je Miodrag Veličković Mivel sa osvojenih 105 nagrada širom sveta verovatno najnagrađivaniji srpski strip autor, da je Mija Kulić osamdesetih radio licencnog „Toma i Džerija“ za nemačko i belgijsko tržište i deset godina pre prvog sledećeg srpskog autora probio nemačko strip tržište... Ne znaju da Leskovac danas ima i najstariji strip festival na prostoru bivše SFRJ (postoji od jula 1998.), Balkansku smotru mladih strip autora, najmasovniju strip manifestaciju regiona, da je Leskovac sredinom devedesetih imao jedini časopis koji je izdavao domaći strip u Jugoslaviji, *Arsenal*, da danas ima magazin *Think Tank*, koji je jedan od svega par časopisa na ovim prostorima redovno otvara svoje strane za teorijske tekstove o stripu... Ne znaju da Leskovac ima drugu najstariju školu stripa na prostoru bivše SFRJ, koja postoji od 1995, i kroz koju je prošlo za sve ove godine više od 500 dece, da su ljudi ponikli u toj školi na francusko-belgijskom strip tržištu potpisali već šest objavljenih strip albuma... Ne znaju mnogo toga. A tom neznanju puno doprinosi odnos kulturnog establišmenta Leskovca i gradske uprave, koja se prema strip životu Leskovca odnose blago rečeno nehajno. Mislim da činjenice da je knjiga „Leskovački strip 1950-2010“ štampana u okviru projekta "Zlatni Rudnik" Odbora za građansku inicijativu grada Niša, te da u nju nije uloženi ni dinar iz leskovačkog gradskog budžeta jasno govore u prilog prethodno izrečene tvrdnje... Na kraju, cilj mi je bio da se ovih šest decenija u strip

SPISATELJSTVO S PREDUMIŠLJAJEM

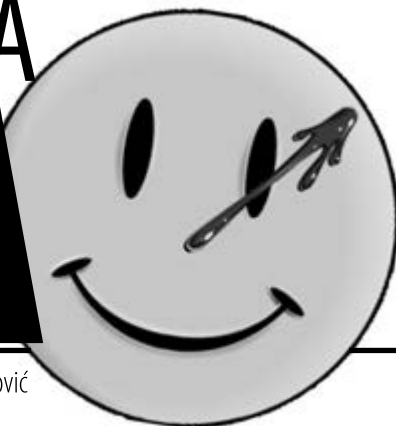
STRIPOVANJE 29

Piše: Marko Stojanović

životu Leskovca sačuva od zaborava, da sve ono što je na polju stripa urađeno u ovom gradu ostane zabeleženo, dokumentovano i sistematizovano. Čak osmorica Leskovčana koji su se bavili stripom u nekom svojstvu za pobrojanih šest decenija više nisu sa nama (Nikola Mitrović Kokan, Miodrag Veličković, Velimir Vili Hubač, Jovan Pop Kocić, Slobodan Kostić, Igor Stojiljković, Nikola Mitić, Milan Đorđević). Tužna činjenica jeste da većina njih, uprkos svemu što je uradila za svoj grad, potonula u potpuni zaborav, koji nikako i ničim nisu zaslužili. Budući da sam, uz što su

se bavili devetom umetnošću, većinu njih ubrajao među svoje prijatelje, pred sebe sam postavio zadatak da se pobrinem da ne budu zaboravljeni - ni oni ni ono što su radili na polju devete umetnosti, kako u svom rodnom gradu, tako i u širem kontekstu srpskog i balkanskog stripa. Tako je „Leskovački strip 1950-2010“ postao, na neki način, njihov spomenik - na žalost, ne onaj koji su zaslužili doprinosom kulturni grada Leskovca, već jedini koji sam ja mogao da im podarim...

TANKA CELULOIDNA LINIJA

Piše: Zlatibor Stanković

Iako je ekranizacija bilo kog Marvelovog stripa nezamisliva bez pojavljivanja žive strip legende, jednog od osnivača Timely Comicsa, potonjeg Marvela, Stena Lija, nova era u odnosima, kako političari rado deklamuju, Holivuda i strip izdavača, sigurno nije otpočela njegovim nastojanjima. Kada su sedamdesetih godina Čarli Lipinkot i Ed Samer, vlasnici distributivne mreže stripova "Supersnipe Comic Art Empirum" (u kojoj je svoje prste umešao i Džordž Lukas), predložili Stenu da bi izlaz iz gadne finansijske situacije za njegovu kuću mogao biti u dovođenju Star Wars licence, Sten je odmahnuo rukom i još jednom potvrdio svoj stav da „Marvel“ izdavaštvo mora da se zasnovna na sopstvenim likovima. Srećom po Marvel (i sve nas) u priču se upleo njihov dugogodišnji scenarista i neko vreme urednik, Roj Tomas, odgovoran za dovođenje Konana Varvarina pod okrilje ovog izdavača. U tom trenutku, Konan je tiražem tukao Fantastic Four i Avengerse, i bio u rangu prodaje Spidermena. Kada su gospoda iz „Supersnajpa“ dodala da bi prava za Star Wars u Marvel došla bez bilo kakve nadoknade, i da će se zadovoljiti reklamom koju će strip doneti filmu nekoliko meseci pre premijere, za Roja Tomasa više nije bilo dileme. On sam, uz pomoć crtača Hauarda Čajkina, osmislio je dizajn likova, kao i prvih šest brojeva stripa. Te 1976. na najvećem festivalu stripa - "Comic-Conu" u San Dijegu, po prvi put je promovisan jedan film. Istina, promocija se sastojala samo u plakatu koji je za tu priliku uradio Huard Čajkin i panel diskusiji, ali to jeste bio početak nakon kojeg su usledile „papirne“ avanture figurica i filmova G.I.Joe, Indiana Jones, Transformers, Battlestar Galactica... Ipak, na osvit osamdesetih komšije iz DC-ja su bili ti koji su prvi napravili veliki korak u obrnutom smeru - od stripa ka filmu. I opet zahvaljujući Roju Thomasu, koji je nakon posla u Marvelu potpisao ekskluzivan

Danas moćni američki gigant Marvel, zaštićen još moćnijim Diznijem, krajem sedamdesetih godina prošlog veka brojao je sada teško zamislive male tiraže. Pod napadom televizije i video-igrice omladina je u sve širem luku zaobilazila strip prodavnice. Bilo je to vreme kada se od štampanih pola miliona primeraka "dobrog komšije Spajdija" prodavao svaki drugi. Situacija nije bila ništa bolja ni kod komšija, kompanije DC Comics, odnedavno usvojenika filmadžija iz Warner Brosa. A onda, baš kao što je u jednom trenutku pretio strip industriji, Holivud ju je spasao. Preciznije, franšiza u uzletu ka zvezdama - Star Wars. Nakon ove, usledile su i druge strip adaptacije, a četvrt veka kasnije, u dane kada je ta priča pomalo i zaboravljena, strip je odlučio da uzvрати uslugu filmadžijama, na obostrano zadovoljstvo, ili se bar tako čini u ovom trenutku. Da li deceniju kasnije pošto je prvi deo filmskog serijala X-Men širom otvorio vrata Holivuda stripu, i dalje važi ona narodna „ruka ruku mije...“ ili ona druga „što nas spaja, to nas i razdvaja“, još je naizgled nejasno - jedina računica za sada je rezervisana za dolare.

ugovor sa konkurentima. Na velikim i malim ekranima leteli su i spašavali svet Superman i Wonder Woman, inkasirajući izdavaču velike svote novca. Ipak, nekoliko godina kasnije, sve se zaustavilo na filmovima čiji osrednji budžeti nisu dozvoljavali režiserima da se razmahnu i strip junake dostojno predstave gledaocima. Primeri za to su Captain America, Fantastic Four, Punisher, Swamp Thing, Hulk, na stranu izuzetak poput Batmana, koji je u svoja prva dva dela, ako ništa drugo, podelio publiku i kritiku, što je donekle predstavljalo uspeh sam posebi.

Kao u nekom ciklusu, posle DC-jeve dvodecenijske dominacije kada je reč o uspešnim (profitabilnim) ekranizacijama superheroja, along came Spider! Dobro, ne baš Spajdi, već ništa manje popularni Marvelov serijal X-Men, koji je u potonjoj ekranizaciji Brajana Singera pobrao pohvale kritike, ali i tvrdokornih fanova stripa. Godinu dana ranije na velike ekrane došao je Marvelov Blejd, ali dobar deo svetske publike nije ni znao da je reč o stripskom junaku, čak i u Marvelu već

godinama pomalo zaboravljenom. Svejedno, solidna hrpa dolara koju je eksperiment „Blade“ inkasirao, bila je dobar znak. Usledili su filmovi Spidermen, Daredevil, Hulk, Punisher, Elektra, Iron Man, Fantastic Four... borci za pravdu i čuvari nevinih, potlačjenih, ali i bioskopskih blagajni tokom leta. Pitanje da li će usko pripijeni kostim i šarena paleta nadljudskih sposobnosti dobro izgledati na platnu, ostavljeno je danima kada je uspeh filmovanog Supermena bio iznenađenje, kada se Spajdi u totalu dobrih pola sata penjao do vrha zgrade i ispod kostima ispaljivao nešto nalik na poštanski konopac, a Dolf Lundgren sa Frenkom Kestlom, alias Punisherom, imao zajedničkog koliko i sa Swamp Thingom. Iako neuspešnih (ne po zarađenim parama, već adekvatnosti interpretacije stripa) filmova i dalje ima, bar onoliko koliko i uspešnih, čini se da mašinerija zapadne i istočne obale Sjedinjenih Država, odnosno holivudskih i najjačih strip studija, funkcioniše odlično na obostrano zadovoljstvo. Toliko dobro da su se Marvel i Disney orodili, a isti je slučaj i sa DC-jem i Time Warnerom, inače

njihovim dugogodišnjim „tihim“ partnerom. Šta sa publikom? Ne onom u bioskopima, već onom u striparnicama. Da li su celuloidne porcije njihovih dugogodišnjih miljenika sa natprirodnim moćima dovoljno obilne i kalorične?

Uzmemo li u obzir podatak da filmovi zasnovani na stripovima već nekoliko godina unazad po zaradi ulaze u top petnaest filmova, dileme nema - najisplativije letnje filmske hitove sa one strane bare već neko vreme nazivaju umesto „summer movie“ - „comic book movie“. Filmski studiji su na dobitku, taj dobitak se preliva u čerke firme, odnosno strip izdavače koji opet mogu da ulažu u nove tiraže, nove scenariste, crtače, junake, i sve tako dok jednog dana (koji se sada čini dalekim) publika ne odluči da je videla jednu supermoć previše. Dakle, porcije filmovanih junaka dovoljno su obilne čak i za deo čitalačke publike za koji strip ne postoji bez šarenih kostima, i niko se ne trudi da odgovori na pitanje - šta sa svim onim stripovima koji spavaju na policama ne strip-

agenata, već filmskih producenata, neki od njih možda i večni san?

Neke od najboljih scenarista i urednika, poput Brajana Majkla Bendisa i Džefa Džonsa, na njihovom putu do filmskih studija odlučili su da slede brojni strip autori. Razlog je koliko jednostavan, toliko očekivan i očigledan - ideja za strip sada je mnogo više od samo toga. Svaki od srednjih i manjih izdavača već neko vreme je primoran da odgovori ne samo na pitanja: da li će ovo biti naš novi naslov, u koju ediciju ga smestiti, hoćemo li ga raditi kao mini-seriju ili on-going, već i da li će biti zanimljiv Holivudu. Eklatantan primer, ali ne i usamljen u tome, je Red, film zasnovan na DC-jevom stripu, koji je njegov scenarista Voren Elis predočio čelnicima filmskog studija Summit Entertainment kao odličan predložak za odličan film. Ipak, pre nego što smo na velikom platnu videli Brusa Vilisa kako još jednom umire muški, i zajedno sa njim još plejadu vrsnih glumaca, dogodili su se razgovori producenata sa zaposlenima u DCju. Tek nakon tih razgovora producenti su bili ubeđeni da je strip serijal Red dobar materijal za film. Središnja tačka ove kratke priče o Redu je materijal koji je Ellis podneo na uvid studiju, a koji je bio sve samo ne stripski. Iako je sve bilo urađeno tako da predočava mogućnosti filma, u kvalitet priče uverili smo se tek nakon čitanja stripa, rekao je jedan od čelnika „Summit Entertainment“. Nepotrebno je naglasiti da se lista strip autora koji su uhlebljenje svojih strip junaka prvo potražili pod krovovima filmskih studija ovde ne završava, a da su posledice kooperacije filmskih i strip studija i dalje nevidljive većini poštovalaca stripa, ili bolje reći fanova.

Filmovi su svakako učinili da strip heroji postanu uočljivi čak i za one koji u stripovima decenijama unazad vide tek puku zabavu za decu i one malo starije, kao i zabavu za one infantilne najstarije. Poruka filmskih studija: „Mi u ovim stripovima vidimo dobre priče i spremni smo da u njihovu ekranizaciju uložimo stotine miliona dolara, dok su najzvučnija glumačka imena spremna da stanu iza likova zato što su oni ubedljivi“, dovoljno je glasna i jasna i potvrđuje dugoročan odnos dveju umetnosti. Samo, da li je strip bio spreman za to? U aktivnom životu stripa period koji je protekao od izdanja Comic-Cona na kojem je plakat za „Ratove zvezda“ stidljivo pronašao svoje mesto među gomilama stripova, nije zanemarljiv. Nešto je manje vremena proteklo od izdanja na kojem se pronašlo mesta za još nekoliko filmskih plakata i nekoliko video-igrice, još manje od onog koji je predstavio nekoliko plakata i desetine video-igrice.

Proteklih godina svedoci smo Comic-Cona koji paralelno sa stotinama strip naslova donosi i desetine filmskih plakata i stotine video-igrice. Svi se slažu da Comic-Con nikada nije bio veći i sjajniji, samo neki od njih dodaju da je prerastao u festival koji sa stripom ima sve manje direktnih veza, i da je samo pitanje vremena kada će se u naziv festivala dodati i reč mediji, a posetioce sa plakata i video-bimova pozdravljati tinejdž zvezde poput Džastina Bibera. Opet, negodovanje dolazi od onih istih ljudi koji će svejedno izdvojiti po koji dolar kako bi pogledali svoje junake na biskopskom platnu, a producenti, svesni toga, više ne zaziru da ekranizuju i stripove najzahtevnije za adaptaciju. Dakle, u Holivudu se ne beži od situacije „operacija uspela, pacijent umro“. Ukoliko stripske avanture i ne zažive na platnu, uvek im kao mogućnost ostaje povratak kući - na stranice stripa. Ukoliko se pacijent oseća dobro posle operacije, tim bolje.

Ima, naravno, i onih koji u javnom pobratimljenju stripa i filma vide samo nove mogućnosti za razvoj i popularizaciju stripa po principu koji podrazumeva da mediji uče jedni od drugih, a kao svetle primere svojih tvrdnji navode filmove 300, Watchmen, Sin City, Batman... od kojih su neki podražavajuća, ali i dobra adaptacija originala (Watchmen), neki po kvalitetu idu ruku pod ruku sa stripskim predlošcima (Batman), dok su neki postali fenomen za sebe i prevazišli popularnost stripa (300). Primer za ovo poslednje može se naći na nerazvijenim i relativno razvijenim, ali malim strip tržištima poput našeg, na kojem je upravo

film 300 postao predmet razgovora ljudi kojima je dodirna tačka sa stripom isključivo druga strana Blica. Pod sličan primer mogu se podvesti već pominjani Red, zatim Wanted, Loosers, Sin City... u matičnim strip sredinama dobro poznati naslovi. Ovo su ujedno i primeri koje pojedini teoretičari navode kao želju strip autora i izdavača da se uključe u kontrolu nastajanja adaptacija, te otud i velika spajanja filmskih i strip kuća poput onih kojima smo prisustvovali prošle godine. U odnosu snaga u kojem strip giganti Marvel, DC, pa i Dark Horse i Image za svoje marketing agente imaju najveće filmske studije i distributivne mreže, mali izdavači ne mogu da učine ništa drugo, osim da se uključe u borbu za svoj deo kolača, stvarajući, bar jednim delom, naslove koji će biti zanimljivi (isplativi) filmadžijama, i trudeći se da od onih nekoliko značajnih i autentičnih naslova sačuvaju svoju čednost od razuzdanog Holivuda.

Hteo to neko da prizna ili ne, dopadalo se to nekom ili ne, strip izdavači su kupili povratnu kartu. Najpoznatiji naslovi stripa će, zahvaljujući svom nasleđu, a bez obzira na uspeh izleta u svet sedme umetnosti, uvek moći da računaju na svoje fanove. Oni manje poznati će se zadovoljiti činjenicom koja ne funkcioniše baš uvek, ali je uvek u senci kiše zarađenih dolara - svaka reklama je dobra reklama. Mlađe generacije, otuđeniye od stripa, dobile su priliku da se preko filma zainteresuju za strip, izdavači da u džep stave svote o kojima su nekada mogli samo da sanjaju, a filmske kompanije više nemaju nedoumicu kada je o letnjem blokbusteru reč (novac se kod njih već podrazumeva) - čini se kombinacija u kojoj svako dobija.

Zato ne bi trebalo da začudi što se Alanu Muru, jednom od najuticajnijih strip scenarista svih vremena, autoru ekranizovanih Watchmena, The League of Extraordinary Gentlemen i V For Vendetta, sve manje postavljaju pitanja na ovu temu. Poznat je, naime, stav britanskog scenariste koji je bio protiv prenošenja navedenih stripova na platno: „Najbitniji razlog zbog kojeg strip ne može da funkcioniše kao film je taj što su većina ljudi koji kontrolišu holivudske studije računovođe. Oni su možda u stanju da odrede balans pri ekranizovanju knjiga, ali kada je reč o stripu i bilo kojoj drugoj formi oni su nekompetenti i bez talenta. Zbog toga film nastaje kao delo stotine i stotine ljudi. Svako od njih će reći: "Želeo bih ovo i ovo u filmu, a možda i ovo... i obavezno ubacite neko čudovište.“

TRIJUMF

SCENARIO: MARKO STOJANOVIĆ
CRTEŽ: MARKO NIKOLIĆ

GALOPIRAO SAM S OVIM
ČOVKOM GODINAMA.

SVAKOG DANA JURIO
SAM BEZGLAVO KROZ
PUSTINJU I PRASHUMU,
KROZ VATRU I VODU:
NIKADA NISAM USPORIO,
NIKADA ZASTAO...
JER ON TO NIKADA
NIJE POZELEO.

ON JE BIO TU DA ZAPOVEDA,
JA DA SLUŠAM. NEĆU DA
LAŽEM, TO MI JE ODGOVA-
RALO: BEZ IZBORA NEMA
NI ODGOVORNOSTI ZA ONO
ŠTO RADIS, A KROZ ŽIVOT
SE, TO JE VALJDA JASNO,
LAKSE IDE BEZ BREMENATA...

ALI SADA, KAD BREMENITE
ŽENE VRISTEĆI LUBACUJU
I PLAMTEĆE UDŽERICE I
LPLAKANU DECU SEČIVIMA
NAGONE NAZAD NA LOMAČU...

...PRE ĆU SLOMITI SOPSTVENA
KOPITA NEGO PRIĆI I JEDAN
KORAK TOM CVRČEĆEM UŽASU
ŠTO NADALEKO ŠTIPE NOS
VONJEM UZARENE KRIVICE...

Uvodnik Zašto?

Zato što nam je bratstvo i jedinstvo bilo slatko.
Zato što je ekonomija u globalnom haosu.
Zato što je Jelena Vučković Sheldon Kuper bio kolega.
Zato što je Ćira još uvek Magičan.
Zato što je Nikola Malović srpski pisac.
Zato što Aron radi sa Rajkom Miloševićem Gerom.
Zato što nam (ne) treba još filmova rađenih po stripovima.
Zato što je Parada film koji se još uvek gleda.
Zato što su ljudi ljudi za Kristinom Hendriks.
Zato što su Fleke ponovo sa nama.
Zato što domaći rok i dalje treba slušati, sve dok to nije Van Gog.

GLAVNI UREDNICI:

Aneta Radivojević, 1991-1996, (br. 1-12, 18-25)

Aleksandar Blagojević, 1994-1995, (br. 13-17)

Dobrivoje Ljujić, 1997-1999, (br. 26-31)

Jugoslav Joković, 1999-2003, (br. 31-44)

Dejan Stojiljković, 2004-2009, (br. 45-59)

Dejan N. Kostić od 2009. (br. 60-)

Tehnički urednik: **R.Z. Paya** 1991-2001 (br. 1-36)

AKADEMSKI LIST
PRESSING

Izdavač:
**STUDENSKI INFORMATIVNO
IZDAVAČKI CENTAR NIŠ**

Glavni i odgovorni urednik:
Dejan N. Kostić

Tehnički urednik:
Dejan Stojiljković

Savetnik:
Jugoslav Joković

Pomoćnici glavnog urednika:
Aleksandar Blagojević, Dejan Dabić

Lektor:
Aleksandra Gojković

Redakcija: **Srđan Savić, Dejan Vučetić,
Ivana Božić Miljković, Marko
Stojanović, Ivana Antović, Velibor
Petković, Ivana Božić**

Saradnici u ovom broju:
**Zoran Ćirić, Nikola Malović, Aleksandar
Nikolić, Zlatibor Stanković, Željko
Obrenović, Miloš Najdanović,
Aleksandar Radovanović, Aleksandra
Gojković**

Adresa: **Šumatovačka bb, 18000 Niš**

Telefon: 018/523418
Fax: 018/523120

E-mail: **siic_pressing@yahoo.com
redakcija@pressing-magazine.com**

Internet prezentacija:
www.pressing-magazine.com

Žiro račun: **355-1027350-59**

Godina XX, broj 64

List izlazi tromesečno

Štampa: **Color Speed, Niš**

Tiraž: **1000 primeraka**

Sadržaj

Društvo strane 6-14

BRATSTVO I JEDINSTVO - SESTRO SLATKA

Piše: Velibor Petković

**GLOBALIZACIJA - SISTEMSKA IZGRADNJA
ILI DESTRUKCIJA SISTEMA**

SVET PO MERI (SVIH) LJUDI

Piše: Ivana Božić Miljković

INTERVJU: JELENA VUČKOVIĆ

VELIKA NAUKA NA MAJUŠNOM PROSTORU

Piše: Velibor Petković

Strip strane 24-29

INTERVJU: DŽEJSON ARON

DO POSLEDNJEG DAHA

Razgovarao: Marko Stojanović

STRIPOVANJE 29

SPISATELJSTVO SA PREDUMIŠLJAJEM

Piše: Marko Stojanović

Knjige strane 15-23

KRATKA PRIČA

MI NE BEŽIMO KADA ODUSTAJEMO

Piše: Zoran Ćirić

KRATKA PRIČA

MATADOR

Piše: Zoran Ćirić

INTERVJU: NIKOLA MALOVIĆ

PREVIŠE JE OSREDNJEG

Razgovarala: Aleksandra Gojković

KRATKA PRIČA

DEMOKRASI

Piše: Nikola Malović

RECENZIJA: UČITELJ ZEN BUDALIZMA

PRIČE ZA (NE)ZRELE

Piše: Aleksandra Gojković

INTERVJU: DAG DORST

ALIVE IN NECROPOLIS

Razgovarao: Željko Obrenović

FENOMENI

TANKA CELULOIDNA LINIJA

Piše: Zlatibor Stanković

Film

strane 30-35

MULTIMEDIJSKI SUPERHEROJI: ŠTRUMPFОВI
OD BEZAZLENOSTI DO POLITIKE

Piše: Dejan Dabić

PANK NIJE MRTAV

Piše: Dejan Dabić

PARADA

Piše: Dejan Dabić

U BOLJEM SVETU

Piše: Dejan Dabić

TV MANIA

LUDI LJUDI

Piše: Pavle Zelić

Muzika

strane 36-43

Vek džeza (10)

ČET BEJKER - DŽEJMS DIN DŽEZA

MAJLS: AUTOBIOGRAFIJA

SEX AND DRUGS AND LOT OF JAZZ

Piše: Branislav Dejanović

Recenzije:

LENNY KRAVITZ

Black And White America

RED HOT CHILLI PEPPERS

I'm With You

Piše: Miloš Najdanović

VROOM

Input

EMANUIL

Live @ Lavirint

Piše: Aleksandar Nikolić - Coa

FLEKE

POVRATAK NIŠKIH NEW WAVE HEROJA

Piše: Dejan Stojiljković

EROTSKA STRANA

SARANA U TEKSAS

Preveo: Dejan N. Kostić

Piše: **Velibor Petković**

BRATSTVO - JEDINSTVO, SESTRO SLATKA!

- Čuvajmo bratstvo - jedinstvo da ne bismo zaglavili u Zenicu ili neki drugi Kazneno - popravni dom! Naravno da ovakva parola nije nimalo privlačna, jer u prvi plan istura kaznu umesto nagrade. A čovek, kao i svako drugo živinče, više voli kocku šećera, šargarepu, kosku, bilo šta što se jede, nego bič, štap, prut. Ima izuzetaka, ali patologija nije tema ove priče. Pogotovo seksualna. Ovde je reč o ideologiji koja nas je održavala gotovo pola veka, sprečavajući nas da se pokoljemo. To što u tome nije do kraja uspela, ne znači da nije bila delotvorna. Samo joj je istekao rok trajanja, a i mali čobani nisu bili tako uspešni kao Veliki Čobanin što kuvanom svinjskom glavom nahrani gladnu braću i sestre, dok se i sam nije usrao od masne čorbe. Tako je sve počelo, kao bratstvo - sestinstvo, da bi novu formulaciju dobilo tokom pokolja u Drugom svetskom ratu. Ta klanica se herojski zvala Narodno-oslobodilačka borba naroda Jugoslavije, a u njoj je skovan slogan Komunističke partije o bratstvu - jedinstvu. Neki tvrde da je uzor nađen u idealima Francuske revolucije, ali pošto je ona bila buržoaska, o tome se nije govorilo. „Sloboda, jednakost, bratstvo“ to su bili ideali koji još lepše zvuče kad ih izgovara neka zgodna Francuskinja dok kotrlja „r“ po lepim ustima: „Liberté, égalité, fraternité!“ Doduše, i do guše, to se kasnije izmetnulo u „Liberté, égalité, variété!“ Truli Zapad krenuo je u napad, pre svega na kupovinu i zabavu, a Emil Zola je primetio da je „robna kuća zamenila crkvu“. Potrošiti život kao i svaku drugu robu, postao je cilj modernog dvonošca, koji je Dekarta okrenuo naglavačke da bi mu istresao džepove i mudro zaključio: „Kupujem, dakle postojim!“

Ali, dok su naši partizani pokušavali da obнове Jugoslaviju ali bez kralja, nisu razmišljali o tome, već o besklasnom društvu koje im se javilo dok su bazali prirodom. Isti narod koji je bio najbrojniji u četnicima, prednjačio je i u drugom gerilskom pokretu, ali da bi sve bilo u duhu ravnopravnosti, bratstvo i jedinstvo su

prevedeni žedni preko vode na srpskom, ali i na drugim jezicima sasvim korektno: bratstvo in enotnost (na slovenačkom), bratstvo i edinstvo (na makedonskom), a za potrebe manjina i na albanskom - Bashkim dhe Vëllazërim i na mađarskom Testvériség és egység.

Josip Broz, bravar koji je maštao da postane konobar, jer se oni lepo oblače, sticajem istorijskih okolnosti dospeva u moskovski Hotel „Luks“ i, gle čuda, dok srpski komunisti intelektualci netragom nestaju tokom noći jer ih neko denuncira za trockizam i druga skretanja, munjevito napreduje do funkcije generalnog sekretara Komunističke partije Jugoslavije! Postoji i priča da je dečak iz Kumrova poginuo u Španiji, a da je njegov identitet preuzeo ruski Nemač iz doline Volge, ali to je za bratstvo - jedinstvo nebitna priča. Ko god da je bio taj čovek, bio je prvorazredni doušnik hazajajina Staljina.

Kada se to biće, neopterećeno moralnim pitanjima, u ratu preobrazilo u Tita, na čudnoj mešavini jezika koji nije bio ni srpski ni hrvatski ni slovenački, ali ga je Reks razumeo odlično, počelo je da drži govore između dve ženidbe, kao Plavobradi. Konačno se skrasio uz drugaricu Jovanku Budisavljević i konobarski san se ostvario: belo odelo, luksuz kod kuće i na putovanju i govori prepuni bisera izvađenih iz

mora uslužnih tekstopisaca. Neko je jednog dana bio posebno nadahnut, možda čak neki Srbin u tragovima, kome je iz podsvesti pokuljala rečenica zapisana na arapskom pored ikona u tremu crkve Bogorodice Ljeviške u Prizrenu: „Zenica oka moga, gnezdo je lepote tvoje!“ Učeni kažu da su to stihovi persijskog pesnika Hafiza.

Ovaj izlapeli tekstopisac stavio je Titu u usta deo te rečenice prilagođen trenutku: „Čuvajmo bratstvo i jedinstvo kao zenicu oka svog!“ (Mnogi su bili ganuti, a oni koji nisu, bili su uganuti, policijsko-vojnomo torturom koju su primenjivale Titove službe za prevaspitavanje nedovoljno klasno svesnih i revolucionarno razbuđenih.) Neki tvrde da je tu poetsku lastavicu izgovorio u Splitu, a drugi se kunu da su je čuli u sasvim drugim gradovima. Svi su u pravu, jer Stari je već star otišao u NOB i stalno je ponavljao iste fraze. Jednom je čak seo i napisao pismo, ali u njemu je koristio prozu za suzbijanje korova socijalizma. Međutim, to je bila jalova rabota, s obzirom na to da je u poruci bilo „drveno gvožđe“ (contradictio in adjecto): „Drugovi, nemojte da se ugledate na mene i radite ono što i ja, budite skromni kao što je zapisano u programu Saveza komunista!“

Bratstvo - jedinstvo je imalo plemenit cilj da

se zločini počinjeni tokom nemačke, italijanske i okupacije fašističkih vojski većine susednih naroda (svaka čast Rumunima!) što brže zaborave i čiča-miča gotova pričal! Zbog toga je drug Tito već 1943. godine uveo u platni promet i Orden bratstva i jedinstva u dva stupnja. On se dodeljivao „za osobite zasluge u širenju bratstva među narodima i narodnostima, u stvaranju i razvijanju političkog i moralnog jedinstva naroda“. Bilo je to 15. kolovoza (avgusta), a na tim kolima smo se vozali još mnogo srećnih godina. Baš kao u bajkama, narodi i narodnosti Jugoslavije živeli su srećno i zadovoljno sve do kraja života, koji je ponekad bio nasilan i kratak, ali „kaj se tu more, kaj ne?“ Nekomu zapadnu Brioni, a nekome Goli otok.

Josip Broz Tito je uvek bio spreman na žrtvu, ponekad i na svoju, a za bratstvo i jedinstvo se baš isprsiio, što bi rekli na hrvatskom - istrsio: oženio je nešto mlađu Jovanku (samo 32 godine, moj druže i gospodine), Srpkinja iz Like, čime je na delu pokazao da mu je iracionalno jače nego nacionalno. Nije to bilo prvi put da ga „Id“ vodi kroz život, da se izrazimo psihoanalitički. Ostali su ga sledili, tako da su naredne decenije donele mnoštvo višenacionalnih brakova, a prednjačili su, a ko bi drugi, nego Srbi, čija je vizija budućnosti bila zapisana u narodnoj izreci „grlom u jagode“. Sledili su ih Hrvati, Muslimani, Crnogorci, a jezička i verska barijera ometala je manje narode da se pridruže u većoj meri. Mada, ljubav je i kod njih uspevala da nadvlada nacionalni bar-kod, barem pojedinačno.

Ljubavna poznanstva su često sklapana na radnim akcijama, tako da ne čudi što je cesta od Ljubljane preko Zagreba i Beograda do Niša i Skoplja, građena i dobrovoljnim radom, po genijalnoj zamisli Titovih satrapa nazvana „Auto-put Bratstvo - jedinstvo“. Bilo je to rufijanstvo (podvođenje iz koristoljublja) na socijalistički način. Ali, kao što Tito nije želeo da se njegov rođendan „slavi kao nekakav blagdan, već da to bude praznik sviju mladih“, tako je i kovanica „bratstvo - jedinstvo“ postala omiljena kod imenovanja škola, fabrika, folklornih i sportskih društava. Doduše, kod sporta je bratstvo obično razdvajano od jedinstva, jer je bilo nezgodno za navijanje. Ideolozi nisu na vreme primetili žestoko rivalstvo između timova s imenom „Bratstvo“ i onih nazvanih „Jedinstvo“, tako da se događalo da jedno urniše drugo s mnogo golova razlike. Tako je na sportskim terenima započeo sunovrat Titove plemenite prevare. A šta se drugo i moglo očekivati u zemlji u kojoj je jedan od najpopularnijih dečjih pesnika bio i ostao Ršum?

Bratstvo - jedinstvo nije bilo besmislena Krležina tlapnja o Nobelovoj nagradi, već životna filozofija uspešno primenjena u praksi. Dečak sa obale Sutle zakuvao je ukusan sutlijaš jugoslovenskim narodima i domorocima Ilirima i pristiglim Avarima koji su tu sjahali s konja da se odmore, pa zauvek ostali da nam prave društvo. Kusajući taj čarobni pirinač kuvan u mleku sa šećerom (i cimetom u boljim kućama), gubili smo pamet i zaljubljivali se, a život se pretvarao u poslastičarnicu. U svemu

tome niko od nas koji je podlegao, ne može se smatrati nevinim, jer smo se sami penjali u taj ringišpil. Nama koji smo u njemu rođeni, bilo je daleko lakše negoli onima koji su tu silom uvućeni. Do „svakom svoje“ imalo je da se obrne još mnogo generacijskih krugova.

U mom konkretnom slučaju, bratstvo - jedinstvo je bila ideologija ugrađena u temelje porodičnog vaspitanja. Rođen u Tuzli, odrastao sam u obližnjem selu u kome je moj otac radio-mehaničar održavao uređaje vojnog objekta. Ponekad bi me zbunilo što komšije imaju mnogo dece, ali mi je majka sve strpljivo objašnjavala. Tako mi je jednom zamerila što često jedem u komšiluku kod Šaćira i Munire:

„Sine, Boro, kad te ponude, a ti kaži da nisi gladan. Oni su siromašni, imaju petoro dece i nemaju dovoljno para.“

„Ali i oni jedu kod nas!“ - branio sam se.

„Jeste, ali kažem ti, njih je sedmoro u kući, pa kad i ti uzmeš, nema dovoljno za sve.“ - strpljivo mi je objašnjavala majka.

„A zašto ih je tako mnogo?“ - odbijao sam da se predam.

„Zato što su Muslimani“ - zaključila je ovu pouku moja draga mama.

U šta se to izrodilo, bolje bi bilo da ne pričam, ali moram, kad sam već počeo. Već narednog dana opet sam bio kod moje školske drugarice Šemse i igrao se sa njenim sestrama i bratom. U igri sati brzo teku i eto ti Šaćira s posla iz Lukavca, a majka Munira postavlja sofru.

„Sjedi, Boro, da ručamo!“ - poziva me

pristojna žena u dimijama, glave pokrivene maramom.

„Nisam gladan, nimalo!“ - gotovo da vičem, da bih savladao iskušenje.

„Hajde, bolan, samo malo!“ - nagovaraju me curice.

„Ne smijem, ubiće me majka, ona zna kad sam jeo kod vas.“ - priznajem s olakšanjem.

„Pa, neka zna, nema veze, samo se ti osoli!“ - navaljuje domaćinov sin Hasif.

„Ama, ljutiće se, rekla mi je da nikako ne jedem, jer vi ste Muslimani!“ - zavapim na kraju.

Grobna tišina, a onda se neko od ukučana nasmeje i to izazove provalu smeha. Cerekam se i sam, ali znam da sam rekao nešto neprilično. Da se nekako iskupim i pokažem da meni to ništa ne smeta, sedam s njima u krug i slatko se najedem graha iz zajedničke čase i pite krompiruše. Jede se tako što svako dobije po kašiku i ko brzo grabi, taj je sit, a spori ostaju gladni. Pita je neka vrsta deserta, a posle se svi napijemo vode i na kraju još dobijemo po jabuku ili krušku od onih što rastu u dvorištu.

Nažalost, nije baš sve tako idilično. Sutradan komšinica Munira saopšti mojoj majci šta sam rekao, a Javorka pocrveni od nelagodnosti. Ipak, shvati da jedino istina oslobađa čoveka, a bogami i ženu, te prepriča naš razgovor, ublaživši ga malo. Onda se obe smeju i sve se lepo završi, u duhu bratstva i jedinstva. Narednih dana moja majka počinje da sprema više hrane i da često poziva decu iz komšiluka kod nas ručak ili večeru, a naročito na kolače. Pravo oduševljenje nastaje kad se za Uskrs ofarbaju jaja, jer takvo čudo u muslimanskom selu još nisu videli. Roditelji se ne ljute, oni nama donose meso za Kurban Bajram i svi se lepo poštujuemo i fino slažemo.

Drugačije bi bilo da smo stariji i da sam se ja iz srpske kuće zaljubio u neku curu iz

muslimanske. Mešanje sa Vlasima, kako zovu nas Srbe i sve druge koji se ne klanjaju Alahu, nije dozvoljeno. To što Tito i komunisti pričaju, to može, ali u gradu. Do sela taj Auto-put Bratstva i jedinstva još nije stigao. A dotle, „beri gljive iz svoje njive“, kao što mi to reče školski drug Zlatko.

Nisam ga baš slušao i mnogo godina kasnije, pred kraj „zlatnih osamdesetih“, umalo da pokušam da vratim dug koji nam je Tito napravio: pokušah da se oženim Hrvaticom. Izgleda da su za to doznali Franjo Tuđman i Slobodan Milošević, pa napraviše žestoko krvoproliće, ne bi li me u tome sprečili. Pošto smo oboje bili uporni, i moja devojka i ja, pa ona predloži da se za Uskrs nađemo u Sarajevu, ona dvojica aktiviraše i Aliju Izetbegovića, pa frtutma započe i na Baščaršiji. Ubiše jednog svata, pa eto ti rata i u Bosni! A još pre svega toga, baš na rođendan moje Dalmatinke koja se zatekla u Nišu, Slovenci počеше dance macabre debeloguzana iz njihove Teritorijalne odbrane.

Valjda im je bilo krivo što su u vreme žestoko praktikovanog bratstva i jedinstva Slovenke volele nas Južnjake.

Ostatak priče dobro je poznat: SFR Jot se raspala, a sa njom je potonula i utopija o bratstvu i jedinstvu. Mnogo godina kasnije, učlanio sam se u Građanski savez Srbije, čiji mi je program najviše ličio na ono čemu su me učili roditelji, deca iz partizanskih porodica. Kada se i GSS udavio u vodama demokratije, čvrsto sam odlučio da se više ne učlanjujem ni u jednu partiju. I više nisam, ako se ne računa to što sam kao pripadnik srpskog naroda kolektivni član „Jebene stranke“.

Post scriptum

Moram da delimično demantujem sam sebe i unesem malo više optimizma u ovaj tekst. Nije sve tako crno, iako je često bilo krvavo: u mojim godinama persona zvana Tito nije još ni krenula u Narodnooslobodilačku borbu. To znači da iako su svi vozovi otišli, svi autobusi prepuni, a lađe nemaju po čemu da plove jer nam je more oteklo kao njuška, ipak još ima šansi za nekakav uspeh u životu. Ako i ne postanem maršal, pa dobro, u svako doba mogu da postanem nekakav šerif. A ako i to bude još jedna gubitnička misija, opet dobro, promeniću ime u Šerif ili u indijansko Bor koji govori, i tako ću ostvariti svoj „američki san“. Na način sličan Kolumbu, jer ja nikada nisam bio u Novom svetu, a Kristifor nikada nije saznao da je tamo stigao. Putovanje budale i sedenje njegovog dvojnika kod kuće, svode se na isto: svejedno je jer sve je jedno i sve je dno. A tu „Na dnu“ sede i velikani poput Maksima Gorkog. Tako da je slatko propadati. I Ikar je leteo istim stilom.

Piše: **Ivana Božić Miljković**

GLOBALIZACIJA - SISTEMSKA IZGRADNJA ILI DESTRUKCIJA SISTEMA

UNUS MUNDUS SVET PO MERI (SVIH) LJUDI

Bez obzira da li podržavamo globalizaciju ili smo njeni ljuti protivnici, svi smo deo globalnog sistema. Svi imamo mobilne telefone, internet je nešto čime počinjemo dan, svi volimo Mekov cheesburger i Coca Colu, družimo se virtuelno na globalnim mrežama, pišemo menadžeru report o završenom poslu i nakon toga palimo na neki fensi event u gradu. Nekako se sve izmešalo. Jezici, stilovi, boje... Fraza koja ljude opisuje kao „čestice u univerzumu“, zamenjena je frazom „niti u globalnom sistemu“. Ringišpil globalizacije nas okreće trista na sat. Nazad ne možemo, a njeni lanci nas sve čvršće (po)vezuju dajući nam još ubedljiviji kosmopolitski status u globalnom svetu u zamenu za parče ličnog integriteta koje više nije in.

KAKO JE SVE POČELO

Termin globalizacija je tokom istorije ljudskog društva nekoliko puta ulazio u modu, a realizacija globalnih ideja je u većini tih slučajeva bila stopirana i ostavljena ad acta, sklanjana na sigurno mesto od rušilačkih snaga svetskih ratova. Iz tog razloga se ne može reći da globalizacija, kao svetski proces, ima jasnu istorijsku dimenziju. Poznato je da su još od davnina, male i izolovane civilizacije težile da se prošire, povežu i nastojale da kroz to međusobno prožimanje postanu univerzalne. Iste ideje postojale su i na višim civilizacijskim nivoima, kada je svet već znao za viljušku, točak i razne finte proste robne proizvodnje. Međutim, u istorijskom pregledu razvoja globalizacije ne postoji mesto gde se može povući jasna granica i definisati da je baš na tom mestu i u to vreme globalizacija zamenila neki pređašnji sistem i postala opšte prihvaćena ideologija. Ideja da bi čitav svet bio srećniji kada bi svi bili povezani i po raznim osnovama ujedinjeni,

javila se nakon Drugog svetskog rata. Svođenjem bilansa jednog teškog i za čovečanstvo destruktivnog perioda, pokazalo je da se međunarodnoj komunikaciji preko nišana mora stati na put. Pionir ideje o povezivanju evropskih naroda bio je tadašnji britanski premijer Winston Churchill. On je u istorijskom govoru održanom 19. septembra 1946. godine, na Univerzitetu u Cirihi, pozvao evropske narode da na temeljima partnerstva stvore Ujedinjene Države Evrope. S obzirom da se u prethodnom periodu dugom 80-ak godina nedvosmisleno pokazalo da detonator sukoba koji se kao kuga šire Evropom i svetom leži na granici Nemačke i Francuske, trebalo je što pre animirati ove dve države i ponuditi im zajedničku igračku koja će im skrenuti pažnju sa međusobne mržnje. Pet godina kasnije, ponuđena je igračka u vidu uglja i čelika, te se na jedan duži vremenski period moglo računati da su se nemačke i francuske strasti slegle u zajedničkom interesu. Naravno, bilo je u toj igri još društva, pre svega Italija i zemlje

Benelux-a, a kako je igra odmicala i lepeza interesa se sa proizvodnje uglja i čelika širila i na druge stvari, bivalo ih je sve više. Danas je čak dvadeset sedam aktivnih igrača i upola manje onih koji čekaju i nadaju se da to postanu.

Elem, povezivanjem (zapadno)evropskih naroda u jedno pleme, SAD su dobile značajnog i dostojnog partnera u sprovođenju ideje daljeg ujedinjenja sveta, čiji će se delovi razvijati po istim principima i aršinima i koji će u krajnjoj instanci (tako ujedinjen) biti bolje, srećnije i pravednije mesto za život, ali pod uslovom da se ipak zna „who is a dad“. Taj novi sistem nazvan je globalizacija. U osnovi, proces i nije tako loše zamišljen: ideja je bila da se svi delovi sveta na neki način povežu, da bogatiji pomognu siromašnima, da se podstiče tehnički progres koji će nas povezivati i život činiti lakšim, da svetom vlada tolerancija... Međutim, u konstruisanju ideje globalnog društva potkrala se jedna sistemska greška koja će se kasnije u izgradnji nastaviti i dovesti u pitanje budućnost sveta po aktuelnim pravilima. Naime, neko je zaslepljen idejom o ujedinjenju zaboravio onu narodnu: koliko ljudi toliko čudi. Prevedeno na globalni nivo: koliko država toliko političkih, ekonomskih i društvenih sistema. U tako kompleksnom miljeu, nemoguće je nametnuti svima univerzalni recept po kome će se razvijati. Ono što jednog diže, drugog spušta; lek koji jednim pomaže, druge ubija; a tek tolerancija i osećaj za ravnopravnost... to seme ne raste svuda jednako - negde ga ima u izobilju i duboko je ukorenjeno, a negde ne uspeva uz sve mere prinude i dobre volje.

SVI ŠEFOVI LJUDI

Uloga šefa projekta poverena je nekako spontano Sjedinjenim Američkim Državama. Njihova velika prednost u trenutku stvaranja nacrtu globalnog sveta bila je u tome što je njihova kopnena teritorija ostala izvan domašaja destruktivnih sila dva svetska rata. Upravo ta činjenica im je u godinama nakon Drugog svetskog rata, pred očima ostatka (razorenog) sveta obezbedila status humanitarca i pomagača koji uz hranu, odeću i lekove neprimetno nameće svoja pravila i vrbuje istomišljenike u svoj tabor. Kao i svaki ozbiljan projekat, i globalizacija je morala imati nekakvu infrastrukturu. U tom smislu kreirane su brojne institucije koje će graditi i usmeravati proces globalizacije i raditi na sveopštem povezivanju. Tako je nastao sistem Ujedinjenih nacija, zatim „bretonvudski blizanci“ - MMF i Svetska banka, zatim GATT koji će kasnije postati Svetska trgovinska organizacija (WTO), pa Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (poznatija kao OECD) i Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD). Interesantna je činjenica da više od polovine navedenih institucija ima glavno sedište u Njujorku ili Vašingtonu, a ostatak je raspoređen po Evropi: sedište EBRD-a je u Londonu, WTO-a u Ženevi, a OECD-a u Parizu.

Geografski način na koji je ova mreža institucija ispletena jasno stavlja do znanja ko je glavni u procesu globalizacije. Kao da se slučajno (ili planski) smetnulo s uma da na svetu postoji i drugi deo Evrope, Afrika, Rusija, Kina, Indija i ostatak Azije i Australija. Doduše, na svakom kontinentu postoji veći broj ispostava navedenih institucija, ali one funkcionišu po direktivama centara moći i nemaju nikakvu samostalnu ulogu u kreiranju pravila. To dovodi do dobro poznatog zaključka da već godinama igramo „kako Zapad kaže“ i da se u novom svetskom poretku ne pitamo ama baš ništa. Dakle, institucionalna osnova procesa globalizacije postavljena je tako da štiti političke i ekonomske interese najmoćnijih zemalja sveta. Pozicije na kojima se one nalaze omogućavaju im bezuslovno ostvarenje svih ciljeva koje zamisle. U ostvarenju tih ciljeva, često se koriste politički i ekonomski pritisci na zemlje u razvoju, a takva politika se u 99% slučajeva aminuje od strane pomenutih institucija. Na primer, SAD kao trenutna svetska velesila u svakom pogledu, ima pravo da sankcioniše ili bombarduje svako parče planete na kome se delovi globalne slagalice ne uklapaju onako kako oni zamisle. Sve njihove vojne intervencije su pod okriljem i uz podršku NATO-a, sve vrste sankcija aminuje Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija. Kad negde finansijski zaškripi (kao kod nas na primer), pošalju misiju MMF-a, oni odobre bezobrazno skup kreditni aranžman, pa nakon nekog vremena još jedan za reprogram onog prvog, vlada se ponosi što je uspela da se zaduži, a svaki iole pismen građanin hvata se za glavu svestan da to treba debelo otplatiti u godinama koje dolaze. Da je pre mnogo godina čuveni ekonomista John Maynard Keynes znao u šta će se MMF pretvoriti, pocepao bi nacrt koji je postavio za stvaranje te institucije. Njegova namera je bila da se osnuje fond (međunarodni monetarni) čija će uloga biti da pomaže državama koje se u nekom periodu suočavaju sa razvojnim i finansijskim problemima. Vremenom, MMF je postao „menadžer SAD-a i zapadne Evrope“, institucija koja, umesto da gasi požar, doliva ulje na vatru“, jednostavno, postao je dobar za izbegavanje. Isto je sa Svetskom trgovinskom organizacijom. Za šezdeset i kusur godina postojanja nije uspela (ili nije želela) da reši problem trgovine primarnim proizvodima i statusa zemalja proizvođača tih proizvoda u međunarodnim ekonomskim odnosima. Poznato je da se sirovine za proizvodnju čokolade i kafe beru u Africi i Južnoj Americi, ali proizvođači tih sirovina nemaju prava da odluče o visini cene svoje sirovine na svetskom tržištu. To u njihovo ime rade velike transnacionalne kompanije tipa Nestle i sl. koje od primarnih proizvođača kupuju sirovine po niskim cenama, a zatim proizvode finalne proizvode koje prodaju na tržištu po visokoj ceni, ostvarujući na taj način enormne profite. I tako se jaz između bogatih i siromašnih povećava. Oni koji su bili bogati, postaju još bogatiji, a siromašni idu dalje u propast.

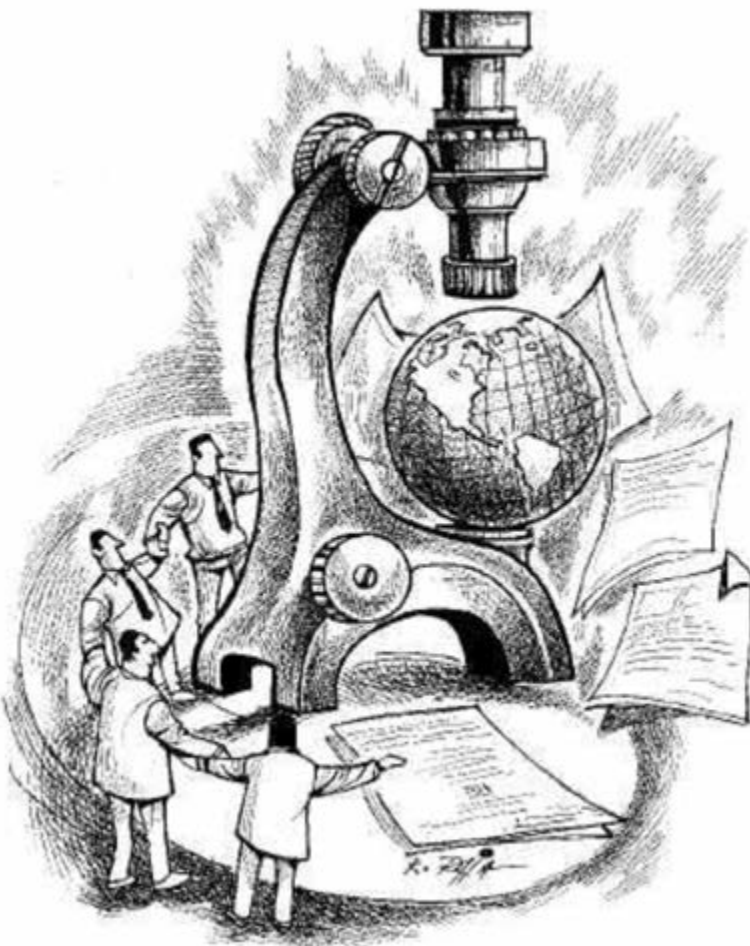
ANTIGLOBALISTI
Upravo iz redova predstavnika ojađenih nacija,

kojima je dosta kupovine magle o globalnom svetu u kome će svi imati ista prava, razvio se antiglobalizam - pokret i filozofija koja se bori za pravednije sprovođenje procesa globalizacije i smanjenje siromaštva u globalnim okvirima. Svi veći skupovi članica grupe G8, Svetske banke, MMF-a ili WTO-a praćeni su protestima antiglobalista. Vest o glavnom skupu i sporednom kontraskupu, obično bude uredno preneti od strane svih svetskih vodećih medijskih kuća, ali konkretan efekat antiglobalističkih mitinga se do sada nije video. Predstavnici institucija, udobno smešteni u luksuzno opremljenim salama, obično ignorišu ono što se ispred zgrade dešava. Za njih je to obična galama od koje su zaštićeni debelim zidovima i znaju da skandiranja, parole, tuča sa policijom i eventualne žrtve iz redova antiglobalista, neće bitno uticati na zaključke koji će se u ime čitavog sveta doneti iza zatvorenih vrata. Međutim, činjenica je da antiglobalistički pokret u poslednje vreme okuplja sve više pristalica i postaje jedna moćna mašina u borbi protiv „nemani sa glavom u Vašingtonu“ (kako je neko duhovit nazvao globalizaciju). Činjenica je, takođe, da predstavnici velikih institucija počinju da zaziru i boje se antiglobalista. Nakon iskustava u Sijetlu 1999. godine, gde su demonstranti onemogućili delegatima ulazak na konferenciju, i u Đenovi

2001. godine, kada je došlo do žestokih uličnih sukoba policije i demonstranata koji su imali tragičan ishod, neke stvari su počele da se menjaju. U novijoj istoriji održavanja velikih konferencija, nije redak slučaj da se skupovi koji obično traju sedam dana (all inclusive) skrate na dva dana, da se oko mesta održavanja podigne ograda visoka nekoliko metara, sve okolne ulice zatvore za saobraćaj i angažuje nekoliko hiljada policajaca. Još jedan dokaz da u životu i svetu postoje neki segmenti u kojima su čak i kolosi tipa MMF, Svetska banka, WTO, manji od makovog zrna. Ako ništa drugo, nisu dovoljno brzi da beže pred globalnom „kukom i motikom“ niti dovoljno snažni i vešti da im se fizički suprotstave.

G8 VS BRICS

Jedan od veoma bitnih subjekata globalizacije jeste grupa G8. Nema obeležja institucije, više ima status grupe građana, odnosno nečega poput lige izuzetnih džentlmena. U toj osmici je skockan svetski politički i ekonomski eurokrem u vidu SAD-a, Kanade, Nemačke, Japana, Velike Britanije, Italije, Francuske i Rusije. Zadatak grupe G8 nije nimalo lak. Kada u svetu iskrсне neki politički ili ekonomski problem, zvaničnici ovih zemalja se sastaju da bi se dogovorili o

formulisanju zajedničke strategije za rešavanje istog. Njihovi čak i neformalni dogovori čine osnovu za donošenje važnih odluka u međunarodnim organizacijama i institucijama. Da je zaista reč o jednom veoma moćnom udruženju potvrđuju i podaci da u ovih osam zemalja živi 13,2% svetskog stanovništva, da učestvuju sa 43,3% u svetskom izvozu i 41% u stvaranju svetskog bruto domaćeg proizvoda. Imajući u vidu navedene brojke, činjenicu da su moćni, bogati, da im je jedina obaveza da jednom godišnje održe samit na nekoj egzotičnoj destinaciji, možemo da zaključimo da im niko ništa ne može. A u stvarnosti, nije baš tako. Na samitu koji je 2009. godine održan u italijanskom gradu Akvila, postalo je jasno da neki bauk kruži svetom. I da neustrašivi G8 itekako zazire od njega. Na tom samitu je lično Obama izneo stav da G8 nije više u stanju da rešava nijedan ozbiljan ekonomsko-politički problem u svetu bez pomoći Kine, Indije, Brazila, Južne Afrike... Postalo je jasno da se bauk zove BRIKS. Prvobitni naziv BRIK nastao je 2001. godine kada je vodeća svetska investiciona banka „Goldman Saks“ pravila analizu najvećih svetskih investicionih tokova. Ispostavilo se da najintenzivniji transfer investicija tutnji kroz četiri zemlje: Brazil, Rusiju, Indiju i Kinu. Već sledeće godine, ove četiri zemlje su se prvi put okupile na marginama godišnjeg zasedanja generalne skupštine UN-a. U svim vodećim štampanim medijima osvanuli su naslovi tipa: „BRIK - kvartet za novi svetski poredak“. „Cigla“ je rođena! I ne samo rođena, već žestoko usmerena u pravcu razbijanja suverene dominacije SAD-a nad ostatkom sveta. Da sa ovom grupom zemalja nema

šale govori i činjenica da su od 2001. godine do danas uspele da udvostruče vrednost svojih GDP-a. Prognozira se da će do 2050. godine biti bogatije od SAD-a i mnogih zemalja zapadne Evrope. Iz ove grupe se izdvaja Kina kojoj je globalizacija definitivno išla u prilog. Osim činjenice da je najmnogoljudnija zemlja sveta i najveća svetska radionica, i da sa čitavom planetom ima razvijene spoljnotrgovinske odnose, Kina je u ovom momentu i neko ko drži u šaci sudbinu američkog dolara. Naime, Kina je do sada od američkog ministarstva finansija otkupila dužničke hartije u vrednosti od 727 milijardi dolara. Ukoliko bi Peking, kojim slučajem tražio od SAD-a da po hitnom postupku isplati te hartije od vrednosti, dolar bi otišao u istoriju.

Druga članica BRIK-a, Rusija, osim što je druga u svetu po izvozu nafte, i bez konkurencije u isporukama prirodnog gasa, predstavlja veoma veštog igrača na dva fronta: za sada odlično balansira između aktuelne elitne G8 jedinice i društva koje pretenduje da napravi neke rokade u top menadžmentu grupe G8. Brazil i Indija se takođe mogu svrstati u grupu dobitnika procesa globalizacije. Brazil ima status svetske sile u proizvodnji i izvozu poljoprivrednih proizvoda i industrijskih sirovina, poseduje ogromna nalazišta nafte i ima solidne kapacitete za proizvodnju obogaćenog uranijuma. Indija se, osim brojem stanovnika može pohvaliti ogromnom bazom za proizvodnju informatičkih tehnologija i statusom nuklearne sile. Ove godine se BRIK-u priključila i Južnoafrička Republika, te u najnovijoj verziji dobismo „BRIKS - kvintet za novi svetski poredak“. I

zašto je to nama važno? Pa, recimo zato što stoje pri čvrstom stavu da neće priznati nezavisnost Kosova. A zašto ih Obama želi u redovima elitne grupe G8? Pa zato što kao političar i diplomata dobro zna pravilo broj jedan: „Keep your friends close, but your enemies closer“. Buntovnike valja držati na oku i prividno uvažavati njihova mišljenja i stavove. Inače, koncept globalizacije sa SAD-om na čelu ode kao kula od karata.

NEŠTO KAO ZAKLJUČAK

Svi smo deo globalne mašine. Ne znam kada je počelo, ali jaču svest o tome da smo u igri bez granica stekli smo onih godina kada je postalo jasno da svetski eurokrem nije više onako jasno podeljen na crno i belo: tada je Obama postao prvi crni predsednik SAD-a, Tiger Woods prvi crni svetski šampion u golfu, a Eminem prvi MTV i Grammy nagradama ovenčan beli reper. Večito kosmopolitsko pitanje: „Kuda ide ovaj svet?“ postalo je predmet filozofske rasprave kao i pitanja tipa „Koliki je kosmos?“, „Šta je vreme?“. Globalizacija je više nego ikada u istoriji čovečanstva podvukla razlike između bogatih i siromašnih, razvijenih i nerazvijenih i učinila ih nepremostivim. Svetom vladaju najjači. Niti možemo da ih pobedimo, niti nas puštaju da im se pridružimo. Biće da je za nas najbolje da ovo istorijsko razdoblje provedemo lebdeći u nekom bestežinskom stanju i da ateriramo u nekoj drugoj pravednijoj fazi razvoja ljudskog društva. Činjenica da smo „nebeski narod“ može nam biti od pomoći. Dok oluja prođe.

PRESSING intervju: Jelena Vučković

VELIKA NAUKA NA MAJUŠNOM PROSTORU

Jelena Vučković je rođena u Nišu, 1971. godine. Osnovnu školu završila je u Paraćinu, a srednju u Nišu (Gimnaziju "Bora Stanković", koja je u to vreme - osamdesetih godina prošlog veka - bila matematička). Zatim je 1994. završila Elektronski fakultet i dobila srebrni znak Univerziteta u Nišu kao najbolji diplomirani student. Provela je dve godine radeći na Elektronskom fakultetu kao naučni stipendista- asistent. Početkom 1996. godine otišla je u Australiju, gde je provela izvesno vreme radeći istraživanja na Univerzitetu u Sidneju. Krajem iste godine preselila se u Kaliforniju (tačnije Pasadenu, predgrađe Los Anđelesa), gde je magistrirala 1997. i doktorirala 2002. na Kalteku (Caltech, skraćenica za California Institute of Technology. Radnja serija "Brojevi" ili "Teorija velikog praska" smeštena je upravo na Kalteku.)

Jelena se 2002. godine iz južne preselila u severnu Kaliforniju gde je počela da radi na Univerzitetu Stenford, koji je smešten u predgrađu San Franciska zvanom Palo Alto (gde je i Facebook). Još uvek je na Stenfordu, i trenutno ima poziciju vanrednog profesora elektrotehnike.

Razgovarao: Velibor Petković

Čime se baviš u USA, na Univerzitetu Stenford? Šta konkretno radiš u laboratoriji i da li je senka Alberta Ajnštajna podsticajna i obavezujuća za tvoj rad?

Moja laboratorija se bavi nano-fotonikom i kvantnom fotonikom. Kao što se u elektronici prave čipovi koji kontrolišu protok elektrona, u fotonici pravimo čipove koji kontrolišu kretanje fotona (fotoni su nedeljive čestice svetlosti). "Nano" znači da manipulišemo svetlost strukturama koje imaju karakteristične dimenzije manje od 100 nanometara (u 1 milimetru ima milion nanometara). "Kvantna" znači da ispitujemo svetlost na kvantnom nivou - na nivou jednog ili nekoliko fotona.

Ono što radimo od fundamentalnog jer značaja, jer proučavamo interakciju između materije i svetlosti, a i kvantne osobine svetlosti. Uz to, naš rad ima i primenu u pravljenju brzih računara (koji će koristiti optičke konekcije umesto električnih), telekomunikacijama, internetu, itd. Na primer, jedno od naših skorih otkrića je nanolaser koji ima mnogo manju potrošnju energije nego laseri koji se trenutno koriste u telekomunikacijama, i "vuče" oko hiljadu puta manje struje.

Ajnštajnov rad uglavnom nije direktno povezan sa oblašću kojom se bavim - sem njegovog ranog rada na foto-električnom efektu, za koji je i dobio Nobelovu nagradu. Ajnštajn je čak i odbacio kvantnu fiziku izjavama poput "Bog ne baca kockice", napisao je rad koji odbacuje quantum entanglement (bukvalno prevedeno kao "kvantno zapetljavanje" čestica) i nazvao taj efekat "sablasna akcija na daljinu" (spukhafte fernwirkung). Nils Bor je teorijski opovrgao taj Ajnštajnov rad, a u poslednjih nekoliko decenija je quantum entanglement mnogo puta eksperimentalno dokazan - danas čak mogu da se kupe uređaji koji proizvode "entangled" stanja svetlosti).

Zato su naučnici koji su odigrali važnu ulogu u razvoju kvantne fizike, kvantne elektrodinamike i lasera (Planck, Schroedinger, Feynman, Purcell, Schawlow...) veća inspiracija za moj rad od Ajnštajna.

Dobila si medalju predsednika USA za doprinos nauci: kakva je to nagrada i zbog čega se o takvim uspesima mnogo manje zna od, recimo, pobede nekog sportiste na bilo kom takmičenju bilo gde u svetu?

Pre nekoliko godina dobila sam PECASE nagradu (Presidential Early Career Award for Scientists and Engineers), što je najveća

nagrada koja se u Americi dodeljuje mlađim naučnicima i inženjerima.

Zašto se o nauci piše manje nego o sportu? Verovatno ti kao novinar i psiholog možeš bolje da odgovoriš na to pitanje. Sport je zabava za široke narodne mase i može da se prati bez prevelike koncentracije, a i prethodne edukacije. Ali se ta pažnja menja u istorijskom kontekstu. Sigurna sam da danas mnogo više ljudi zna ko su bili Nikola Tesla i Marija Kiri, nego pobjednik Vimbldona 1920. godine.

Veoma mlada si napustila rad na Univerzitetu u Nišu: najpre si kratko vreme provela u Sidneju, a zatim se preselila u Sjedinjene Države. Kako si odlučila da ostaneš na Stenfordu?

Primarni motiv je bio da odem negde gde mogu da se profesionalno usavršavam i da se bavim naukom. Nauka, naročito eksperimentalni rad, zahteva dobro opremljene laboratorije i velika ulaganja, a u našoj zemlji za to nije bilo uslova. Uz to, oduvek sam želela da živim na različitim mestima u svetu, jer mislim da je upoznavanje drugih kultura i prostora ogromno životno iskustvo. Devedesete u Srbiji su bile užasne godine, tako da su postojali i egzistencijalni razlozi za odlazak. Ali bih ja sigurno otišla negde i da su vremena bila bolja - mada bi u tom slučaju i šanse za povratak u zemlju bile veće.

Nakon doktoriranja na Kalteku dobila sam ponudu da budem docent na Stenfordu i Princetonu (u Americi je atipično - čak nepreporučljivo - da se ostane na fakultetu na kome si doktorirao, jer se smatra da svoju karijeru ne treba da gradiš u senci svog mentora). Odabrala sam Stenford, jer sam tu već provela oko pola godine na postdoktorskom usavršavanju i uspostavila saradnju sa ljudima. Uz to, Stenford ima odlične laboratorije za nano-

fabrikaciju čipova - jedne od najboljih u svetu, što je bitno za moj rad. A i teško je bilo ostaviti kalifornijsku klimu!

U Australiju si krenula "sveže udata", u Americi vam se rodila ćerka: da li naučna karijera ostavlja vremena za normalan porodičan život i koliko te u svemu tome porodica podržava?

Naučnički posao je zahtevan, ali je u isto vreme i fleksibilan. Ja ne moram da budem na poslu u fiksno vreme i mogu da završim deo posla od kuće, tako da provodim više vremena sa svojom ćerkom nego kada bih radila od devet do pet. Uz to, i ona može da dođe kod mene na posao kad želi, što često i radi - više zbog kolača koji se prodaju u kafiću u susednoj zgradi nego zbog laboratorije, ali nadam se da će se to vremenom promeniti. Ona me često i vidi kako radim kod kuće, tako da joj je laptop bio omiljena igračka još pre prvog rođendana.

Kada moram da idem na duža poslovna putovanja, onda idemo svi zajedno da se ne bih odvajala od nje, tako da je Zoe sa svoje tri godine obišla već četiri kontinenta.

Moj suprug Vlada je preuzeo na sebe primarnu brigu o ćerki kada sam se ja posle porođaja vratila poslu, jer smo doneli odluku da je sami podižemo bezičije pomoći dok je sasvim mala, a ja sam imala veću karijeru i zahtevniji posao.

Čini mi se da je naš porodični život prilično normalan, mada verovatno mnogima delujemo kao putujući cirkus. I do sada smo razbili sve porodične stereotipe. Naravno, sve ovo bi bilo nemoguće bez ogromne podrške porodice.

Još u studentskim danima bila si veoma angažovana u društvenom životu u Nišu, na protestima protiv tadašnjeg režima, ali nisi propuštala niti jedan rok-koncert, film, pozorišnu predstavu, izložbu, dobru

knjigu... Da li i u Americi uspevaš da u dnevne obaveze "udeneš" i takve male stvari koje život čine ispunjenijim?

Pronači dobru muziku, knjige, filmove zahteva trud, mada je to mnogo lakše u ovo vreme interneta nego pre dvadeset godina kad smo se oslanjali na MTV, ploče donete iz inostranstva i na savete "cool" drugara. Ali i sada sa familijom i drugarima razmenjujemo preporuke o dobrim knjigama, filmovima, muzici.

I dalje upražnjavamo sva ta mala životna zadovoljstva - jedino smo prorodili odlaske na koncerte nakon što se Zoe rodila. Još par godina, pa ćemo možda svi skupa i na virke - već je izrazila želju da ode na koncert svoje omiljene grupe "Phantogram".

Pratiš li događanja u Srbiji i posebno Nišu i, objektivno, koliko ti se čini da zaostajemo u naučnim, kulturnim i svim drugim sferama u odnosu na razvijene zemlje sveta?

Pratim vesti iz Srbije, a i lokalne vesti iz Niša. Drago mi je da ima ljudi koji su puni entuzijazma da organizuju kulturne događaje koji imaju više od regionalnog značaja - kao na primer "Nišville" i "Exit". Slično je i sa naukom - upoznala sam letos u Beogradu grupu naučnika koji organizuju konferenciju "Photonica". Sve se na kraju svede na par kvalitetnih, energičnih i entuzijastičnih ljudi koji vuku grad napred - u kulturnom smislu, u nauci, itd. Ako njih nema, grad stagnira.

Često putuješ po svetu, zbog prirode posla: koliko je to korisno za naučnika, a koliko mu oduzima od vremena koje bi posvetio radu?

Trudim se da napravim neki balans, pa ne prihvatam svaki poziv da držim predavanja i

seminare, jer previše putovanja bilo bi loše i za moju porodicu i za moja istraživanja. Ako moje prisustvo na konferenciji nije kritično, šaljem ljude koji rade u mojoj grupi da drže predavanja umesto mene. Pokušavam i da što manje vremena provedem na putu: na primer, ako treba da odem poslom na Istočnu obalu, onda često odem i vratim se za manje od 24 sata (a leti se oko šest sati u svakom smeru), tako da moja ćerka i ne zna da sam bila van grada. Ako moram da odem negde na duže, onda se trudimo da odemo svi porodično. Zoe misli da su konferencije super provod, ali su sva ta putovanja i za nju jedno sjajno iskustvo.

Tvoji roditelji su u Nišu, brat u Torontu, ti sa porodicom u gradu Palo Alto... Kako uspevaš da sačuvas veze sa njima i prijateljima, tako da vaši susreti budu jači od privremenog i povremenog iskoraka iz virtuelne stvarnosti koju održava internet?

U stalnom sam kontaktu sa familijom i drugarima: koristimo sva moderna tehnička dostignuća, a često se i vidamo.

To što ne živimo blizu sigurno nije uticalo negativno na naše relacije - pre mislim da se desilo suprotno. Verovatno se i trudimo da vreme provedemo kvalitetnije kad se vidimo nego što bismo radili da živimo u istom gradu. Moji drugari koji žive u različitim krajevima

Srbije kažu da se i oni viđaju uglavnom kad ja dođem u Niš, jer nam je to prilika da se okupimo. **Pitanje koje podseća na ona iz spomenara: kada bi ti se pružila prilika za drugačiji životni put, da li bi nešto menjala - nešto ubrzala, nešto preskočila?**

Ne bih. Naravno, niko kroz život ne putuje pravolinijski - ima tu i pogrešnih odluka i loših perioda, ali sve je to na neki način uticalo na to ko sam danas. Mada, ne bi bilo loše kada bismo svi kolektivno mogli da preskočimo iskustvo devedesetih na Balkanu.

Postoji li mogućnost za saradnju sa Univerzitetom u Nišu i srpskim naučnicima ili je to nemoguće, zbog različitog nivoa na kome se vaša istraživanja obavljaju?

U kontaktu sam sa grupom fizičara iz Beograda - sa Instituta za fiziku i iz Vinče. Čak imam i jednu devojkicu iz Srbije u svojoj istraživačkoj grupi - ona je diplomirala na fizici u Beogradu i trenutno je na Stenfordu na postdiplomskim studijama iz primenjene fizike.

U Srbiji još uvek nema mogućnosti za eksperimentalni rad u mojoj oblasti, ali ima pokušaja da se tu nešto promeni. Koliko sam čula, laboratorije za nano-fabrikaciju ne postoje ni u jednoj zemlji na Balkanu.

Najnovije otkriće da su neutriini brži od svetlosti moglo bi da poljulja savremena

shvatanja, ali se još čeka na potvrdu. Šta to zapravo znači, da nikada ništa nećemo saznati ili da nauka polako osvaja nove prostore i smanjuje neznanje o kome je još Sokrat govorio?

Da li su neutriini stvarno putovali brže od svetlosti u LHC eksperimentu tek treba da se potvrdi.

Ali, jedan od glavnih ciljeva nauke jeste stalna provera i preispitivanje naučnih teorija. Mnoge teorije su u istoriji nauke bile eventualno odbačene kao nekompletne ili pogrešne. U tome je i razlika između nauke i religije. Kao što je Karl Sagan rekao "Ne želim da verujem - želim da znam."

Pressing čitaju mladi ljudi iz Niša i Srbije: šta bi im poručila, da budu uporni ili da možda odmah krenu u meditiranje pored reke?

Nije teško biti uporan kad imaš cilj i radiš na nečemu što te čini srećnim. Meditacija pored reke možda može pomoći da čovek otkrije šta želi od svog života.

Mladima bih poručila da postavljaju što više pitanja - i sebi i drugima; da neguju buntovnički duh, jer je to bitno da bi se uradilo nešto veliko u bilo kojoj profesiji; i da putuju i upoznaju druge prostore i kulture, jer je to jedan od najboljih načina edukacije.

Zoran Ćirić

MI NE BEŽIMO KADA ODUSTAJEMO

Bora Piroćanac je moj drug još iz vremena kada smo igrali neku glupavu igru lubeničarenje. Desilo se da smo pripadali istoj grupi «Pokret neozbiljnih ljudi», koja je nasred Knez Mihailove igrala «20 ili smrt», što je moralo da se odigra do kraja ili stiže kletva. Tako je i bilo, ali ne bih da spominjem magije sa kojima se nije šaliti, čak iako nisu vlaške.

Bora je dobar dečko i sve u životu duguje svom izgledu. Loša karma na početku, ali lepo u sredini. Jebo je sve skotove, ali zato klinke. Dolazile su kod njegove keve na časove latinskog, a onda ih ovaj vodio na sprat da drpa za sise. To je dobra taktika.

Međutim, Borina mračna strana je njegov otac Vlada. Čovek je osvedočeni kreten. U doba najveće inflacije priča se da je izgubio cirka paušal 7 i slovima sedam 'iljada rajhsmaraka kod nekog šibčicara u parku Hrama Svetog Save. E za tako nešto treba da budeš ne samo kreten već i operiski pevač. Otuda mu i nadimak - Vlada Slavuj.

Slavuj nije pre profesorice latinskog jebo ništa, dakle ušao je u brak nevin. Zaista, totalni idiot, a nikad ne bi rekao kada ga vidiš - izgleda kao pravi, privlačni gospodin. Slavujev brat Katojko (katonisti stupor), kako ga je Bora zvao, bio je retardiran i umeo je na pomen seksa da pali i gasi svetlo i do sto puta u sekundi, plačući glasno. Jadničak, sada je na boljem mestu. A Slavujev otac se obesio u garaži. Ta Borina muška linija u porodici je definitivno luda, a on je malo više povukao genetiku na njih. Zato je i uspeo cele tri godine da gleda pored sebe bivšu narkomanku glupu kao noć ili tako nešto slično. Katarina Pacovka, Židovka sa Dorćola, koja je svačije novce trošila na pajdo a, nećete verovati, tokom devedesetih je dilovala oružje. Neki uzi i neki hekler preko makedonske granice. Sa svojim tadašnjim dečkom. Divna idila. Onda su ih uhapsili kao pse u nekom hotelu i IV odeljenje ih ucenilo, ili drukaš ili mardeljaš, gde su oboje smesta propevali kljunovima. Eto takvu osobu je Bora Piroćanac uspeo da oženi. Doduše,

uspeo je da je otkači kada mu je sjebala četvoroćkaški rođendanski poklon boje šargarepe.

Ali se ubrzo smuvao sa još jednim biserom. Tamarom, sestrom mog druga vaterpoliste Popa. Kurva i 'ljanka, malo je reći. Ogavno tupava žena koja se pali na mrcine i morone ćelavce i ratne profitere. Bila udata za nekog novinara koji je postao slavan po lopovskoj aferi u kojoj je pokupio kajmak, ali ona našla dog-of-a-war bilmeza s kojim se kresala - i pre i posle razvoda sa ovim novinarskim pijancem. I još svira klavir i peva, i snimila reklamu za «biomed», ili tako nešto, što se kusa iz ekoloških razloga jer manekenski tipovi, kao, ne zagađuju okolinu. Eeeee, živote, strašno.

E, pazi sad, već sam digao ruke od mog druga, kad se desi ovakav obrt. Piroćanac je jebao Tamaru i, kada je saznao da joj je onaj brat, vaterpolista Pop ipak ludak i pored bavljenja

sportom i politikom, i da im je ćale još kliničkije lud, sa dijagnozom paranoidne šizofrenije, ovaj se sa pravom uplašio i bez recitovanja šutnuo Tamaru. To je bio mudar i radikalna potez. Nešto najbolje i najkurvinskije što je mogao u životu da uradi. Nekako ispada da su svi oko mog druga ljudi, ali to je neoboriva istina. Vaterpolista Pop, njegov ćale, Katojko, Borin deda, Vlada Slavuj... I kako sad Bora da ostane normalan? Lepo. Upiše psihologiju i uči šta i kako ne treba. Položio prva dva ispita i dobio desetke, i onda pao na trećem. Posle tog događaja ispisao se sa fakulteta potpuno neočekivano i krenuo ćudnim stopama video-igara. Na kraju je završio u američkoj ambasadi, dobio posao na plave oči. Ima on još puno govana od braće Jenkija da se najede pre nego što postane Illuminat. Što će njemu biti teško, a potomcima još teže budući da je dobio kćer. Naime, čim se zaposlio oženio je Biljanu, koleginicu iz ambasade, i, valjda prestrašen svojim bivšim vezama, odmah joj brže-bolje svršio u vaginalni sekret koji je ona vešto razmazala iskoristivši nesmotren trenutak kada je Piroćanac otišao da opere polni organ, zube i ruke.

Biljanu slobodno možete nazvati kepecom jer joj je sto i šezdeset santimetara nedostižna granica. Moguće je da gluplju osobu nisam upoznao u životu. Kao prava pravcijata krava, nema se tu šta drugo reći. Padavičarka wanna be. Ali i glupavi ljudi su ponekad dobri jer, da nije njih, moj drug Bora bi ostao usamljen.

OD BEZAZLENOSTI DO POLITIKE

Multimedijski superheroji (30): ŠTRUMPFOWI

Piše: Dejan Dabić

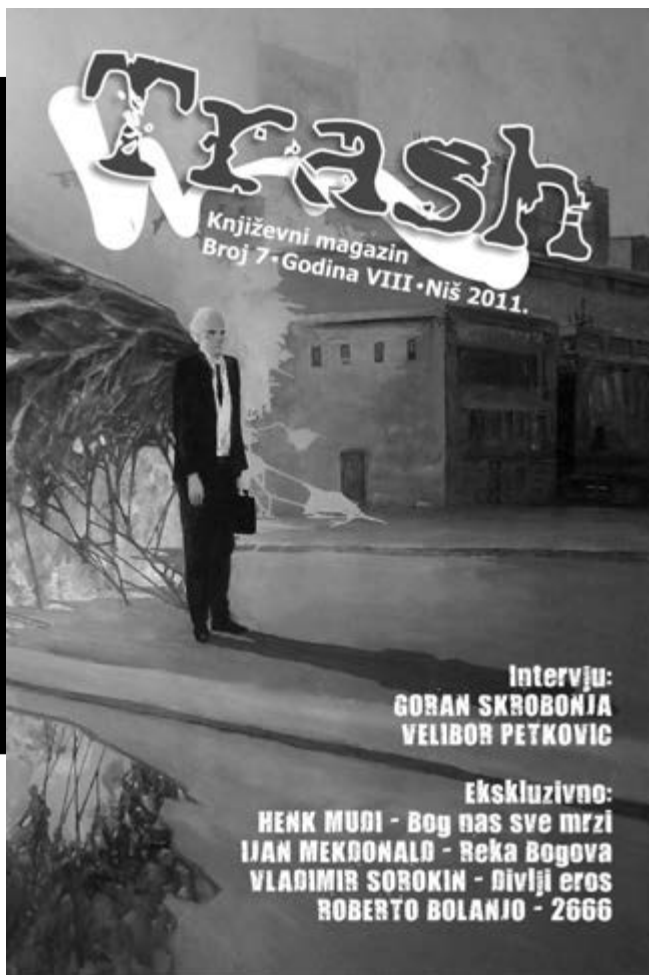
U prvoj polovini osamdesetih godina prošlog veka jedna od animiranih serija koja je obeležila mnoga detinjstva na području nekadašnje Jugoslavije bili su "Štrumpfovi". TV Beograd i TV Zagreb svojevremeno su "nahovali" (nahsinhronizovali) seriju na obe varijante nekada jedinstvenog jezika. Originalna (američka) animirana TV serija nastajala je u periodu od 1981. do 1990. godine i imala je 256 polusatnih epizoda; Hana i Barbera su za „Štrumpfove“ dobili 1983. godine čak i televizijsku nagradu "Emi" u kategoriji animiranog programa do jednog sata. Priča o malim, plavim, dobro socijalizovanim bićima u pečurkastom naselju koje predvodi Veliki Štrumpf u borbi protiv arhineprijatelja, zlog čarobnjaka Gargamela i njegovog mačora Azraela od ovog leta ponovo je aktualizovana najnovijom holivudskom ekranizacijom poznatog Pejoovog stripa, ovoga puta u dugometražnoj animirano-igranoj 3D varijanti; da bi film mogli porodično da gledaju svi, ponovo je obezbeđena nahsinhronizacija za gledaoce svih generacija, pa su američki producenti ovaj posao poverili jednom od naših najpoznatijih glumaca na ovom polju Draganu Vujiću Vujketu, koji je i režirao srpsku verziju istovremeno „nahujući“ i Gargamela, dok je Velikom Štrumpfu glas pozajmio Boda Ninković, a Štrumpfeti - Mina

Lazarević. Ovogodišnji američki letnji blokbuster sa preko 140 miliona dolara „The Smurfs“ potpisao je kao reditelj Radža Gosnel, poznat po filmovima kao što su „Big Momma's House“ ili „Scooby-Doo“. Ovoga puta Gargamel pravi presing po celom terenu, tako da će se Štrumpfovi, bežeći iz svog sela, naći ništa manje nego u savremenom Njujorku, gde će im mladi bračni par pomoći da se vrata.

Les Schtroumpfs je izvorno belgijski strip čiji je autor Pjer Kulifer, poznatiji kao Pejo (Pierre Culliford Peyo). On je 1958. godine za potrebe stripa o avanturama Žoana i Pirluija ubacio kao sporedne junake i Štrumpfove, da bi uskoro, posle nekoliko novih avantura, oni postali junaci sopstvenog mini-stripa sa ličnom identifikacijom da bi ih čitaoci lakše mogli razlikovati. Pejoov sin Tjeri je svojevremeno rekao da je njegov otac (Pejo je preminuo 1992. u 64. godini) bio fasciniran gnomima i goblinima i da mu je to bila polazna inspiracija za stripove koje je radio, kao i da je bežao od savremenih tema, pošto nije dobro crtao automobile. Mnogi veruju, međutim, da Štrumpfovi nisu samo bezalena dečja zabavna priča, već da se u njoj mogu pronaći i političke implikacije - u jednoj od priča severni i južni Štrumpfovi se svađaju oko jezika, čime je napravljena aluzija na sukob Flamanaca i Valonaca u modernoj belgijskoj

državi. Neki su išli i korak dalje u svojim tumačenjima smatrajući da Štrumpfovi predstavljaju simbole socijalističkog i komunističkog sistema ilustrujući to čak i očeom Velikog Štrumpfa, dok je Gargamelova nezasićenost za zlatom zapravo metafora za kapitalističko uređenje sveta. Najdalje je u slobodnom političkom tumačenju priče o Štrumpfovima otišao francuski sociolog Antoan Bueno („Mala plava knjiga“) tvrdeći da oni možda izgledaju nevino, ali da nisu nimalo naivni nalazeći u njima čak i aspekte arijevske kulture (navodno plava Štrumpfeta oličava arijevske model lepote!). Pored toga, on je za „Wall Street Journal“ izjavio i sledeće: „Prvi strip 'Crni Štrumpfovi' mogao bi se klasifikovati kao rasna uvreda. U tom stripu Štrumpfovi su bolesni a kad se razbole, oni ne postanu ljubičasti niti crveni, već crni a, kad pocrne, izgube razum“.

Za većinu čitalaca, a posebno televizijskih i bioskopskih gledalaca, „Štrumpfovi“ će ostati pomalo nostalgijna uspomena na nekada bezbrižno detinjstvo, a za nove klince (u šta se uverio i potpisnik ovih redova u jednom prestoničkom multipleksu) asocijacija na jednu uzbudljivu filmsku avanturu u kojoj aktivno učestvuju vriskom i smehom držeći na nosu 3D naočare.

NOVI BROJ KULTNOG KNJIŽEVNOG ALMANAHA

Ilustracije:
DRAGAN PAUNOVIĆ

Henk Mudi
Oto Oltvanji
Ijan Mekdonald
Goran Skrobonja
Dragan Drobnjak
Velibor Petković
Dejan N. Kostić
Natalija Stojković
Miljan Milanović
Marko Jovanović Marconiero
Dušan Krstić
Ričard Kastl
Goran Živković
Marjan Todorović
Vladimir Kecmanović

Piše: Dejan Dabić

PANK NIJE MRTAV

Režija: Vladimir Blaževski

Uloge: Jordan Simonov, Kamka Točinovski, Toni Mihajlovski, Dževdet Jašari, Kiril Pop Hristov, Vladimir Tulijev, Flora Dostovska, Ratka Radmanović

Jedan od najboljih filmova iz zemalja ex-Yu prostora, dolazi ove godine iz Makedonije (uz manjinsko koprodukciono učešće naše zemlje). Radi se o filmu „Pank nije mrtav“ koji je letos imao premijeru na festivalu A-kategorije u Karlovim Varima, gde je dobio nagradu u okviru programa „Istok Zapada“. Film je režirao Vladimir Blaževski, reditelj filmova „Haj-Faj“ (1987, Zlatna arena za režiju u Puli) i „Bulevar revolucije“ (1992) i nekadašnji direktor Studentskog kulturnog centra u Beogradu, dugogodišnji profesor Akademije u Skoplju. U okviru svoje rediteljske eksplikacije, sam

Blaževski najavio je ovaj film kao „prvi makedonski film koji govori o problemu jačanja ozbiljnog nacionalizma u zemlji“. Unapred hrabro, s obzirom na sve okolnosti koje su prethodile donošenju Ohridskog sporazuma, kojim je u avgustu 2001. godine, spasen teritorijalni integritet Republike Makedonije, nakon pobune Albanaca u zapadnom delu ove zemlje.

Blaževski se odlučio za kombinaciju R'n'R drame (postoji i poseban soundtrack, čak i spot za pesmu „Deponija“ kompozitora Aleksandra Pejovskog, koju izvodi „Noviot početak“) i road-movie filma (kada glavni junak okuplja bend po zemljama ex-Yu prostora), s elementima crnohumorne komedije i „pokušaja cinema-verite igranog filma“ (pri čemu je to više uslovljeno estetskim, nego produkcionim razlozima). Glavni lik filma je nekadašnji panker koji jedva preživljava novu tranziciju stvarnost. Njegov diler droge, Albanac,

daje mu ponudu koja se ne može odbiti - treba samo da okupi nekadašnji bend i da nastupi u delu Makedonije gde je većina albanskog porekla. Pank je uzet kao metafora, ne samo za neprilagođenost, već i za nepristajanje na društvenu stvarnost, takvu kakva je - a zbog koje će junaci ove priče morati da naprave kompromis koji se po njih neće povoljno završiti. Blaževski je sopstveni scenario dosledno stilski razvijao, uz apsolutno poštovanje toka glavne priče (i sugestivne epizode, čak i dramaturške detalje koji su ukras ovog filma - npr. motiv žapca Ferdinada) i preciznu motivaciju likova zbog koje se gledaoci lako identifikuju sa njima; duhovite replike pomažu i junacima i nama da lakše prođemo kroz neprijatnu stvarnost opterećenu nacionalizmom, ksenofobijom i borbom za goli opstanak (Makedonija ima svoje specifičnosti, ali i neke društvene konstante karakteristične za sve zemlje u našem regionu koje, na žalost, možemo i sami da prepoznamo), iako nam na kraju filma zastaje „knedla u grlu“. Ritam filma je furiozan, u skladu sa njegovim tematsko-motivskim i formalnim okvirima, a glavni junaci, naročito Jordan Simonov (kao Mirsa koji okuplja bend) i Toni Mihajlovski (kao Ljak, njegova najveća uzdanica), veoma dobro pogođeni, tako da sve zajedno, dakle i odličan rad sa glumcima i veoma dobra naracija, rezultiraju ozbiljnim ostvarenjem, koje je spojilo i elemente autorskog i elemente repertoarskog filma (u Makedoniji je zabeležio neverovatnu gledanost), zbog čega će morati da ga prihvate i oni koji ne mogu da mu oprostite političku nekorektnost.

Režija: Srđan Dragojević
Uloge: Nikola Kojo, Miloš Samolov, Hristina Popović, Goran Jevtić, Goran Navojec, Dejan Aćimović, Toni Mihajlovski

Film „Parada“ predstavlja idealan primer nesporazuma između očekivanja dela gledalaca i gotovo „vorholovskog“ principa njegovog autora da učini umetnički provokativnim i komercijalno isplativim tematizovanje jednog segmenta iz društvene stvarnosti čiji smo savremenici (u ovom slučaju priča o LGBT populaciji koja se prelama preko organizacije Parade ponosa). Dragojević je želeo da napravi film za koji je unapred znao da će se baviti stereotipima i da od toga neće biti velike umetnosti (iako deklarativno i sam Dragojević, pa i neki od kritičara tvrde suprotno), ali je bio svestan da će to biti i svojevrsni friz-frejz - freeze frame - stanja u kojem se nalazi naše (i ne samo naše) društvo (kao takav, ovaj film će sa vremenske distance poslužiti kao dobar primer za rekonstruisanje epohe, na sličan način kao i jedan od Dragojevićevih ranijih filmova - „Rane“) s jedne strane i s druge - da će se u žanrovskom i stilskom smislu do zanatskog cilja zvanog repertoarski film (koji se lako gleda i ima dobru komunikaciju sa publikom) najlakše doći putem koji najbolje poznaje, a to je bizarna komedija sa dramskim elementima (koja u sebi sadrži visoki raspon - od komedije mentaliteta i apsurdna, sve do tragikomedije). O njegovim dramaturškim, stilskim rešenjima, pa i nekim neestetstskim aspektima, može se diskutovati (novo ex-Yu bratstvo zasnovano na obezbeđivanju Prajda (Pride) prikupljeno po uzoru na „Sedam veličanstvenih“ sa elementima roud-muvija (road movie), pri čemu je u problematičan kontekst više stavljen religijski superspektakl, „Ben Hur“ Vilijama Vajlera, nego vestern Džona Stardžesa; šematski postavljeni karakteri bivših naroda i narodnosti: Hrvata, Muslimana-Bošnjaka i Šiptara-Albanaca; stilski nedovoljno pripremljeno razrešenje koje je dostojnije neke snažne i angažovanije društvene drame; fonderski sračunat scenarističko-rediteljski pristup u skladu sa okvirom koji čini koprodukcioni doprinos većine nekadašnjih

Piše: Dejan Dabić

PARADA

jugoslovenskih republika), ali je nesumnjivo da je Dragojević zanatski dosta precizno ucelinio priču, u čijem je dramaturškom fokusu organizacija Parade i sve što ona sa sobom nosi kako u životima junaka, tako i u socijalnom kontekstu, i da je u tome imao veliku pomoć internacionalne (čitaj, regionalne) glumačke podele (Aćimović, Mihajlovski, braća Navojec...) koju predvodi maestralni Nikola Kojo (kao Limun) u jednoj od svojih najboljih filmskih kreacija u karijeri. Limun, ratni veteran iz ratova u kojima nismo učestvovali i tranzicioni dobitnik - sada vlasnik agencije za obezbeđenje, dobija zadatak od svoje verenice Biserke da pomogne u obezbeđivanju učesnika Prajda, dok će zauzvrat jedan od pripadnika LGBT populacije, Mirko, pozorišni reditelj i tranzicioni gubitnik koji živi od režiranja svadbi, nakon Parade režirati Biserkinu i Limunovu svadbu. Limun ostaje bez podrške ljudi iz svog okruženja i prinuđen je da pomoć potraži od omiljenih neprijatelja iz regiona. S druge strane, među protivnicima Parade pojavuje se i njegov sin koji je pripadnik ekstremnih navijačkih grupa. Paralelno sa pripremom za organizaciju Parade razvija se i muško-muški emotivni odnos između dobroćudnog veterinarara Radmila (koji će na početku filma spasti Limunovog psa Šećera) i pomalo ljubomornog reditelja Mirka (delikatni glumački zadaci Miloša Samolova i Gorana Jevtića koje su oni obavili više nego korektno), ali se čitava

priča stavlja i u određeni društveno-politički okvir (ilustrativni su u tom smislu, lik policijskog inspektora kojeg igra Rale Milenković, ali ništa manje ni likovi Radmilovog oca ili Limunovog sina).

Gledaoci koji su na projekciju došli sa predrasudama pro et contra nakon završetka filma ostaju s gorkim ukusom u ustima, jer Dragojevićev film ne nudi trijumfalizam nijedne strane - svi su podjednako na gubitku, ma koliko toga bili svesni (i oni koji po svaku cenu žele da ostvare svoje pravo i oni koji će to pravo osporavati po cenu svog i tuđih života). Ekstremizam u ispoljavanju stavova, podjednako i bez razlike kako pripadnika gej populacije (koji zaboravljaju da svi moderni građanski zakonicnici ograničavaju naša subjektivna prava subjektivnim pravima drugih), tako i njihovih gorljivih strejt protivnika (koji u ime Boga čine stvari koje su Zapovesti odavno osudile), sa ulica i trgova izlio se i na veliko platno u jednom filmu upozorenja, što je zapravo i glavni kvalitet najnovijeg Dragojevićevog filma. Koliko smo svesni da se sa pogrešnog puta kojim naše društvo trenutno ide možemo vratiti na put autentične duhovnosti i elementarnog humanizma, pokazaće godine koje slede, pouzdanije od bilo kog filma ili umetničkog dela...

Piše: Dejan Dabić

U BOLJEM SVETU

(Hævnen)

Režija: Suzan Bir

Uloge: Mikael Persbrant, Trine Dirholm, Ulrich Tomsen, Vilijem Jonk Nilsen, Markus Rigard, Vil Džonson

U trenutku dok čitate ovaj tekst biće poznato da li je film Suzane Bir „U boljem svetu“, Zlatnom globusu i Oskaru za najbolji film na neengleskom govornom području, pridodao i nagradu Evropske filmske akademije (nominovan je za najbolji film, režiju, scenario, kao i Mikael Persbrant za glumu), mada je konkurencija veoma jaka (dovoljno je podsetiti na aktuelnog oskarovca „Kraljev govor“, a tu su i najnoviji filmovi Kaurismakija, Larsa Fon Trira, braće Darden). Ukoliko se to desi, može biti protumačeno kao logični nastavak trijumfalnog pohoda ovog filma, koji spada u nešto najbolje što se u evropskim kinematografijama pojavilo u poslednje vreme, mada pretpostavljamo da će biti i onih koji će u svemu videti kompenzaciju za minuli rad Suzan Bir.

Zanimljivo je da i originalni danski naziv filma - „Osveta“ i internacionalni - „U boljem svetu“, na ilustrativan način govore o suštini ovog filma, dajući njegove koordinate. Dramaturški, film se račva na dva rukavca - jedan se odnosi na Afriku u kojoj lekar Anton radi u humanitarnoj misiji, a drugi - na Dansku, u kojoj Antonov sin Elias i novopridošli dečak Kristijan ostvaruju prijateljstvo koje potiče kako od njihove neuklopljenosti u sredinu (Elijasa maltretiraju zbog švedskog porekla i fizičkog izgleda, što je diskriminacija par excellence, a Kristijan je došao iz Londona nakon smrti majke - „da li zna danski?“, upitaće neko u razredu), tako i od opasnosti od zajedničkog neprijatelja - njihovog vršnjaka Sofusa čija banda maltretira Pacova (pogrđni nadimak za Elijasa). Film preispituje moralna načela svojih junaka, a preko njih i sredine u kojoj se mnoge stvari naizgled nekažnjeno dešavaju - od vršnjačkog nasilja, diskriminacije, nesposobnosti za

empatiju, sve do ozbiljnijih iskušenja, kao što je na primer odupiranje nasilju načinom na koji čovek neće izgubiti svoju ljudsku prirodu (ovo posebno važi za Antona koji se duhovno najviše preispituje i najsnažnije je utkan u duhovnost i hrišćansko poimanje sveta, posebno u scenama sa Velikim u Africi, i Larsom u Danskoj); u najširem kontekstu, ovo je priča o usamljenosti i otuđenju, čak i u tako uređenim društvima kakvo je dansko.

Suzan Bir je scenario napisala u saradnji sa Andersom Tomasom Jensenom, što se kao i u slučaju odličnog filma „Posle venčanja“ (nominacija za Oskara) pokazalo kao dobitna kombinacija i u načinu građenja likova, ali još i više u organizaciji priče, čija su rešenja krajnje nepredvidljiva. Možda bi neko na tome mogao i da zameri, ali upravo to čini dodatnu draž i kvalitet ovog filma koji u sebi sadrži i elemente trilera (do kraja nismo sigurni da li će glavni junaci ostati u životu), iako je reč o društvenoj drami; čak i razrešenje u kojem Elias preživljava ranjavanje od bombe koju su on i Kristijan sami postavili ispod Larsovih kola, da bi mu se osvetili što je maltretirao Antona (Elijasa se u poslednjem trenutku, pre eksplozije žrtvuje, da bi upozorio slučajne prolaznike), i Antonovo sprečavanje Kristijana da izvrši

samoubistvo, u skladu je sa žanrovskim i dramaturškim konvencijama, a pogotovo sa hrišćanskim poimanjem sveta (neki zameraju Suzani Bir na hepiendu ignorišući duh ovog filma). Naravno, tokom filma niko nije pošteđen, pa ni deca koja, poput odraslih, insistiraju na osveti (mali Afrikanci bojkotovaće prvi put Antona kad bude medicinski pomogao lokalnom tiraninu Velikom; Kristijan će Sofusa divljački pretučiti pumpom za bicikl i staviti mu nož pod grlo); to neidilčno viđenje dečjeg sveta, suštinski pomalo podseća i na neke književne klasike, kakav je na primer roman „Gospodar muva“, Vilijema Goldinga. U glumačkom smislu dominira Mikael Persbrant kao Anton, ali se mora priznati da je imao sjajne partnere, pogotovo u dečjim ulogama, i tu posebno treba istaći Vilijema Jonka Nilsena kao Kristijana, čija je kontrola mikromimike pred kamerom impresivna.

Suzan Bir, baš kao i Ketrin Bigelou, dokazuje da postoje žene-reditelje koje u ovom trenutku čine sam vrh svetske kinematografije, obogaćujući predvidljivu industrijsku zabavu, potpuno neočekivanim primerima sineastičkog rafinmana.

Tolstoj je pisao da „Sve srećne porodice liče jedna na drugu, a svaka nesrećna porodica nesrećna je na svoj način“. Da li je Metju Viner, tvorac jedne od „najuspelijih“ nesrećnih porodica na televiziji i u popularnoj kulturi uopšte - pasivno-agresivnog dinamičnog dueta Don i Beti Drejper - imao na umu Anu Karenjinu kada ju je stvarao? Verovatno ne, ali je prateći istu tu tanku liniju, sa koje se tako lako može skliznuti na prosto trkeljisanje po prljavom vešu koje forsiraju sapunice, iznedrio nešto umetnički vredno i ništa manje adiktivno za gledaoca: pravu ljudsku dramu. Ali „Momci sa Medisona“ ili „Ljudi sa Menhetna“, kako je na domaćim i inim televizijama preveden višesmisleni naslov ove američke hit serije, mnogo su više od porodične drame koja se odvija iza zatvorenih vrata ulickanih kuća iz ranih 60-ih. Pa šta su onda? Što se tiče sižea, on se može svesti na ne preterano atraktivni koncept o marketinškoj agenciji „Sterling Kuper“ (a kasnije i „Sterling Kuper Drejper Prajs“), jednoj od najboljih na tržištu, u kojoj rade izuzetno talentovani i promućurni pojedinci koji kreiraju reklamne kampanje za ondašnje najveće kompanije. Prvi među jednakima je Don Drejper (Džon Hem), kreativni direktor firme, pomalo misteriozan i samouveren lik koji kroz život gazi odlučnim korakom, uzimajući sve što mu se pruža: vara svoju prelepu ženu Beti (Dženueri Džouns) i uništava konkurenciju a pritom ostaje duboko nesrećan i neostvaren lik. Oko njega se širi čitava lepeza junaka koji su svi do jednog „oštećena roba“, svako na svoj način. Ne da im to smeta na poslu, naprotiv! Kreatori nam daju priliku da se upoznamo sa svakim ponaosob, i natenane, od protofeministkinje Pegi Oslon (Elizabet Mos), do mladog lava Pita Kembela (Vinsent Karteiser), od umornog i prezasićenog Rodžera Sterlinga (Džon Sleter) do dominantne glavne sekretarice Džoan Halovej (Kristina Hendriks). Pored toga, naizgled usput i neobavezno, celo to, po mnogo čemu prelomno doba u američkoj istoriji, potcrtano je i događajima koji, čak i kada su samo tema razgovora, doprinose tome da se zaista nadete tamo i tada, uronjeni u jedan svet kojeg više nema, ali i dalje duboko rezonira u situaciji u kojoj smo sada. Ubacite još i bezbrojne spletke, podmetanja, laži, seks i moralne dileme koje se najčešće razrešavaju na manje etičan način i već možemo da kažemo da je u pitanju nešto mnogo više i mnogo zanimljivije od proste originalne postavke.

Na prvi pogled, serija pleni. Osvežavajuća je, čista, upeglana, uštirkana čak, a, ipak, u njoj svi puše k'o Turci i piju k'o smukovi. Takođe se i

LUDI LJUDI (Mad Men)

Originalni kanal: AMC
Tvorac serije, producent i scenarista: Metju Viner
Glavne uloge: Džon Hem, Dženueri Džouns, Kristina Hendriks, Džon Sleter, Elizabet Mos, Vinsent Karteiser

Piše: **Pavle Zelić**

oblače perfektno, u onom stilu koji za muškarce nikada neće izaći iz mode, dok žene pak izgledaju dostojanstveno i skladno, zanosno čak i kada su zakopčane do grla, i kada im se dozvoli i pokoja slobodna oblina, što im surova industrija lepote i stila posle tog doba nikada više neće dopustiti. Najočigledniji primer je naravno seksi opčinjavajuća Kristina Hendriks koja, iako jedva da je pokazala više od golog ramena u seriji, izaziva burne reakcije kako gledalaca tako i samih likova. Jer, ispod skladne glave sa kosom većito ukroćenom u punđu i elegantnog vrata, pruža se renesansno raskošno telo kakvo odavno nije opsedalo male ekrane i bezbrojne obožavalačke sajtove.

„Mad Men“ nas vraća u doba kada su muškarci bili muškarci, a žene domaćice, sekretarice, ljubavnice... ali da li je zaista bilo tako? Preciznost sa kojom scenaristi i glumci seciraju ondašnje društvo, potrošačko društvo, onakvo kakvo je ustanovljeno upravo tada, početkom Kenedijeve ere, u Sjedinjenim Američkim Državama, da bi se zatim proširilo na ceo svet, izuzetna je. Iako naizgled hvata na nostalgiju, „Mad Men“ upravo suprotno, pokazuje ružno naličje američkog sna u njegovu zlatno doba,

pre eskalacije sukoba u Vijetnamu, pre droge i masovnog organizovanog kriminala i pre devalvacije osnovnih vrednosti i „američkog načina života“. A ipak su svi ti elementi tu: zavisnost od alkohola ili seksa samo treba podići na viši nivo, ispraznost života je podjednako devastirajuća i kada je popunjavate sa par i sa par hiljada TV kanala, a recimo jedna Koreja je za ove ljude bila isto tako traumatična kao i kasniji nepotrebni ratovi. Treba li posebno napominjati da je Metju Viner, pošto je ispekao zanat na „Sopranosima“, sa ovom serijom uspeo da pobere sve moguće nagrade, uključujući i Emi za najbolju dramsku seriju, četiri godine za redom, za svaku od dosadašnje četiri sezone. Naravno da su i glumci profitirali, postajući ikone jednog sasvim novog/starog stila, sve do toga da je po glavnim likovima napravljena i specijalna kolekcija Barbi lutaka, mada se nisu usudili da Džoan predstave u iole približnim proporcijama. „Mad Men“ je na odmoru do marta, što vam daje sasvim dovoljno vremena da ako je već niste overili, nabavite sve dosadašnje epizode i sa svežim utiscima dočekate nastavak.

„Uspeh“, kako je Art Blejki rekao: „može biti kao torta bačena u lice.“ Godine 1953. dvadeset-četvorogodišnja „Nova zvezda“ časopisa „Daun bit“ gušila se od pohvala svojih fanova zbog svog lepuškastog glasa i lepog lica. Bio je tipičan momak iz komšiluka.

„Pretpostavljam da sam na neki način bio svestan toga“, kaže Čet svojim slabašnim glasom provincijalca iz Oklahome, umorno sležući ramenima. „Nikad nisam bio zadovoljan svojim zvukom i nastojao sam da se razvijam, tražeći ono što sam imao na umu. Voleo bih da mogu da sviram sa ili bez vibrata, i da sviram, svestan intonacije, pravo u centar. To je samo pokušaj da izvučete iz trube nešto što poseduje kvalitet i jedinstvenost, a da ne zvučite kao neko drugi. Znate, izgleda da ljude jedino impresioniraju tri stvari - kad svirate brzo, kad svirate visoko i kakav zvuk dobijate na instrumentu. Nisu u pitanju note koje svirate.“

Četov uspon do slave bio je nalik na one veze za jednu noć koje kasnije otplačujete. Čarli Parker ga je odabrao da svira sa njim tokom njegovog boravka na Zapadnoj obali. Zajedno su svirali po Kaliforniji, Oregonu i Kanadi. „Berd se ponašao prema meni kao prema sinu. Nikome nije dozvoljavao da mi priđe sa bilo čim, sa bilo kakvom drogom - a pokušavali su. To bi ga zaista iznerviralo. U to vreme je pio po dve boce konjaka i ušmrkavao drogu. Nije imao auto, pa sam ga ja vozio naokolo...“

Godine 1952. pridružio se kvartetu bez klavira koji je vodio bariton-saksofonista Džeri Maligen i u tom bendu je ostao devet meseci. Još uvek u periodu učenja, Bejker i njegovo muziciranje s tom grupom ne odskaču toliko tehnikom, koliko tonom nezaboravno žalobnog zvuka. Njegove glatke, prozirne trubačke deonice stvarale su odličnu protivtežu dubokom saksofonu.

Izgedalo je kao da se njegov melanholičan ton i jednostavni lirizam zadržavaju u nervnim završecima još dugo nakon poslednjih nota. To je, na neki način, bio nežan i delikatan stil, baziran na kul stilu Majlsa Dejvisa, koji nudi jedan - za džez-trubu - marginalan, ali zanimljiv pogled na mogućnosti ovog instrumenta. Njegova verzija standarda „My Funny Valentine“ je konačna i samo njegova.

Čet je osvojio nagradu „Daun bita“ dok je Maligen služio zatvorsku kaznu zbog droge. Kada se Džeri ponovo vratio na scenu, Četova početna tarifa je porasla. Oformio je sopstveni bend sa pijanistom Rasom Frimenom i nije bio zainteresovan da se vrati starom bendu za 125 dolara nedeljno. Razišli su se kao zakleti neprijatelji (kasnije su izgledili svoje odnose). Čet je počeo da zarađuje preko dve hiljade dolara nedeljno. Sve je dobro krenulo - čak i njegova karijera pevača. Kao i njegova truba, i njegov glas je izražavao istu tugu, senku izgubljenog dečaka. Postao je ikona takozvanog džeza sa Zapadne obale ili kul-skole. Bio je Džejms Din, Sinatra i Biks, upakovani u jednog čoveka.

Piše: Aleksandar Radovanović

DŽEJMS DIN DŽEZA

Vek džeza (10)

Kada je 1950. godine film „Mladić s trubom“ počeo da se prikazuje i kada su se redovi gledalaca protezali pred bioskopima da vide Kirka Dagleasa kako barata trubom, mladi Česni H. Bejker ponovo je stupio u vojnu službu kao član armijskog benda stacioniranog u San Francisku. To mu je omogućavalo da se svake noći pridružuje muzičarima u gradskim klubovima kao što su „Bap siti“ ili „Blekhok“ i džemuje. Godine 1953, kada je u filmu „Odavde do večnosti“ prokleti i zgodni Montgomeri Klift svirao vojničku trubu za mrtvog drugara, Čet je završio svoju saradnju sa Džerijem Maligenom koja ga je vinula u sam muzički vrh i od njega napravila zvezdu na džezističkom nebu. A kada je 1956. godine film „Čovek sa zlatnom rukom“ obarao sve rekorde gledanosti, Čet je postao narkoman.

Godine 1956. započela je katastrofa. Čet se navukao na drogu. Do 1959, sedam puta je bio hapšen, izgubio je njujoršku kabaretsku karticu i služio je kaznu na ostrvu Rajkers, kao i u zatvoru „Luka“ u Italiji. Nemačka ga je 1962. deportovala, a 1963, pošto je jedno vreme bio u zatvoru, deportovala ga je i Britanija. Nakon svađe sa vezom za drogu u San Francisku, petorica momaka su ga pretukla, izbila mu četiri prednja zuba i rasekla usnu. Kostu su počele da se naziru ispod kože momka iz komšiluka. Postao je nepoželjan i

ozloglašen. Satima su ga zadržavali na granicama evropskih zemalja, dok su carinici pretresali njegov prtljag i njega samog. Stalno su ga progonili novinari tračerskih listova u potrazi za lakom pričom o džezeru narkomanu. Sve teže je dobijao angažmane. Lojalni fanovi su ga ponekad viđali - kako stalno putuje, obično sam.

Četova opsesija muzikom nije bila urušena, ali se imidž promenio. Sada su ga prodavali kao

prokletog „Letećeg Holanđanina džez“. U Napulju su mu ukrali trubu, nadajući se da zvuk ide zajedno sa instrumentom. Kritičari, postideeni što su ga na početku toliko hvalili, sada su se okomili na njega. Govorili su da je njegovo sviranje neprivlačno, beživotno, a da mu je pevanje groteskno. Bilo kako bilo, Čet je nastavio da svira, nakon što su mu zalepili protezu za nepce kako bi mogao da izdrži pritisak instrumenta.

Jedne kišne noći u malom gradu u Midlendsu Čet gleda u izlog zalagaonice. Među neotkupljenim pisavićima, hromiranim ručnim satovima i radio-uređajima, nalazi se i srebrna truba u ofucanoj plavoj futroli. Bez šešira, u kaputu bez kaiša, Čet stoji na kiši i razmišlja o trubi. Pita se kako bi ta truba zvučala. Dovoljno je blizu da zamračí izlog. Treperave vlažne površine stakla na izlogu rastvaraju se i prizivaju sećanja na detinjstvo u Oklahomi kada je kao dečak u kratkim pantalonama žudeo za trubom.

Njegov povratak je počeo u ranim sedamdesetim sa programom na metadonu, a Dizi Gillespi - jedan od najboljih momaka u džezu - našao mu je angažman u njujorškom klubu „Haf nout“. Čet od tada dolazi strogo na vreme, povukao se u sebe kako bi izbegao tračere, one koji upiru prstom u njega ili se gurkaju laktovima, jer žele da pokažu da sveznaju. Od 1978. pa do smrti Bejker je boravio i svirao skoro isključivo u Evropi, vraćajući

se u Ameriku otprilike jednom godišnje na nekoliko zakazanih svirki. Njegova najplodnija era, što se tiče snimanja ploča, bila je u poslednjoj deceniji života. Pošto je snimao za male i opskurne evropske diskografske kuće, nijedna od tih ploča nije nikada doprla do šire publike, iako su mnoge od njih bile veoma dobro primljene od strane kritičara, koji su tvrdili da je taj period bio jedan od Bejkerovih najzrelijih i najvrednijih. Od posebnog značaja su Bejkerov kvartet sa pijanistom Filom Markovićem i njegov trio sa gitaristom Filipom Katrinom. Tokom tog perioda išao je i na turneju sa svojim starim saborcem Stenom Gecom.

I novija generacija je opčinjena njegovom magijom. Elvis Kostelo mu je odao poštovanje svojim verzijama pesama „My Funny Valentine“ i „Almost Blue“ i unajmio ga je za solo u verziji „Shipbuilding“. Francuski filmski režiser Bertran Tavernije uzeo ga je u obzir za pesmu u svom, danas kultnom, filmu o džezu, „Round Midnight“. „Sviram svaki set kao da je poslednji“, govorio je bez melodramatičnosti. „Želim da pokažem muzičarima kako sviram sa svim onim što imam. Mi smo tu samo da sviramo muziku. I to je sve.“ Fotograf i režiser Brus Veber snimio je 1987. dokumentarni film pod nazivom „Let's Get Lost“ o turbulentnoj karijeri i životu Četa Bejkera. Film nam daje seriju intervjua sa samim Bejkerom, prijateljima, fanovima, muzičarima,

ljubavnicama, bivšom ženom i njegovom decom, prošaran scenama iz Bejkerove mladosti i sa nekih aktuelnih izvođenja. U njemu možemo videti mladog i lepog Bejkera, u Kaliforniji i Italiji pedesetih godina, i starog, ravnodušnog, umornog, sa propalim licem. Kritičari su ovaj film, divnih crno-belih fotografija i scena, prihvatili sa aklamacijom, a nominovan je i za „Oskara“.

Oko tri ujutru, maja 1988, Čet je pronađen mrtav na ulici, ispod svoje sobe koja se nalazila na drugom spratu hotela „Prins Hendrik“ u Amsterdamu, sa ozbiljnim povredama na glavi. U hotelskoj sobi su pronađeni heroin i kokain, a posle obdukcije i u njegovom telu. Nije bilo znakova borbe i smrt je proglašena kao nesrećan slučaj, mada neki i dalje sumnjaju da je gurnut ili da je u pitanju samoubistvo. U tom trenutku zakoračio je u šezdesetu godinu.

Teško je odvojiti muziku od mita. Bejkerova lepa pojava, njegova mladost i delikatan, introvertan ton učinili su ga pedesetih godina kult atrakcijom, koju su, kasnije, tragični događaji još više učvrstili. Sličnost sa Džejsom Dinom i zvuk koji je podsećao na Biksa Bajderbeka dali su jednoj generaciji ljubitelja džez-a njihovog „buntovnika bez razloga“. Njegov život je predstavljao pravu modernu tragediju, tako karakterističnu za znatan broj džez muzičara.

Piše: **Branislav Dejanović**

Sex and drugs and lot of JAZZ

„Majls - Autobiografija“, Miles Davis, Quincy Troupe;
(Utopija, 2011) prevod: Mimica Petrović - Radovanović

Iz niške bračne prevodilačke jazz manufakture Petrović - Radovanović, ovog leta izašao je prevod još jedne knjige iz domena džezističke kulture. Reč je o verovatno najznačajnijoj knjizi meomarske džez literature i to ne samo zato što je pripoveda jedan od najznačajnijih jazz muzičara uopšte - Majls Devis, već i zbog načina na koji on to čini. Nastala na samom kraju njegovog života i objavljena iste 1989. godine kada je Majls i umro, ova knjiga bez mistifikacija daje potpuno zaokruženu sliku jednog od najkreativnijih i najvažnijih perioda u džezu, koji stilski obuhvata be-bop, cool i fusion periode.

Već prva rečenica Prologa „Autobiografije“ nagoveštava sve ono o čemu Majls u nastavku pripoveda: „Slušajte. Najzbudljivije osećanje koje sam ikada doživeo sa odecim na sebi bilo je kada sam 1944. godine prvi put čuo zajedno Diza i Berda u Sent Luisu, u Misuriju. Imao sam osamnaest godina i upravo sam maturirao...“

Dakle, kao što sugerise umetnuta rečenica (između crtica): ima tu i poprilično seksa - sam je važio za jednog od najvećih ženskarosa u džezu, što dobija na težini kada se zna da su džezeri i inače poznati kao takvi; droge - koja je i Majlsa u jednom periodu dovela na rub (i) fizičke egzistencije; priče o rasnoj segregaciji; ali pre svega, Majls najviše govori o muzici, muzičarima sa kojima je radio (a teško je pronaći iole značajnijeg džezera sa kojim on nije svirao), snimanjima, nastupima, klubovima (...), što ovu

knjigu čini svojevrsnom „insajderskom“ istorijom džeza druge polovine 20. veka ispričanom od strane jednog od najistaknutijih aktera.

„Autobiografija“ je nastala kao transkript serije snimljenih razgovora koje je sa Majlsom vodio pesnik, novinar i profesor Kvinsi Trup, koji je uradio fantastičan posao - pre svega zato što se njegovo koautorstvo ne primećuje (ma koliko to nelogično zvučalo). Naime, iz intervjua u kojima Majls, verovatno, nije sukcesivno išao hronološki, Trup, koji osim književnog zanata očigledno dobro poznaje džez tematiku - uspeo je da sve detalje, uz sasvim primerene flešbekove i digresije, složi u tečnu hronologiju - ispričanu pritom autentičnim i sočnim stilom samog aktera - zbog čega je knjiga po objavljivanju naišla na otpor puritanaca, ali koju su, s druge strane, osim pasioniranih ljubitelja džeza čitali i oni koji o ovoj umetnosti imaju tek površne informacije.

Kada je reč o srpskom izdanju ove knjige, ono zbog čega ono zaslužuje maksimalnu ocenu je odličan prevod Mimice Petrović-Radovanović koja osim očiglednog poznavanja džeza poseduje i onu potrebnu, a ne tako čestu, posvećenost određenoj tematici. Zato u ovom prevodu teško da neko može pronaći ne samo ozbiljniju, već bilo kakvu faktografsku grešku - kakve se inače mogu pronaći kada knjigu prevodi neko ko nedovoljno poznaje tematiku. Ništa manje važna nije ni činjenica da prevod

Majls Devis • Kvinsi Trup

MAJLS AUTOBIOGRAFIJA

UTOPIJA

apsolutno (i bez ikakvih oscilacija na skoro četrsto strana) stilski ujednačeno i sasvim primereno odražava već pomenuti Majlsov narativni stil koji obiluje specifičnim i netipskim (ne samo džez) žargonom koji se, ponajčešće, ne može dešifrovati ni pomoću usko stručnih rečnika slenga, ni uz pomoć svih mogućnosti globalne mreže.

Uzgred treba podsetiti da Mimica Petrović-Radovanović (koja je i kada je reč o ovom obimnom poduhvatu imala dragocenu pomoć svog supruga Aleksandra Radovanovića, inače stalnog jazz kolumniste „Pressinga“) i kvalitativno i kvantitativno zaslužuje status najznačajnijeg srpskog prevodioca džez pulicistike. Iza nje i njenog supruga (kao stručnog konsultanta) već je nekoliko prevoda veoma značajnih knjiga: „Bedniji od šugavog psa“ - autobiografija Čarlsa Mingusa, „Poželeti mesec - život i doba Bili Holidej“ Donald Klarka, „Narod Bluz“ Leroa Džounsa, i „Sačmo - moj život u Nju Orleansu“ Luisa Armstronga. Poslednje dve, kao i knjigu „Majls - Autobiografija“, objavila je beogradska kuća „Utopija“. Kao što važi i za organizovanje prevashodno kulturnih manifestacija - i na književna izdanja se može primenito pravilo: prvo je - zahvaljujući entuzijazmu; drugo je inercija, a tek treći put tradicija, ili, kao što je slučaj sa „Utopijom“ i džez knjigama - edicija. I to, koliko sećanje služi, prva ozbiljna edicija džez knjiga ne samo na srpskim već i na ex-Yu prostorima.

Nakon „Ljubavne revolucije“, kojom je 2009. godine krenuo na svetsku turneju, Leni Krevic je napravio jedno retrospektivno putovanje kroz ono što je sam okarakterisao „crno-belom“ Amerikom, a koje obuhvata muziku nastajalu tokom tri decenije.

Kada je najavljiavao album, Kravic je rekao da će biti ličan i odražavati njegovo odrastanje u multikulturnom društvu. „Black & White America“ donosi obećano i žanrovski obuhvata muziku šezdesetih, sedamdesetih i osamdesetih, poput fanka, soula i disko

CRNO-BELI SVET

Lenny Kravitz - Black & White America (Roadrunner/Atlantic, 2011)

muzike, ali opet ima Lenijev „šmek“ i energiju. Leni se opredelio za novi pristup na svom poslednjem disku, pa je čak raskinuo i dugogodišnju saradnju sa „Virginom“, iako je imao ugovor za još jedan album, i potpisao je za „Roadrunner“ i „Atlantic“. Kako je sam rekao, bila mu je potrebna izolacija od društva pa je deo albuma snimljen na Bahamima. Jedan deo je čak sniman i u Parizu, što deluje poprilično nelogično ako se sprema ploča koja, figurativno rečeno, Lenija treba da vrati svojim korenima. Ali, na kraju krajeva, pošlo mu je za rukom i poprilično verno je uspeo da oslika deo svog kulturnog nasleđa.

Album otvara „šaftovska“ (Ajzak Hejz, 1971) fanki-soul numera „Black & White America“. Od koncepcije albuma nešto više odskače rokerska „Come On Get It“, promo tema američke košarkaške lige, ali je ostatak ploče lepo uobličen i ima svoju priču. „In The Black“ ima neki disko, sint-pop osećaj, dok je „Liquid Jesus“

ogoljena balada sa nečim što zvuči kao jeftina ritam mašina. „Rock Star City Life“ i „Stand“ imaju sjaj pravih letnjih hitova iz sedamdesetih, čak je video-spot za „Stand“ urađen u stilu retro televizijskih kvizova sa crnačkim bendom u zlatnim odelima. Leni Kravic ne bi bio to što jeste da mu dobar deo albuma ne čine ljubavne balade - „Superlove“, „I Can't Be Without You“ i „Looking Back On Love“ imaju seksualnu tenziju blisku Marvinu Geju, ali treba pomenuti i „Dream“, klavirsku, Lenijevu trejdmark baladu.

Ovo svakako nije tipičan album Lenija Kravica, ali je ipak sasvim pristojan. Možda ga treba još malo stilski ispolirati i ujednačiti, ali to će samo vreme doneti ukoliko muzičar odluči da nastavi u ovom pravcu. „Black & White America“ treba posedovati na vinilu, čuti pucketanje gramofonske igle i osetiti „blesak iz prošlosti“.

PAPRIČICE GUBE NA LJUTINI

Red Hot Chili Peppers - I'm with you (Warner music, 2011)

Prošlo je pet godina od dvostrukog albuma „Stadium Arcadium“. U međuvremenu su Red Hot Chili Peppers dve godine bili na pauzi, a potom ih je napustio gitarista Džon Frušante. Deset meseci pisanja pesama i još pola godine njihovog snimanja sa dugogodišnjim saradnikom Rikom Rubinom, konačno su izrodili novi album kalifornijskih ljutih papričica - „I'm With You“.

Džon Frušante po drugi put odlazi iz benda. Ovoga puta gitarista je odlučio da se posveti solo karijeri, što ne čudi obzirom da je njegov poslednji studijski album „The Empyrean“ (2009.) jedno kvalitetno izdanje, u kome ispoljava svoju umetničku i kreativnu stranu, za razliku od RHCP-a čije se pesme sve više kreću u pravcu komercijalno neukusnih. Frušantea u bendu menja Džo Klinghofer, koji je imao priliku da u bendu Ataxia svira sa svojim prethodnikom. Njegova zavidna karijera studijskog muzičara značila je da neće imati poteškoća da se uklopi i da doprinos tokom snimanja. Praznina zvana Frušante se oseća,

jer više nema njegovih prepoznatljivih rifova i solo deonica; umesto njih imamo jednu sigurnu ritam gitaru koja se poigrava na granici fanka i hardroka.

Teme na albumu su većinom društveno-političke, od policijske brutalnosti („Police station“) do socijalno-prosvetiteljskih („Did I Let You Know?“, „Ethiopia“). Fliovo interesovanje za muzičku teoriju iz prethodnih godina transformisalo je strogo gitarski bend u nešto novo i daleko mekše od onoga na šta su navikli svoje fanove. Izgleda da su truba, klavir, orgulje, uplivi elektronske muzike i širina koju pružaju ipak bili prevelik zalogaj.

Kada se 1999. godine rehabilitovani Frušante vratio u Pepperse i krenulo snimanje sa Rikom Rubinom, „Californication“ je bio pravi bum i odlučujući momenat u njihovoj karijeri. Njega je muzički u stopu pratio „By the way“, da bi „Stadium Arcadium“ bio nešto blaži. Očekivanje da će se „I'm with you“ nadovezati na ovu seriju sjajnih albuma, nije ispunjeno. Jednostavno, Frušante je bio isuviše važan da bi

se momentalno mogla popuniti ogromna praznina koju je ostavio. U nadolazećim godinama Klingerhof mora da pokaže da pored talenta ima i kreativnost i da može da dostavi upečatljive rifove. Sa druge strane, i sama kalifornijska muzička scena više nije ista, što je za bend koji je ceo život tamo stvarao, pogubno. Iako ima pevljivih hitova poput „Monarchy of Roses“, „Brendan's Death Song“, „The Adventures of Rain Dance Maggie“ i „Dance Dance Dance“, fali jedan bitan element - EMOCIJE.

Piše: **Aleksandar Nikolić Coa**

VROOOM

INPUT (2011)

Podosta godina je proteklo od prethodnog studijskog remek-dela "Evolucija". Od tada su se stvari malo istumbale. Prvo je prvu ženu benda Vanju Milinković (sada Vukotić) menjala mlađa kolegica koja baš i nije mogla da popuni velike štikle svoje kolegice. Međutim, ispostavilo se da je to bilo samo privremeno rešenje za live nastupe i već na ovom albumu su se stvari

vratile u normalu. Druga bitna stvar je ta što je gitara dobila šut kartu iz koncepta, a harmonika pomilovanje. Iz toga sledi da na ovom albumu nema udaračkih numera poput „Underesence“, ali i pored toga bend je već našao načina da ipak na momente zvuči poprilično tvrdo.

Album otvara numera „Privremeno stanje“ za koju je snimljen i adekvatan spot psihodeličnih kratkih kadrova koji i priliče fenomenalnom ali i haotičnom ritmu pesme. Kada se isti taj ritam na 1:21 okrenuo u kontru, mislim da se meni u kontru okrenuo želudac. Verovatno je taj trenutak vrhunac celog albuma. Zaista jedan opasan start koji ne jenjava snagom ni na sledećoj „Izlaz“, koja je jednakog kvaliteta kao i

prethodna s tim što je popastičnija i samim tim više radio friendly. Naredne „Između redova“, „Van zbivanja“ i „Out of the end“ su prosečne numere koje upadaju u zamku monotonije semplova i bitova iz kojih se ne izvlače nimalo eksplozivnijim refrenima. Trebalo je tu više mesta udeliti živom bubnju i uključiti oba basa podjednako. Stvari opet idu nabolje sa „Cuts“ koja se kao singl pojavila i pre zvaničnog izlaska albuma. Kec u rukavu ove pesme je refren koji zvuči kao žensko telo koje klizi niz šipku. Striptease soundtrack nekog psiho-trilera. To je treći i, nažalost, poslednji highlight ovog izdanja. Album privršava ultra spora „Sasvim dovoljno“ sa prigušenim vokalima, a završavaju dva instrumentalna pasaža od po dva minuta koji čak nisu ni povezani („U narednom broju“ i „Fakebook“). To mi baš nije najjasnije. Bolje bi bilo da je jedan poslužio kao intro a drugi kao outro, ovako samo kada drugi put slušate album prekinete odmah posle „Sasvim dovoljno“ i ove poslednje dve stvari iskulirajte. To me dovodi i do jedne mane ovog izdanja. Ako izuzmete ta dva instrumental, album ima samo sedam pesama, što je čini mi se prekratko, pogotovo jer nisu sve ujednačenog kvaliteta. Ovo je mogao da bude fenomenalan EP a ovako je album sa nekim manama. Recimo da „Privremeno stanje“, „Izlaz“ i „Cuts“ vade stvari dok ovo ostalo više popunjava mesto. Nije ni to loše ali svi znamo da Vrooom može i bolje.

EMANUIL

LIVE @ LAVIRINT (Samizdat, 2011)

Sećam se kada sam prvi put čuo Emanuil. Retko šta me je sa tolikom jačinom izvrnulo sa stolice i ostavilo na patosu sa ukočenom vilicom. Bile su to pesme sa njihovog debija „Ptica koja čini jato“. Ne znam da li zbog toga što je album bilo jako teško naći (samo ponegde u Beogradu i Novom Sadu), bend je odlučio da snimi live izdanje koje će za dž podeliti sa celim auditorijumom.

„Live @ Lavirint“ sadrži sedam pesama sa njihovog prvog albuma. Iako je reč o uživo snimljenom materijalu, zvuk na njemu nimalo ne zaostaje za studijskim izdanjem - čak je za nijansu i bolji. Da nema diskretnog aplauza šačice ljudi koji su bili u studiju, ne bih ni provalio da je sve snimljeno „na živo“. Emanuil, poput Mizara i Bjesova, vidno crpi inspiraciju iz religije. U stvari, možda je bolje reći „iz duhovnosti“ pošto se zbog popova koji se vataju za gušu radi imovine, religija pretvorila u nešto vulgarno što gledamo na televiziji. Ta duhovna crta, pored toga što je opšteprisutna u tekstovima, evidentna je i u pevanju. Muzika se pak može trpati u mnogobrojne „post“ žanrove. Najbitnije je da sve to u paketu ostavlja bez daha. Album počinje spokojno pesmom „Vinograd“,

dok već na sledećoj „Dinamis“ melanholija izviruje iz svog skloništa među vinjagama i lagano vodi slušaoca za ruku do jezive „Hladno jutro“ koja ledi dušu svojom monotono-udaračkom pozadinom. Slušam album već par meseci a i dalje me obliva hladan znoj kad je čujem. Strasti se malo smiruju pesmama „Ja sam sve što nisi ti“ i „Prijatelju moj“ ali to ne znači da je putovanje stalo. Ono kulminira u jedanaestominutnoj „Corpus Christi“ smeštenoj u „najvišoj zgradi na svetu“. Sa njom opet stvari postaju malo turbulentnije zahvaljujući odličnoj bas deonici koja se prostire celom pesmom. Album završava neodređena „Između redova“, koja umesto da završi jedno poglavlje više zvuči kao da otvara neko novo koje će biti tema drugog albuma - „Mesta gde ne mogu sam“.

Izvesno je da će ovaj album (ali i sam bend) podeliti ljude. Ovde nema neutralnih. Ovo je jedan muzički košmar posle koga ili nađete spokoj ili vam ne bude dobro. Što kaže Petar Božović: „Il' se obesiš il' nastaviš dalje“. A posle ovoga nije lako nastaviti dalje. Bilo kako bilo, „Live @ Lavirint“ zaslužuje sve pohvale i sigurno će mnoge koji ga čuju „navući“ na dobro čuvanu srpsku tajnu zvanu Emanuil.

POVRATAK NIŠKIH NEW WAVE HEROJA

FLEKE

Piše: Dejan Stojiljković

Ako je po nečemu bila poznata niška rock'n'roll scena u staroj Jugoslaviji to je onda raznovrsnost i broj kulturnih bendova koji se nikad nisu ostvarili do kraja ali su i posle više od dve decenije ostali poštovani i slušani čak i od strane nekih novih klinaca koji u vreme kada su te grupe bile aktivne nisu bili čak ni rođeni. Malo li pronunjate internetom videćete da niški alternativni sastav Dobri Isak ima masu odanih fanova, iznenadiće vas koliko se slušaju i vole radovi dark-gothic benda Trivalia ili u kojoj meri su još uvek (duhom i muzikom) prisutni sastavi

Arnold Layne i Alhemija, Ružne religiozne lutke, Romantične boje, Tam-tam i mnogi drugi. Ništa drugačije nije ni sa niškim new wave herojima, grupom Fleke koja je žarila i palila osamdesetih i ostala upamćena po hitu "Slatka mala".

I evo Fleka, vraćaju se na scenu, posle čak 24 godine hibernacije, novim albumom za Dallas Records, i to sa pesmama na engleskom. Mnogi već govore o svojevrsnom južnjačkom rivajvlu: prošle godine obnovio se kulturni bend "Gospodin Pinokio" i to u originalnoj postavi, Novembar je proslavio 20 godina na sceni, Kerber čak 30, a

bivši član legendarnog hip-hop dvojca Marconiero je konačno izdao dugo najavljivani album nazvan "Istinite priče".

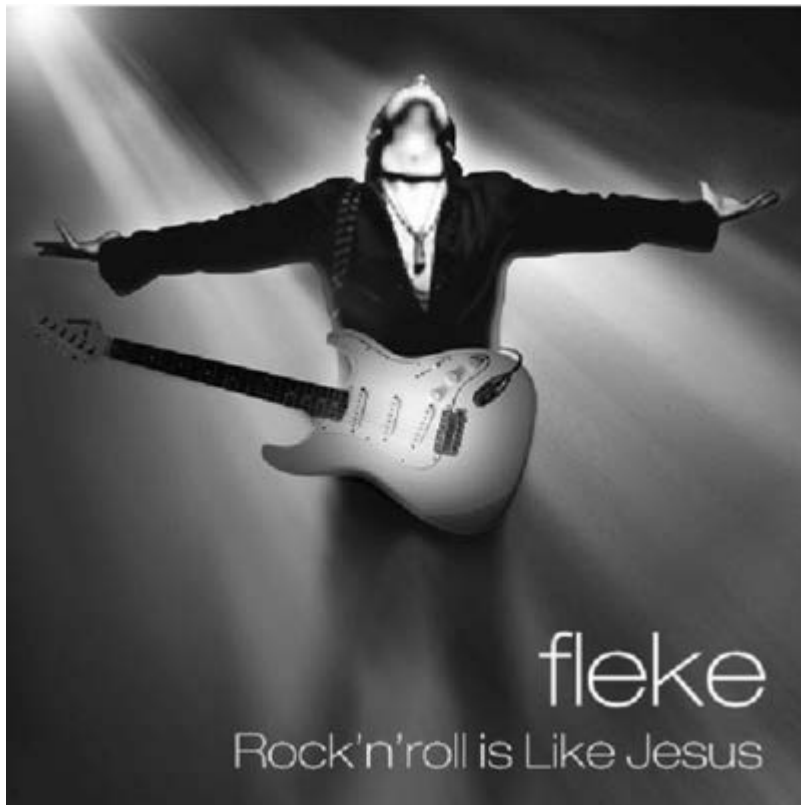
I nove Fleke su se okupile u originalnoj postavi: Nebojša Savić (vokal), Goran Savić (gitara), Aleksandar Radovanović (gitara), Miodrag Manić (klavijature) Vladislav Delovski (bas) i Dušan Mirković (bubnjevi). Kao rezultat ponovnog okupljanja pojavio se i debi CD „Rock'n'roll is Like Jesus“ sa 13 potpuno novih numera i bonusom u vidu novih aranžamana starih dobrih hitova „Baby Baby“ i „Slatka mala“.

Na bookletu CD-a, sasvim prigodno i logično, oglasio se saborac Fleka i čovek koji je držao najpopularniju muzičku radnju u Nišu i kroz nju muzički obrazovao generacije - Zvonko Karanović, pesnik bitničkog duha i pisac trilogije "Dnevnik dezertera":

„Fleke nikada nisu imale teškoće sa produktivnošću i stvaranjem novih pesama, ali nemogućnost objavljivanja albuma bila je izvor frustracija. Propali pregovori za snimanje albuma za Jugoton 1985. godine bili su praktično i kraj benda. Grupa je i zvanično prestala da postoji 1986. godine posle nastupa na Omladinskom festivalu u Subotici. Tako se završilo postojanje prvog, najvećeg i najvoljenijeg niškog pank-novotalasnog sastava. Za epilog se pobrinuo slučaj: bend je septembra 1985. godine posle gostovanja u Zagrebu u emisiji Stereovizija ostao bez svih originalnih master traka. Time je legenda i zvanično mogla da počne. Bez mogućnosti reizdanja remasterizovanog starog materijala, sudbinski sticaj okolnosti smestio ih je u mit, u sećanje na vreme kada je svet bio tako mlad i tako mnogo obećavao. Ipak, taj nikad objavljeni album kao da je izazivao duhove prošlosti. Posle 24 godine hibernacije, bend se 2010. ponovo okupio u originalnoj postavi i spontano krenuo da radi nove pesme, ovoga puta sa tekstovima na engleskom. I opet su Fleke instinktivno odgovorile na dozivanje muzičkih sirena. Stariji, iskusniji i zreliji pokušali su da u sebi pronađu drugačiju, a opet svoju muziku. Rezultat je pred vama. Uživajte!“

Posle ovih Zvonkovih reči nema mnogo toga da se doda. Album je tu i pesme se već vrte. Za one starije biće to potpuno iznenađenje kada je u pitanju stil i produkcija. Za one mlađe, biće to prilika da se otkrije jedan zvuk i pristup netipičan našoj sceni. U svakom slučaju, jedno je sigurno...

Rock'n'roll je kao Isus.
Vaskrsava.

Recenzija

FLEKE - *Rock'n'roll is Like Jesus* (Dallas Records, 2011)

Pioniri punka i new wave-a iz Niša okupili su se ponovo u originalnoj postavi i snimili svoj prvi zvanični album *Rock'n'roll is Like Jesus*. Oni malo stariji sećaju se ovog benda, naročito njihovih hitova Slatka Mala i Bejbi, Bejbi (koje su u međuvremenu postale obavezne na set-listi niškog Novembra) kao i činjenice da ovaj sastav, na žalost, nikad nije snimio LP iako su bili na korak od dogovora sa zagrebačkim Jugotonom davne 1986. Ipak, iza njih je ostala solidna količina snimaka i odličnih numera koje među ljubiteljima novotalasanog zvuka u Ex-SFRJ imaju neku vrstu kulturnog statusa. Mnogo vode je od tada proteklo Nišavom i nove Fleke se vraćaju u potpuno novom ruhu, sa potpuno drugačijim pristupom muzici i pesmama koje su otpevane - na engleskom. Ovo je izazvalo revolt među tvrdokornim fanovima koji su u tome videli izneveravanje starih punkerskih ideja (ili čega već ne) odbijajući da shvate kako ljudi koji su nekad prašili čvrst rokenrol u vreme kada su imali dvadeset (i koju godinicu više) moraju, sasvim logično, u zrelim godinama da stvaraju malčice drugačiju muziku.

Tako smo dobili *Rock'n'roll is Like Jesus*, album na kome je većina pesama srednjeg tempa, ujednačenog kvaliteta i čiji mastering je radio

Glenn Miller u švajcarskom studiju Greenwood, čovek koji je isto to radio za zvezde poput Davida Bowiea i The Rolling Stones. To je svakako podiglo kvalitet zvuka na jedan daleko viši nivo. Prvi singl, za koji je urađen i spot, jeste October Song, numera u maniru Oasis i The Beatles u najboljim danima, nepretenciozna balada, melodična i meditativna, gde glas pevača Nebojše Savića deluje nestvarno, naročito ako ga pre toga niste slušali da peva na engleskom. Njegov glas, kako numere na albumu odmiču, doživljava razne transformacije, pa vam se čini da na momenat slušate Lou Reeda, onda Andrewa Eldritch i na kraju Ryana Adamsa.

Ovo nije album koji će vam ući u uvo nakon prvog preslušavanja. On ima nešto što nedostaje

dobrom delu savremene domaće produkcije - a to su nivoi. Kvalitet pesama, tekstova i produkcije postaju vidljiviji tek nakon nekoliko slušanja a svakako je ono najbolje u vezi njega da se od svih 13 novih pesama teško može koja izdvojiti kao bolja od ostalih. Jednostavno *Rock'n'roll is Like Jesus* je kolekcija odličnih numera koja čini jednu čvrstu, koherentnu celinu. Ređaju se razni uticaji, od brit-popa i power-popa do bluesa i new age-a: Vanish, Surrender, Bad Habbit, Migty River, Pearls and Clouds... Ovaj album jednostavno nema slabog mesta. A da kuriozitet bude veći, sve vreme imate utisak da slušate neki strani bend.

Posebno osveženje je to što je dat prostor pratećim vokalima Milici Božidarević, Sonji Petković i Biljana dAy Stojanović koja je takođe i autor svih tekstova na engleskom. Posebna poslastica je ostavljena za kraj gde kao spona ka ranijem periodu stoje dve stare numere, legendarna Slatka mala i Baby, Baby u potpuno novom aranžmanu i produkciji. Ovo je momenat oko koga će se polomiti mnoga koplja. Da li su stare Fleke bolje od novih? To pitanje je potpuno besmisleno jer nakon 24 godina pauze sasvim je normalno da ljudi razmišljaju i sviraju na potpuno drugačiji način. Osim toga, ni muzika više nije ista kao kada su Fleke bili na svojim počecima. Da ne govorimo o publici i državi.

Jedno je sigurno, Fleke ovim albumom otvaraju sasvim novo poglavlje i novim pesmama će pridobiti neku novu publiku među kojima će biti i onih koji pre toga nikad nisu ni čuli za njih i kojima će (zašto da ne?) nove numere na engleskom možda biti privlačnije od onih starih.

"Stariji, iskusniji i zreliji pokušali su da se sebi pronađu drugačiju, a opet svoju muziku.", kaže književnik Zvonko Karanović u tekstu pisanom za booklet CD-a.

Toj oceni nema šta da se doda sem da je taj pokušaj Fleki bio uspešan.

SARANA U TEKSAS

Jon Wayne - Texas Funeral
"From dusk till Dawn" Soundtrack
(Sony, 1996.)

baš pre neki dan sam bio u kafanu
u tuču što izbila sam im jebo milu nanu
mislim da sam si usput vilicu slomio
i odma to jutro neko kola mi drpio

pre nedelju dana me žena ostavila
odvela mi decu i svu lovu mi zdipila
ispišala se na tepih i konja mi ubila
sad mi perspektiva još gora neg je bila

teksas i viski!
viski iz teksas!
teksas!
teksas-viski!!!

na saranu sam bio skoro kad mi crko čale
tri su dana prošla otkad odnele ga ale
čini se da najzad ga je alcohol uzeo
kad je s kamionet u žabokrečinu sleteo

teksas i viski!
sarane i teksas!
viski i sarane!
ma teksas-viski!!!

Preveo: Dejan N. Kostić

